

2016-2019

**Varmista asumisen turva!
Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn
toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti**

Jari Karppinen

Kehittämisosuuskunta Avainväki

28.1.2020

SISÄLLYS

1.	Johdanto	3
2.	Ohjelman organisointi	4
2.1.	Tavoitteena vähentää asunnottomuutta ennaltaehkäisyä vahvistamalla	4
2.2.	Hankeorganisaatio ja sopimukset	4
2.3.	Rahoitus useasta lähteestä.....	6
2.4.	Toimijoita enemmän ja laajempi kohderyhmä.....	6
2.5.	Asunto ensin -periaate ja ennaltaehkäisyn tehtävä	7
2.6.	Keskeiset toimenpiteet.....	9
3.	Seuranta, arviointi ja tilastoinnin haasteet	10
3.1.	Asunnottomuuden tilastointi kaipaa kehittämistä.....	10
3.2.	Uusien asunnottomien määrän laskeminen osoittautui haastavaksi	11
3.3.	Asiakaskohtainen asumisen seuranta kertoi asumisen onnistumisesta	12
3.4.	Kaupunkikohtainen seurantakysely vuosittain.....	12
4.	Keskeiset tulokset.....	12
4.1.	Rahoitusta erityisesti asuntojen hankintaan ja kehittämishankkeisiin	12
4.2.	hankkeista innovatiivisia avauksia ja uusia toimintamalleja	15
4.3.	Ennaltaehkäisevä asunnottomuustyö jäsenyi kaupungeissa	20
4.4.	Lisää asumisneuvoja ja asunnottomuuden kokemusasiantuntijoita	24
4.5.	Yli 2 000 uutta asuntoa asunnottomuustyöhön.....	26
4.6.	Yhteistä ja yhteismitallisempaa viestintää	28
4.7.	Asumissosiaalinen työ osaksi syrjäytymisen ehkäisytyn kokonaisuutta	28
4.8.	Nostoja toimenpiteistä ja tuloksista.....	29
4.9.	Koordinaatio yhdisti, sitoutti ja raamitti	31
5.	Keskeiset vaikutukset	33
5.1.	Asunnottomuus väheni ja asunnottomuuden kuva muuttui	33
5.2.	Kolme neljästä asunnottomien palvelujen asukkaasta onnistui asumisessa	35
5.3.	Suomalaista asunnottomuustyötä arvostetaan maailmalla.....	39
5.4.	Häätöjen määrä käännettävä laskuun.....	40
5.5.	Ulkoinen arviointi - toimenpiteet kustannustehokkaita	42
6.	Tulevaisuuden hahmottelua.....	44
	LIITTEET:.....	46

Tiivistelmä

Ohjelman tavoitteena oli jatkaa asunnottomuuden vähentämistä vahvistamalla asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, sekä torjumalla asunnottomuuden uusiutumista. Ohjelmatyöhön sitoutui valtion lisäksi kymmenen asunnottomuustyön kannalta keskeistä kaupunkia, järjestöjä ja säätiöitä sekä kirkko. Ohjelman johtamisesta vastasi ympäristöministeriö. Ohjelman rahoitus koottiin useasta lähteestä ja kustannusarvio oli 78 M€. Keskeiset toimenpiteet liittyivät asunnottomuustyöhön kohdennetun kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisäämiseen ja monipuolistamiseen, ennaltaehkäisevien asunnottomuussuunnitelmien laatimiseen, asumisneuvonnan vahvistamiseen ja talousvaikeuksissa olevien kotitalouksien asunnottomuuden ehkäisemiseen, sekä asumissosiaalisen työn osaamisen ja kokemusasiantuntijuuden vahvistamiseen.

Ohjelmatyöhön osallistui 45 erillisrahoitteista hanketta, joissa kuljettiin asiakkaiden rinnalla ja tuotiin lisää potkua asiakastyöhön, kehitettiin uusia toimintamalleja, löydettiin poikkeuksellisen luovia tulokulmia asunnottomuustyöhön sekä erityisesti koordinoivien hankkeiden toimesta lisättiin asumissosiaalisen työn osaamista monin tavoin. Sosiaali- ja terveysalan avustuskeskus (STEA) oli hankkeiden merkittävin rahoittaja.

Ennaltaehkäisevä asunnottomuustyö jäsenyi ohjelmaan osallistuneissa kaupungeissa. Asunnottomuuden riskitekijät tunnistetaan tänään kaupungeissa aikaisempaa paremmin ja asumisen turva opittiin ottamaan puheeksi entistä varhaisemmin sosiaalityössä, sekä osittain myös muissa palveluissa. Seitsemässä kaupungissa tehtiin suunnitelmat asunnottomuuden ehkäisemiseksi. Uusia asuntoja asunnottomuustyöhön osoitettiin yli 2 000 kappaletta ja olemassa olevasta ARA vuokra-asuntokannasta asunnottomuustyöhön lähes 7 000 asuntoa. Välivuokrausta kehittämällä onnistuttiin asunnottomuustyöhön kohdentamaan 281 yksityistä vuokra-asunto. Vuonna 2019 ohjelmakaupungeissa työskenteli 92 asumisneuvojaa ja toimi 55 asunnottomuuden kokemusasiantuntijaa. Maaliskuussa 2019 käynnistettiin Lahden Seudun Ammattikorkeakoulussa ensimmäisenä Suomessa asumissosiaalisen työn verkko-opinnot.

Kaupungeilta kerättyjen tietojen mukaan asunnottomuus väheni vuodesta 2016 vuoteen 2018 yhteensä 1 168 henkilöllä ja pitkäaikaisasunnottomuus väheni kymmenettä vuotta peräkkäin. Suomi onkin ainoa EU - maa, jossa asunnottomuus yhä laskee. Vuoden 2018 lopussa asunnottomana oli Suomessa yhteensä 5 482 henkilöä, heistä suurin osa pääkaupunkiseudulla. Asukaslukuun suhteutettuna vuonna 2018 vähiten asunnottomia ohjelmakaupungeista oli Lahdessa 0,01 % asukasmäärästä ja eniten Helsingissä 0,33 % asukasmäärästä. Uusien asunnottomien määrää ei kyetty yrityksistä huolimatta laskemaan riittävän tarkasti. Kaupunkien arvion mukaan uudet asunnottomat olivat heterogeeninen ryhmä ihmisiä eri väestöryhmistä, ja uusien asunnottomien joukossa oli entistä enemmän nuoria. Häätöjen määrä kasvoi vuosien 2017 ja 2018 aikana huolestuttavasti.

Asunnottomuusohjelmien ulkopuolisen arvioinnin mukaan asunnottomuusilmiö muuttui ohjelmien aikana niin, että asunnottomuusriski koskee nyt laajempia ihmisryhmiä, liittyy yhä enemmän taloudellisiin ongelmiin ja kohdistuu erityisesti syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Raportissa arvioijat totesivat ohjelmien onnistuneen tärkeimmässä tavoitteessa eli asunnottomuuden vähentämisessä, eikä arvioinnissa myöskään noussut esille merkittävää muuta selittävää tekijää asunnottomien määrän vähenemiseen kuin ohjelmien toteuttaminen. Ohjelmien kustannukset ja tuotokset olivat arvioinnin mukaan myös hyvin linjassa keskenään ja toimenpiteet näyttivät olleen kustannustehokkaita. Yksi arvioinnin keskeisistä johtopäätöksistä oli, että asunnottomuuden ehkäisy ja poistaminen eivät ole vakiintuneet vielä riittävästi kuntien toimintaan ja tämän vuoksi tutkijat suosittelivat seuraavalla hallituskaudella panostamaan erityisesti asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen kunnissa.

1. JOHDANTO

Asunnottomuutta kyettiin Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishojelmien 2008-2015 (Paavo I ja II) aikana vähentämään huomattavasti. Erityisesti väheni pitkäaikaisasunnottomien määrä. Ohjelmassa mukana olevissa kaupungeissa pitkäaikaisasunnottomuus laski 1 345 henkilöllä, eli 35 %. Tästä huolimatta asunnottomaksi ajautui jatkuvasti uusia ihmisiä. Yhä sektoroitunut palvelujärjestelmämme ei tukenut riittävästi asunnottomuuden varhaista tunnistamista ja ennaltaehkäisyä, vaan pahimmillaan jopa aiheutti asunnottomuuden uusiutumista ja hidasti siirtymistä itsenäiseen asumiseen ja työelämään. Asunnottomuuden kitkeminen edellytti entistä vahvempaa panostamista ennaltaehkäisyyn.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) valmistelu käynnistettiin osana Paavo 2 ohjelman toteutusta vuoden 2014 loppupuolella. Ohjelman valmisteluun saatiin lisäeväitä vuonna 2014 toteutetusta Paavo-ohjelmien kansainvälisestä tutkija-arvioinnista. Vuonna 2015 julkaistussa arviointiraportissa¹ tutkijat suosittelivat tulevaisuudessa panostamaan erityisesti asunnottomuuden ennaltaehkäisyn tehostamiseen. Virallisesti uuden asunnottomuusohjelman valmistelutyö käynnistettiin asuntonministerin pyöreän pöydän tapaamisessa 4.3.2015. Keväällä 2015 hallitusohjelman liitteeseen kirjattiin, että työtä asunnottomuuden vähentämiseksi jatketaan AUNE -työryhmän esitykset huomioiden. Ehdotus uuden hallituksen asunnottomuuspolitiikaksi² valmistui kesäkuussa 2015. Talven 2015/2016 aikana ehdotusta jalostettiin kolmessa työryhmässä, joihin osallistui laaja joukko toimijoita kaupungeista, järjestöistä, yrityksistä ja valtiolta. Työryhmät antoivat ehdotuksensa toimenpideohjelman sisällöstä alkuvuodesta 2016. Valtioneuvosto teki istunnossaan 9.6.2016 periaatepäätöksen³ Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman toteuttamisesta vuosina 2016-2019.

Ohjelmasta laadittiin tilanneraportit 31.3.2017 ja 28.3.2019, väliraportti⁴ 25.5.2018 sekä ulkopuolinen selvitys⁵, osana asunnottomuusohjelmien arviointia, joka julkaistiin 18.6.2019. Loppuraportissa kuvataan ohjelman valmistelu, organisointi ja keskeiset toimenpiteet. Lisäksi raportissa tarkastellaan ohjelman tuloksia ja vaikutuksia asunnottomuustilastojen, ohjelmassa kerättyjen seurantietojen ja asunnottomuusohjelmien ulkopuolisen arvioinnin kautta sekä nostetaan esiin asumissosiaalisen työn tulevaisuuden kannalta keskeisiä huomioita.

¹ The Finnish Homelessness Strategy. An International Review. 2015. Pleace, Culhane, Granfelt, Knutagård.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/153258/YMra_3en_2015.pdf?sequence=5

² Asunto ensin – asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016–2019 (AUNE). Ehdotus uuden hallituksen asunnottomuuspolitiikaksi. Karppinen, Fredriksson. 2015.

³ Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelma 2016 – 2019. Valtioneuvoston periaatepäätös. 2016.
<http://www.ym.fi/download/noname/%7B24462C90-35CA-4952-B390-C8C66D99FAD1%7D/119235>

⁴ Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman 2016-2019 (AUNE) väliraportti. Karppinen 25.5.2019.
<https://asuntoensin.fi/assets/files/2018/06/AUNE-väliraportti-29.5.2018.pdf>

⁵ Asunnottomuusohjelmien arviointi. Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen. Ympäristöministeriön julkaisuja 2019:11.

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunntomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. OHJELMAN ORGANISOINTI

Ohjelmakokonaisuus on tiivistetty valtioneuvoston hyväksymään periaatepäätökseen, jossa kuvataan ohjelman päämäärä ja tavoitteet, kohdennetut toimenpiteet, kustannusarvio ja tavoiteltavat vaikutukset. Keskeiset toimenpiteet kuvataan lyhyesti tämän raportin kappaleessa 2.6. Ohjelman tuloksia esitellään kappaleessa 4 ja vaikutuksia tarkastellaan kappaleessa 5.

2.1. TAVOITTEENA VÄHENTÄÄ ASUNNOTTOMUUTTA ENNALTAEHKÄISYÄ VAHVISTAMALLA

Toimenpideohjelman päämääränä oli liittää asunnottomuustyö entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntatyön kokonaisuutta asunto ensin -periaatteen pohjalta. yksinkertaisimmillaan asunto ensin -periaate ennaltaehkäisyssä tarkoittaa asumisen turvan varmistamista aina kun asiakas kohdataan palvelujärjestelmässä. Onhan asuminen perusta, jolle ihmisen elämä rakentuu.

Ohjelman tavoitteena oli jatkaa asunnottomuuden vähentämistä vahvistamalla asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, sekä torjumalla asunnottomuuden uusiutumista. Samalla tavoiteltiin asunnottomuuden hoitamiseen liittyvän palvelujärjestelmän uudistamista entistä asiakaslähtoisemmäksi ja ennaltaehkäisevämmäksi. Pitkällä aikavälillä ennaltaehkäisyyn panostamisen uskottiin tuottavan myös kustannussäästöjä. Kohdentamalla asunnottomuuden hoidosta saavutettavat säästöt ennaltaehkäiseviin investointeihin, on mahdollisuus pitemmällä aikavälillä saavuttaa myös kustannussäästöinä.

2.2. HANKEORGANISAATIO JA SOPIMUKSET

Ohjelman johtamisesta vastasi ympäristöministeriö (YM) yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön (STM) kanssa. Valtiolta ohjelman toteutuksessa olivat mukana myös oikeusministeriö (OM), opetus- ja kulttuuriministeriö (OKM), sisäministeriö (SM), työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) sekä valtion kehittämiskeskukset ja laitokset Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA), Rikosseuraamuslaitos (RISE) sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Ohjelman ohjaamisesta varten perustettiin poikkihallinnollinen ohjaus- ja yhteistyöryhmä, jossa oli edustettuna laajasti toimijoita valtiolta, kaupungeista, evankelisluterilaisesta kirkosta, järjestöistä, säätiöistä ja yrityksistä. Ryhmän puheenjohtajana toimi Helsingin kaupungin asuntoasioista vastaava apulaiskaupunginjohtaja Anni Sinnemäki. Ryhmän tehtävänä oli edistää ja seurata ohjelman toimeenpanoa, avustaa ja ohjata koordinaatioryhmän työtä, sekä vahvistaa ohjelman toteutukseen osallistuvien tahojen yhteistyötä. Ryhmän järjestäytymiskokous pidettiin 27.1.2017 ja toinen kokous 15.2.2018. Kolmas ja samalla viimeinen kokous järjestettiin ympäristöministeriössä 10.6.2019.

Ohjelman käytännön toteutusta ohjaamaan koottiin lisäksi koordinaatiotyöryhmä, joka kokoontui ensimmäisen kerran 3.6.2017. Jatkossa ryhmä kokoontui kuukausittain kesäkausia lukuun ottamatta. Koordinaatioryhmä valmisteli ja toimeenpani ohjaus- ja yhteistyöryhmän linjaukset, ratkoi ohjelman käytännön toteutukseen liittyviä kysymyksiä ja tuki ohjelmajohtajaa ohjelmatyön käytännön johtamisessa. Koordinaatioryhmän puheenjohtajana toimii johtaja Jarmo Linden Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta. Ryhmää täydennettiin sosiaali- ja terveysministeriön edustajilla sekä kaupunkien edustajien varajäsenillä syksyllä 2018. Ryhmässä oli jäseniä varajäsenet mukaan lukien kaikkiaan 17. Jäsenet edustivat keskeisiä ohjelman toteuttajatahoja YM, STM, ARA, RISE, kaupungit, järjestöt ja säätiöt. Koordinaatioryhmän kokoonpano vuonna 2019 on liite 1. Koordinaatioryhmän muistiot löytyvät osoitteesta: <https://valtioneuvosto.fi/hanke?tunnus=YM030:00/2016>

Ohjelmatyöstä ympäristöministeriössä vastasi käynnistämisvaiheessa erityisasiantuntija Peter Fredriksson ja hänen siirtyessään eläkkeelle erityisasiantuntija Tuula Tiainen. Ohjelmajohtajan palvelun ministeriö hankki Kehittämisosuuskunta Avainväeltä ja ohjelmajohtajana toimi koko ohjelmakauden ajan Jari Karppinen. Ohjelmajohtaja toimi myös em. ryhmien sihteerinä.

Virallisten työryhmien lisäksi koottiin AUNE -foorumeita työstämään akuutteja vaikeasti ratkottavia kysymyksiä. Ensimmäisessä foorumissa 23.8.2016 käsiteltiin asuntotuotannon yhteyttä asunnottomuuteen, sekä pohdittiin asunnottomuustyön paikkaa sote -uudistuksessa. 27.4.2017 järjestetyssä foorumissa paneuduttiin tarkemmin asumissosiaalisen työn ja sote -uudistuksen kysymyksiin. Asumispalvelut ja päihitteet teemalla foorumi kokoontui kolme kertaa 15.8.2017, 25.9.2017 ja 18.1.2018.

Ohjelmatyöhön sitoutui kymmenen asunnottomuustyön kannalta keskeistä kaupunkia; Helsinki, Espoo, Vantaa, Tampere, Oulu, Lahti, Jyväskylä, Kuopio, Pori ja Hyvinkää. Ohjelmaan mukaan lähtevien kaupunkien kanssa käytiin sopimusneuvotteluja kesästä 2016 alkaen. Aiesopimusluonnos esiteltiin kaupungeille 23.8.2016 ja luonnoksen pohjalta räätälöitiin kunkin kaupungin kanssa yksilölliset aiesopimukset. Sopimukseen kirjattiin tavoite jatkaa asunnottomuuden vähentämistä valtion, kuntien, järjestöjen, kirkon ja yritysten yhteisin toimenpitein. Lisäksi sopimuksissa yksilöitiin kaupunkikohtaiset toimenpiteet ja tulostavoitteet sekä valtion panostus. Aiesopimukset ohjelman toteuttamisesta allekirjoitettiin yhdeksän kaupungin kanssa. Myös Helsingin kaupunki osallistui ohjelmatyöhön, vaikka Helsingin kanssa ei kirjallista sopimusta tehty. Lisäksi KUUMA-johtokunta hyväksyi yhteistyöasiakirjan asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi valtion kanssa kokouksessaan 11.4.2018. KUUMA-kunnissa (Hyvinkää, Järvenpää, Kirkkonummi, Kerava, Mäntsälä, Nurmijärvi, Pornainen, Sipoo, Tuusula ja Vihti) panostettiin erityisesti asumisneuvontatyön kehittämiseen.

Kaupunkien ja valtion välisten sopimusten lisäksi laadittiin yhteistyöasiakirjat keskeisten asunnottomuustyötä tekevien toimijoiden kanssa. Vastuuorganisaatioiden johdolla kunkin teema-alueen keskeiset toimijat koottiin asiakirjojen valmistelutyöhön ja asiakirjoihin kirjattiin keskeiset tavoitteet, toimenpiteet ja seurannan mittarit kullekin teemalle ohjelmakaudella toteutettaviksi. Yhteistyöasiakirjat hyväksyttiin koordinaatioryhmässä 30.5.2017. Kolmannen sektorin vastuutoimijoita olivat Nuorisotasuntoliitto ry (NAL), Vailla Vakinaista Asuntoa ry (VVA), Y-Säätiö ja Takuu-Säätiö sekä valtiolta Rikosseuraamuslaitos (RISE) ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA). Asiakirjojen teemat ja vastuuorganisaatiot on kuvattu alla olevassa taulukossa.

Teema	Vastuutaho
Nuoret	Nuorisotasuntoliitto
Yhteiskehittäminen	Y-Säätiö
Velka- ja talousasiat	Takuu-Säätiö
kokemusasiantuntijuus	Vailla Vakinaista Asuntoa ry
Maahanmuuttajat	ASIM-pakolaisten asumis selvityshanke
Rikosseuraamusasiakkaat	Rikosseuraamuslaitos

Taulukko 1. Yhteistyöasiakirjojen teemat ja vastuutahot.

2.3. RAHOITUS USEASTA LÄHTEESTÄ

Ohjelman rahoitus koottiin useasta eri lähteestä hyödyntämällä hankerahoituksia, investointi- ja kehittämisavustuksia, ministeriöiden budjettirahoitusta, kaupunkien rahoitusta sekä muita rahoitusvälineitä. Ohjelmakokonaisuuden kustannusarvio oli 78 M€. Investointien, kuten rakentamisen, hankinnan ja vuokrauksen osuudeksi arvioitiin 54 M€. Palvelujen kehittämisen ja koordinaatiotyön osuudeksi vastaavasti 24 M€.

Kehittämishankkeiden merkittävimmän rahoittajan Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskuksen (STEA) osuudeksi ohjelmakaudella arvioitiin 23 M€ ja kaupunkien osuudeksi noin 6 M€.

Ympäristöministeriö ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus rahoittavat asuntojen rakentamista, korjaamista ja hankintaan, sekä asumisneuvonnan kehittämistä, vuokra-asukkaiden talousneuvontaa ja ohjelman koordinoitua. Oikeusministeriö ja Rikosseuraamuslaitos rahoittivat puolestaan rikosseuraamusasiakkaiden asunnottomuustyön kehittämistä ja koordinoitua. Sisäministeriö ohjasi turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) varoja kiireellisimmässä asunnon tarpeessa olevien oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden asumisen turvaamiseen ja kotoutumisen tukemiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoitti asumisen näkökulman vahvistamista nuorten ohjaamoissa. Sosiaali- ja terveysministeriö puolestaan rahoitti ESR -hankerahoituksella ennaltaehkäisevän strategiatyön toteutusta. Lisäksi mm. Y-Säätiö ja Sininauhasäätiö panostivat omia varojaan ohjelman toteuttamiseen ja kirkko erityisen vaikeassa asemassa olevien asunnottomien tukemiseen. Rahoituksen käytännön toteutuminen on kuvattu yksityiskohtaisemmin kappaleessa 4.1.

2.4. TOIMIJOITA ENEMMÄN JA LAAJEMPI KOHDERYHMÄ

Asunnottomuuden ennaltaehkäisy on laaja kokonaisuus, joka liittyy mm. asuntotuotantoon, vuokraustoimintaan, asumisen onnistumista ja arjen hallintaa tukeviin palveluihin, työllisyyteen ja yksilön taloudenhallintaan, perheiden hyvinvointiin sekä kotoutumiseen. Tästä syytä toimenpideohjelma oli edeltäjiään laaja-alaisempi ja mukana oli myös aikaisempaa enemmän toimijoita. Ohjelma toteutettiin valtion, kaupunkien, järjestöjen ja palveluntuottajien yhteistyönä. Asunto-, sosiaali- ja terveyspalvelujen lisäksi yhteistyöverkostoihin kuului toimijoita mm. työvoimahallinnosta, talous- ja velkaneuvonnasta, maahanmuuttotyöstä, rikosseuraamusalalta, poliisi- ja pelastustoimesta sekä oppilaitoksista.

Järjestöillä ja Säätiöillä oli merkittävä rooli ohjelman toteuttamisessa. Useissa kaupungeissa ennaltaehkäisevä asunnottomuustyö käynnistyi nimenomaan kolmannen sektorin toteuttamissa hankkeissa. Merkittävimpiä mukana olevia kolmannen sektorin toimijoita olivat mm. Y-Säätiö, Helsingin Diakonissalaitos, Sininauhasäätiö, Takuu-Säätiö, Nuorisotasuntoliitto, Moniheli ja asunnottomien itsensä perustama kansalaisjärjestö Vailla Vakinaista Asuntoa ry. Myös kirkko ja seurakunnat osallistuivat yhteiseen työskentelyyn.

Ohjelman kohderyhmänä olivat äskettäin asunnottomaksi ajautuneet, pitempään asunnottomana olleet, sekä akuutissa asunnottomuuden riskissä olevat henkilöt. ARAn asunnottomuustilastoinnissa asunnottomiksi määritellään ihmiset, joilla ei ole omaa asuntoa (vuokra- tai omistus) ja jotka elävät:

- ulkona, porrashuoneissa, ns. ensisuojuissa
- asuntoloissa tai majoitusliikkeissä
- huoltokotityyppisissä asumispalveluyksiköissä, kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa tai muissa laitoksissa ja

- tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi.

Pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan puolestaan asunnottomia, jolla on asumista olennaisesti vaikeuttava sosiaalinen tai terveydellinen ongelma, kuten velka-, päihde- tai mielenterveysongelma, ja jonka asunnottomuus on pitkittynyt tai uhkaa pitkittyä tavanomaisten asumisratkaisujen toimimattomuuden ja sopivien tukipalvelujen puuttumisen vuoksi. Asunnottomuus on pitkäaikaista, kun se on kestänyt vähintään yhden vuoden, tai henkilö on ollut toistuvasti asunnottomana viimeisen kolmen vuoden aikana. Pitkäaikaisasunnottomuudessa korostuu avun ja hoidon tarve, ajallinen kesto on toissijaista.

Ryhmään tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona asunnon puutteen vuoksi luettiin sellaiset henkilöt, jotka kunnan tietojen tai arvion mukaan asuivat tilapäisesti tai kiertelevät sukulaisten ja tuttavien luona ilman vakituista asuntoa. Ryhmään ei luettu vanhempiensa luona asuvia nuoria. Tilapäisesti tuttavien ja sukulaisten luona -ryhmässä voidaan olettaa olevan eniten niitä, joiden asuminen voidaan järjestää yleisen asunnonjaon kautta normaalista vuokra-asuntokannasta.

Akuutissa asunnottomuusriskissä katsottiin kuuluvan mm. asukkaat, joilla on häätöuhka, merkittäviä vuokrarästejä tai vaikeuksia taloudenhallinnassa, sekä henkilöt, jotka tarvitsivat erityistä tukea asumiseensa. Osana ohjelman toteutusta tuotetut asunnot kohdennettiin ensisijaisesti asunnottomille, joilla on vaikeuksia saada asunto vuokra-asuntomarkkinoilla (esim. luottotietonsa menettäneet, rikosseuraamusasiakkaat ja pitkäaikaisasunnottomat) sekä edellä kuvatuille akuutissa asunnottomuusriskissä oleville asiakkaille kaupunkien painopisteet huomioiden.

2.5. ASUNTO ENSIN -PERIAATE JA ENNALTAEHKÄISYN TEHTÄVÄ

Asunto ensin-periaate on ollut keskeinen asunnottomuustyötä ohjaava periaate Suomessa jo kymmenen vuoden ajan ja on johtava asunnottomuustyön lähestymistapa myös Euroopassa sekä Pohjois-Amerikassa. Asunto ensin -periaate haastoi perinteisen ajattelutavan, jossa pyrittiin tiivistä tukea tarvitsevan asunnottoman kuntouttamiseen ”asuttamiskelpoiseksi” ennen asunnon tarjoamista. Asunto ensin -periaatteessa asumisen järjestäminen nähdään päin vastoin lähtökohtana ja perustana, jonka turvaaminen mahdollistaa asunnottoman muiden ongelmien ratkaisemisen käynnistämisen. Asunto on se, minkä avulla muu elämä rakennetaan. Luonnollisesti asiakkaalle on asunnon järjestämisen ja asumisen turvaamisen rinnalle tarjottava kaikki hänen tarvitsemansa palvelut. Asunto ensin -periaatteen soveltamisen tueksi laadittiin myös asunto ensin laatusuosituks⁶, joissa painotetaan itsenäisen asumisen mahdollistamisen lisäksi asiakkaan valinnanvapautta ja vaikutusmahdollisuuksia, kuntoutumiseen ja voimaantumiseen panostamista sekä yhteiskuntaan ja yhteisöihin integroitumisen merkitystä. Asunto ensin -periaate on uudenlainen tapa ajatella ja toimia. Voutilaisen⁷ mukaan asunto ensin -periaatteen omaksuminen on Suomessa merkinnyt muutosta yksilön, kuten asunnottoman oikeuksissa ja vastuissa, yleisissä ajattelutavoissa, sekä työn eettisissä perusteissa ja työorientaatioissa. Voutilaisen mukaan malli on Suomessa kyetty myös toteuttamaan niin, että yhteisen hyvän periaate on vahvistunut selkeästi.

Ennaltaehkäisyssä asunto ensin -periaate tarkoittaa siis yksinkertaistaen asumisen turvan varmistamista aina, kun asiakas kohdataan palveluissa. Asumisen puheeksi ottaminen matalalla kynnyksellä asiakas

⁶ <https://asuntoensin.fi/assets/files/2017/10/Laatusuositukset.pdf>

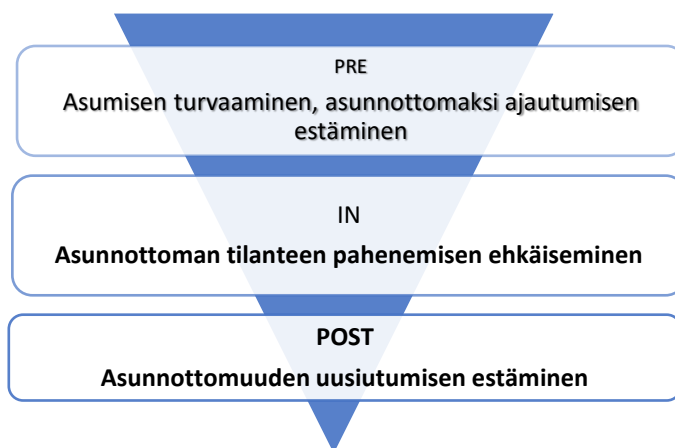
⁷ Artikkelin nimi: Artikkelin nimi – asunto ensin -periaatteen etiikka. Fredriksson, Peter toim. 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Into Kustannus Oy.

kohdattaessa vaikkapa sosiaalityössä tai työvoimahallinnossa on yksi tapa varmistaa, että myös asumisasiat tulevat huomioiduksi asiakkaan palvelukokonaisuutta yhdessä rakennettaessa. Asunto ensin -näkökulma on kuitenkin vasta etsimässä muotoaan ennaltaehkäisevässä asunnottomuustyössä.

Kuten edellä todettiin, asunnottomuuden ennaltaehkäisy on laaja kokonaisuus ja polut asunnottomuuteen ovat moninaisia ja yksilöllisiä. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy edellyttää ymmärrystä asunnottomuuden eri ulottuvuuksista sekä niistä prosesseista, jotka johtavat asunnottomuuteen. Asunnottomuuden taustalta löytyy niin yksilöllisiä kuin rakenteellisia tekijöitä, jotka laajimmillaan linkittyvät aina kansainvälisiin tapahtumiin ja niiden ratkaisemiseksi tehtyihin poliittisiin päätöksiin. Työttömyyden, epävakaiden työsuhteiden ja ylisukupolvisen huono-osaisuuden rinnalla ihmisiä irti juuriltaan repivät sisäiset ja maiden väliset muuttovirrat ovat lisänneet asuntomarkkinoilla haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten määrää. Tämä vaatii asunnottomuuspolitiikan näkökulman kääntämistä entistä vahvemmin erityisryhmäajattelusta kohti ennaltaehkäisyä sekä liittämään asunnottomuuden vähentäminen myös vahvasti osaksi laajempaa syrjäytymisen ehkäisytyötä. Pitkittyessään asunnottomuus voidaan nähdä syrjäytymisen äärimmäisenä muotona.

Asumisneuvontatyö on ehkä tunnetuin esimerkki menestyksekkästä asunnottomuuden ennaltaehkäisytyöstä. Asumisneuvonnalla tarkoitetaan työtä, jonka tavoitteena on asumisen turvaaminen ennaltaehkäisemällä ja ratkaisemalla asumisen ongelmia sekä opastamalla asumiseen liittyvissä asioissa. Tämä työmuoto on levinnyt jo varsin laajasti ympäri Suomea.

Yksi AUNE-ohjelman tehtäviä oli jäsentää ja kehittää ennaltaehkäisevää asunnottomuustyötä. Yksi tapa jäsentää asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, on tarkastella sitä asunnottomuuspolun näkökulmasta. Asumisen aikana (PRE) toteutettavan ennaltaehkäisyn tavoitteena on asunnottomaksi ajautumisen ehkäiseminen. Toisin sanoen asumisen turvaaminen. Tämä tarkoittaa käytännössä asunnottomuuden riskeihin, kuten vuokratästeihin puuttumista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä asukkaan tukemista vuokranmaksun hoitamisessa. Asunnottomuuden aikana (IN) ennaltaehkäisytyö kohdistuu mm. asunnottoman tilanteen pahenemisen estämiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi yösijan järjestämistä, sekä asunnottoman perustarpeista- ja terveydestä huolehtimista. Asunnottomuuden jälkeisessä vaiheessa (POST) ennaltaehkäisyn päähuomio on asunnottomuuden uusiutumisen estämisessä, kuten asukkaan osallisuuden ja ympäröivään yhteisöön kiinnittymisen vahvistamisessa.

Kuva 1. Ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön kohdentuminen asumispolun eri vaiheissa.

Ennaltaehkäisy voidaan jäsentää myös sen mukaan, mihin väestön osaan toimenpiteet kohdistetaan. Ensimmäisessä vaikutetaan asunnottomuuden taustalla oleviin tekijöihin vahvistamalla koko väestön tasolla asunnottomuudelta suojaavia tekijöitä, kuten hyvinvointia ja riittävää kohtuuhintaista asuntotarjontaa. Toisessa panostetaan asunnottomuuden välittömiin riskiryhmiin tai uhkatilanteisiin, kuten häätöjen ehkäisyyn. Kolmannessa vaiheessa kohteena ovat jo asunnottomuutta kokeneet ihmiset. Tällöin lievitetään asunnottomuuden seurauksia sekä ehkäistään asunnottomuuden uusiutumista. Ennaltaehkäisevää asunnottomuustyötä on jäsennetty mm. Dhalmannin ja Karppisen artikkelissa Ennaltaehkäisyssä tavoitteista tekoihin⁸.

2.6. KESKEISET TOIMENPITEET

Kappaleessa luetellaan otsikkotasolla periaatepäätökseen kirjatut toimenpiteet. Toimenpiteet 1-8 kohdentuivat erityisesti asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ja toimenpiteet 9-14 asunnottomuuden uusiutumisen torjuntaan. Toimenpiteissä 15-20 kuvattiin ohjelman sopimussuhteet ja koordinoinnin toimenpiteet, sekä toimijoiden rahoitusvastuut. Yksityiskohtaisemmin toimenpiteet, niihin sisältyvät tuotanto- ja kehitystavoitteet sekä vastuutahot esitellään periaatepäätöksessä.

Toimenpiteet asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn:

- 1) Lisätään kohtuuhintaista asuntotuotantoa ja monipuolistetaan asuntotarjontaa asunnottomille
- 2) Kaupunkeihin asunnottomuutta ennaltaehkäisevät strategiat/suunnitelmat
- 3) Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden ja kiintiöpakolaisten kotoutumista edistetään ja asunnottomuutta torjutaan
- 4) Ehkäistään talousvaikeuksissa olevien kotitalouksien asunnon menettämisen uhkaa ja helpotetaan luottotietonsa menettäneiden asunnon saantia
- 5) Asumisneuvontaa vahvistetaan ja vakiinnutetaan
- 6) Asumisen ohjaus matalan kynnyksen palvelupisteisiin, kuten nuorten ohjaamoihin
- 7) Asumissosiaalista työtä vahvistetaan
- 8) Riskiryhmien siirtyminen laitoksista/asumispalveluista itsenäiseen asumiseen turvataan.

Toimenpiteet 9-14 asunnottomuuden uusiutumisen torjumiseen:

- 9) Vahvistetaan kokemusasiantuntijoiden ja asukkaiden roolia asunnottomuustyössä
- 10) Varmistetaan päihteet sallivien ja päihteettömien asumispalvelujen kattava saatavuus
- 11) Entisten asunnottomien työllistymistä tuetaan
- 12) Kotiin vietävää monialaista tukea kehitetään
- 13) Testataan pienet tuvat-malli vaikeimman asunnottomuusryhmän ratkaisuna
- 14) Mallinnetaan nuorille aikuisille kriisiasumista ja palveluohjausta tarjoava yökoti pääkaupunkiseudulle.

Sopimussuhteet, koordinoinnin toimenpiteet, sekä toimijoiden rahoitusvastuut:

- 15) Sopimukset valtion ja kaupunkien kesken
- 16) Toteutus valtion, kaupunkien, järjestöjen ja palveluntuottajien yhteistyönä.
- 17) Rahoitusvastuut
- 18) Koordinaatiotyö

⁸ Artikkelin Ennaltaehkäisyssä tavoitteista tekoihin. Fredriksson, Peter toim. 2018. Yömajasta omaan asuntoon. Suomalaisen asunnottomuuspolitiikan murros. Into Kustannus Oy.

- 19) Ohjaus- ja koordinaatioryhmä
- 20) Yhteiskehittäminen

Toimenpiteitä oli määrällisesti varsin paljon ja ne olivat varsin eri tasoisia. Pääosa toimenpiteistä oli luonteeltaan sellaisia, että niiden tuloksellinen toteutus vaati aktiivista yhteistä työstämistä useilta toteuttajalta. Tällaisten toimenpiteiden toteutus jyvitetään soveltuvin osin osaksi kaupunkien kanssa solmittuja aiesopimuksia sekä järjestötoimijoiden kanssa laadittuja yhteistyöasiakirjoja. Osa toimenpiteistä, kuten mm. koordinaatio ja rahoitusvastuut olivat taas luonteeltaan sellaisia, että niiden toteuttaminen oli ensisijaisesti ohjelmajohtajan ja valtion vastuulla. Toimenpiteiden toteutusta ja tuloksia tarkastellaan yksityiskohtaisemmin kappaleessa 4.

3. SEURANTA, ARVIOINTI JA TILASTOINNIN HAASTEET

Ohjelman seurannassa ja arvioinnissa hyödynnettiin Paavo-ohjelmien aikana luotuja seurannan menetelmiä ja välineitä, jotka päivitettiin vastamaan nykyisen ohjelman tarpeita. Keskeiset uudet seurannan mittarit ohjelmakaudella olivat uusien asunnottomien määrän seuranta, sekä ohjelman kohderyhmälle olemassa olevasta asuntokannasta osoitettujen asuntojen määrän seuranta.

Ohjelmatoimijat keräsivät johdonmukaisesti tietoa alla kuvattavilla seurannan välineillä ja arvioivat säännöllisesti ohjelman toteutusta erityisesti kehittämisenäkökulmasta. Arviointia tehtiin myös erikseen hankituissa selvityksissä, opinnäytetöissä ja mm. hankkeiden organisoimissa tutkimushankkeissa.

Ohjelman ulkopuolisen arvioinnin toteuttamiseen ei käynnistämisyksityydessä kyetty löytämään rahoitusta, mutta ympäristöministeriö sekä sosiaali- ja terveysministeriö teettivät yhdessä asunnottomuusohjelmista ulkopuolisen selvityksen, jonka toteuttivat yhdessä Kuntoutussäätiö, Referenssi Oy sekä MDI Public Oy. Vuonna 2019 julkaistussa selvityksessä arvioitiin em. kolmen asunnottomuusohjelman toteutusta, vaikutusta ja tarpeisiin vastaavuutta vuosina 2008–2018. Ulkopuolisen arvioinnin keskeisiä havaintoja nostetaan esiin kappaleessa 5.5.

3.1. ASUNNOTTOMUUDEN TILASTOINTI KAIPAA KEHITTÄMISTÄ

Asunnottomuutta on Suomessa tilastoitu osana ARA asuntomarkkinakyselyä vuodesta 1987 alkaen. Tiedot on kerätty kunnilta jokaisen vuoden lopulla ja kerätyt tiedot kuvaavat kuluneen vuoden tilannetta marraskuun 15. päivää. Asunnottomuudesta on selvitetty lukumäärän lisäksi asunnottomuuden eri muodot ja asunnottomuuden jakautuminen väestöryhmien (mm. maahanmuuttajat, nuoret ja naiset) kesken. Vuodesta 2008 alkaen on lisäksi tilastoitu pitkäaikaisasunnottomuutta koskevia tietoja. Rikosseuraamusasiakkaiden asunnottomuuden tilastointi siirrettiin Paavo 2 ohjelman aikana toteuttavaksi osana Rikosseuraamuslaitoksen (RISE) seurantakäytäntöä. RISE tilasto perustuu nyt pääosin vankien vapautumissuunnitelmista kerättäviin asumistietoihin. Vankiloissa ollaan tällä hetkellä paremmin tietoisia vankien asumistilanteesta kuin vuonna 2016 ja asumisasioihin kiinnitetään nyt entistä enemmän huomiota. RISEn asunnottomuuden tilastointikäytäntö kaipaa kuitenkin edelleen kehittämistä. Vuonna 2018 vapautui vankilasta vielä 2 251 vankia, joiden asumistilanteesta ei ollut tietoa. Työ asumisasioiden huomioimiseksi ja tilastoimiseksi entistä paremmin on Rikosseuraamuslaitoksessa käynnissä.

Kunnat keräsivät tiedot asunnottomista pääosin sosiaalitoimen asiakastiedoista (mm. asunnottomat toimeentulotuen hakijat) ja vuokraloyhtiöiden hakujärjestelmistä (asunnottomat asunnon hakijat) sekä tarvittaessa myös muista lähteistä. Kerättyjä tietoja verrattiin kunnissa toisiinsa päällekkäisyyksien

poistamiseksi. Perustoimeentulotuen siirtyminen Kansaneläkelaitoksen (KELA) hoidettavaksi vuoden 2017 alusta muutti myös asunnottomuustilastojen keräämisen käytäntöä.

KELAn kanssa sovittiin vuosien 2017 ja 2018 aikana asunnottomuuden tilastoinnin yhteisestä kehittämisestä ja KELA kehitti asunnottomuustietojen keräämisen käytäntöään osana toimeentulotuen myöntämiseen liittyvää tietojen keruuta. KELA lisäsi toimeentulotuen sähköiseen hakemuslomakkeeseen asumistiedot kohtaan vaihtoehdon *olen asunnoton, oleskelupaikkani?* KELA myös koulutti henkilöstöään ottamaan asunnottomuusasiat puheeksi sekä ohjaamaan asunnottomia toimeentulotuen asiakkaita mm. sosiaalitoimen palveluihin. KELA toimitti myös suurimmille kaupungeille vuosittain tiedot asunnottomien toimeentulotuen hakijoiden määrästä asunnottomuuden tilastointia varten. Vuonna 2018 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA yhdessä pääkaupunkiseudun kuntien ja KELAn kanssa panosti erityisesti siihen, että asunnottomuustietojen kerääminen sekä KELAn toimittamien tietojen hyödyntäminen toteutettiin kunnissa mahdollisimman yhdenmukaisesti. Vuonna 2018 Helsinki käytti aikaisempia vuosia enemmän resursseja asunnottomuustietojen keräämiseen, mikä osaltaan selittää vuonna 2018 tapahtunutta merkittävää muutosta asunnottomien määrässä Helsingissä.

15.10.2018 ohjelma järjesti yhteistyössä ARAn kanssa pohjoismaisen työpajan, jossa vertailtiin Tanskan, Ruotsin ja Suomen asunnottomuuden tilastointimalleja. Muissa pohjoismaissa tiedonkeruumenetelmä on Suomea yksilökohtaisempi ja asunnottomuuden tilastointiin käytetään niissä myös enemmän resursseja. ARA oli mukana myös eurooppalaisessa MEHO-hankkeessa (Measuring Homelessness in Europe), jossa etsitään yhdessä tuloksellisia tapoja tilastoida asunnottomuutta. Terveystietokeskuksen (THL) kanssa sovittiin lisäksi vuosien 2018 – 2019 taitteessa asunnottomuusluokituksen lisäämisestä kanta-määrittelyyn ja tuotettiin yhdessä tarkoituksenmukainen luokittelu ARAn asunnottomuustilastointikäytännön pohjalta. Tulevaisuudessa on tarkoituksenmukaista myös Suomessa kehittää asunnottomuuden tilastointia kohti rekisteripohjaista ja yksilökohtaisempaa tilastointitapaa. Rinteen hallituksen ohjelmassa osoitettiin resursseja myös asunnottomuuden tilastoinnin kehittämiseen, mikä antaa hyvät edellytykset asunnottomuuden tilastoinnin uudistamiselle kuluvan hallituskauden aikana.

3.2. UUSIEN ASUNNOTTOMIEN MÄÄRÄN LASKEMINEN OSOITTAUTUI HAASTAVAKSI

Uusien asunnottomien määrän seuranta valittiin yhdeksi uudeksi ohjelman seurantamittariksi, koska sen arveltiin kuvaavan varsin hyvin ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön tuloksellisuutta. Aikaisemmin em. tietoa ei ole kerätty, eikä tiedon keräämiseen ollut valmista mallia. Kaupunkeja ohjeistettiin laskemaan uusien asunnottomien määrä niin, että toimintavuonna asunnottomana olleita henkilöitä verrataan henkilötietotasolla (sotu) vastaaviin tietoihin edelliseltä vuodelta. Poistamalla listalta henkilöt, jotka oli listattu kaupungissa asunnottomiksi jo edellisellä vuonna, saatiin jäljelle jäävistä asunnottomista uusien asunnottomien määrä. Luku oli siis poikkileikkauskuva uusien asunnottomien määrästä 15.11, ei absoluuttinen uusien asunnottomien määrä. Luku ei myöskään huomioinut sitä, oliko asiakas ollut asunnoton jo edeltävinä vuosina. Laskentatapa oli kuitenkin linjassa asunnottomuuden tilastointitavan kanssa. Tietoa uusien asunnottomien määrästä kerättiin ohjelmakaupungeilta osana vuosittaista ohjelman seurantakyselyä. Samalla saatiin tietoa myös uusien asunnottomien profiilista ja profiilissa mahdollisesti tapahtuneista muutoksista.

Erityisesti Helsingissä, jossa asunnottomia on määrällisesti eniten, mutta myös monessa muussa kaupungissa, uusien asunnottomien tilastointi osoittautui haastavaksi tehtäväksi. Esimerkiksi vuonna

2016 Helsingissä kirjattiin uusien asunnottomien määräksi 2 370 henkilöä. Luku saatiin vähentämällä Helsingissä 2016 asunnottomana olleiden 3 500 asunnottoman määrästä pitkäaikaisasunnottomien määrä 1 130 henkilöä. Helsingin kanssa samaa uusien asunnottomien laskentamallia käyttivät useat kaupungit myös vuoden 2017 seurantatietojen keräämisessä. Osa kaupungeista ei ilmoittanut uusien asunnottomien määrää ollenkaan vuoden 2018 osalta. Em. johtuen uusien asunnottomien määrästä kertovia lukuja ei verrattu kaupunkikohtaisesti toisiinsa eikä niiden perusteella voitu tehdä myöskään arviointia ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön tuloksellisuudesta.

3.3. ASIAKASKOHTAINEN ASUMISEN SEURANTA KERTOI ASUMISEN ONNISTUMISESTA

Osana Paavo 2 ohjelman toteutusta käynnistettiin vuonna 2012 asunnottomien asumispalvelujen asiakaskohtainen asumisen onnistumisen seuranta tukemaan ohjelmajohdon seuranta ja raportointityötä. Seurantatietojen käytännön keräämisen toteutti Y-Säätiön Verkostokehittäjät hanke. Seuranta varten kehitettiin seurantalomake, joka päivitettiin alkuvuodesta 2016 vastamaan entistä paremmin nykyisen ohjelman tarpeita. Lomakkeella kerättiin tilastotietoa asunnottomien asumispalveluihin tulneiden asiakkaiden asunnottomuustaustasta sekä erityisesti asiakkaiden asumisen onnistumisesta. Henkilö- tai muita yksilöintitietoja ei kerätty, eikä yksittäisiä asiakkaita voitu tunnistaa tiedoista. Asumisen onnistumisen seurantalomakkeet ovat liite 2.

Vuosien 2016 - 2019 aikana tulotiedot (tulolomake) täytettiin 1 598 asukkaasta ja poismuuttotiedot (poismuuttolomake) 1 253 asukkaasta. Tietoja saatiin seitsemän kaupungin asunnottomien asumispalvelujen asiakkaita, eniten Helsingistä. Asumisen onnistumista tarkastellaan seurantatietojen valossa tarkemmin kappaleessa 5.2.

3.4. KAUPUNKIKOHTAINEN SEURANTAKYSELY VUOSITTAIN

Ohjelmassa mukana olevilta kaupungeilta kerättiin vuosittain toteutettavalla seurantakyselyllä tietoa myös ohjelman toteutumisesta. Kaupunkien kanssa yhdessä seurattavia asioita olivat mm. sopimuksiin kirjattujen toimenpiteiden edistymisen (mm. asuntojen määrä, asumisneuvontatyön laajentaminen) sekä toimenpiteiden vaikutukset asunnottomuuteen (mm. häätöjen ja asunnottomien määrä). Vuosittain kyselyyn lisättiin muutamia kysymyksiä akuuteista asioista. Esimerkiksi vuonna 2018 kysyttiin kaupungeilta arviota paperittomien henkilöiden määrästä toimialueellaan.

Ohjelmassa mukana olevat kaupungit täyttivät seurantalomakkeen vuosittain kunkin vuoden lopulla, ja ohjelmajohto yhdessä Verkostokehittäjät-hankkeen kanssa kokosi tiedoista yhteenvedon. Seurantakyselyyn vastasi vuosien 2016, 2018 ja 2019 osalta yhdeksän kymmenestä (9/10) kaupungista. Vuoden 2017 osalta seurantatiedot saatiin kaikista kymmenestä kaupungista. Kaupunkikohtainen seurantalomake vuodelta 2017 on liite 3.

4. KESKEISET TULOKSET

4.1. RAHOITUSTA ERITYISESTI ASUNTOJEN HANKINTAAN JA KEHITTÄMISHANKKEISIIN

Vuosina 2016-2019 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) investointiavustus myönnettiin ohjelmakaupungeissa kahteen pitkäaikaisasunnottomille tarkoitettuun kohteeseen. Lahteen 2,5 M€ (29 asuntoa) sekä Helsinkiin 2,0 M€ (31 asuntoa, Sillanpirtti). ARA myönsi investointiavustusta myös kahteen päihdepalvelujen käyttäjille tarkoitettuun kohteeseen, jotka palvelevat myös asunnottomia, Järvenpäähän 1,9 M€ (20 asuntoa), sekä Helsinkiin 1,3 M€ (19 asuntoa, Liisankoti). Lisäksi

investointiavustuksia myönnettiin vuosina 2016-2019 nuorisoasuntojen rakentamiseen 7 M€. Investointiavustukset asunnottomuustyön hankkeisiin vuosina 2016-2019 olivat yhteensä 14,7 M€.

Investointiavustusten tavoitetasoksi ohjelmakaudella asetettiin 34 M€, eli tavoitteesta toteutui vajaa puolet. Erityisryhmien investointiavustuskäytäntö voisi tukea vahvemmin pyrkimystä lisätä hajautetun asuntokannan määrä asunnottomien asumisratkaisuna. On tärkeää löytää uusia keinoja motivoida toimijoita tuottamaan hajautettua asuntokantaa asunnottomuustyöhön. Voisivatko vuokratyöryhmät hyödyntää laajemmin mm. nuorisoasumisessa toteutettua mallia, jossa osaan asunnoista haettiin investointiavustusta tukiluokan 2 mukaan vastineeksi siitä, että ko. osaan asunnoista asutettiin tuetun asumisen asiakkaita.

Vuodelle 2016 Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen (STEA) myönsi ohjelman toteutukseen osallistuville toimijoille avustusta tukiasuntojen hankintaan noin 7,3 M€, vuodelle 2017 vastaavasti noin 5,9 M€, vuodelle 2018 noin 4,8 M€ ja vuodelle 2019 noin 6,1 M€. STEA kokonaisavustussumma asuntojen hankintaan vuosille 2016-2019 oli noin 24,1 M€. Myönnetyllä avustussummalla hankittiin karkean arvion mukaan noin 350 asuntoa asunnottomuustyöhön (avustus 50 % hankintahinnasta, kun keskimääräinen asunnon hankintahinta 138 000 €). STEA avusti asuntojen hankintaa jopa suunniteltua suuremmalla summalla. Nuorisoasuntojen rakentamiseen ei STEA myöntänyt uusia avustuksia.

Vuosina 2016 ja 2019 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) myönsi avustusta asumisneuvontatoiminnan kehittämiseen 3,6 M€. (900 000 €/vuosi). Avustuksilla palkattiin asumisneuvoja pääasiassa kuntien sosiaalitoimiin ja vuokratyöryhmiin eri puolilla Suomea. ARA myönsi lisäksi osana Vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäiseminen (ASTA) -hanketta vuosina 2018-2019 avustusta kokeiluhankkeisiin 802 138 €. Avustettuja hankkeita oli vuonna 2019 kaikkiaan 20 ja niissä kehitetään ja vakiinnutetaan paikallisia toimintamalleja vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäisemiseen. Avustusta on mahdollisuus hakea vielä vuodelle 2020.

Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) rahoitti vuosien 2016-2019 aikana yli kolmeakymmentä asunnottomuustyöhön panostavaa kehittämishanketta. Avustusta em. hankkeille vuosina 2016 - 2019 STEA myönsi noin 10,6 M€. Ohjelmakaudella käynnistetyistä hankkeista useat saivat STEA kohdennetun toiminta-avustuksen hankekauden päätyttyä. Lisäksi STEA avusti asunnottomuustyötä tekeviä järjestöjä ja säätiöitä mm. yleisavustuksilla.

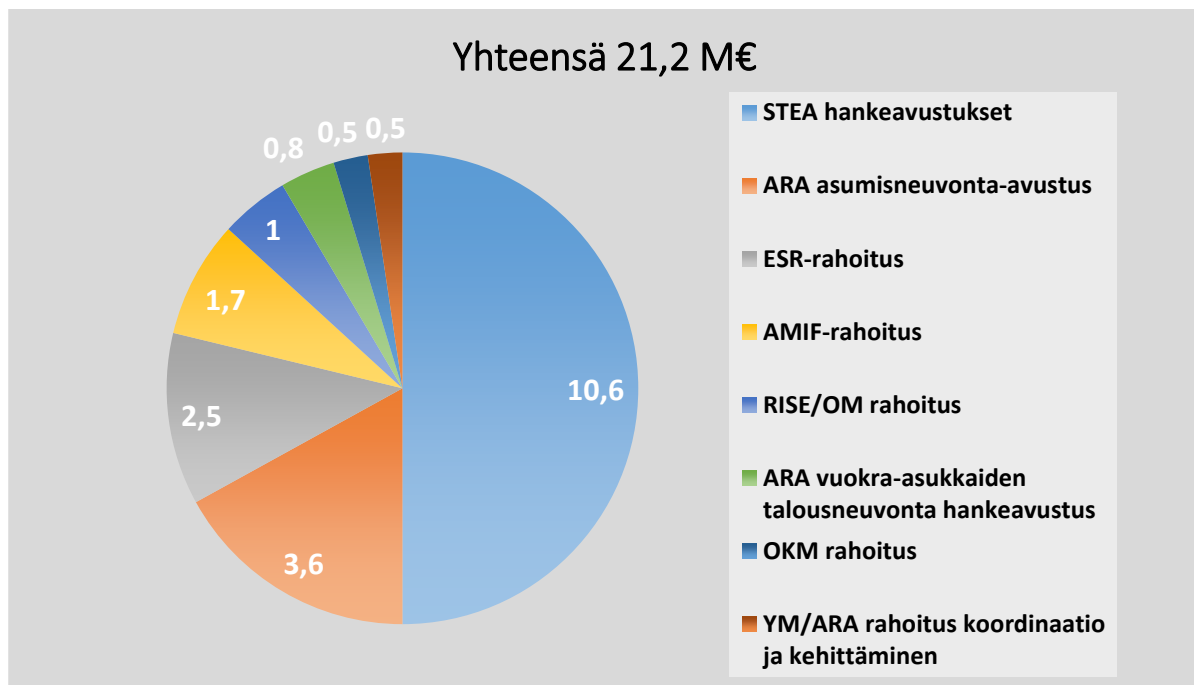
Sosiaali- ja terveysministeriö (STM) osoitti vuonna 2016 noin 1,7 M€ valtakunnallisen ESR -rahoituksen Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat -varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki (AKU) -hankkeelle, jossa kuuteen kaupunkiin mm. laadittiin ennaltaehkäisevät asunnottomuussuunnitelmat. Hanketta koordinoi ARA ja se kesti koko ohjelmakauden ajan. ESR-rahoituksen sai myös RISE-Varikko -hanke, jossa kehitettiin keinoja rikosseuraamusasiakkaiden kokonaisvaltaiseen tukemiseen ja asunnottomuuden ehkäisemiseen. Em. hankkeiden ESR-rahoitus ohjelmakaudella oli yhteensä noin 2,5 M€.

Sisäministeriö (SM) rahoittaa Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston AMIF (Asylum, Migration and Integration Fund) kautta useita hankkeita, joilla tuettiin maahanmuuttajien asumisen onnistumista ja samalla ehkäistiin asunnottomuutta. Vuosien 2016-2019 aikana avustussumma oli noin 1,7 M€. Suurimpia AMIF-rahastosta rahoitettuja hankkeita olivat Pakolaisavun Kotikunta-hanke, Espoon kaupungin koordinoima Kotona kaupungissa-hanke, sekä Sininauhasäätiön ja ARAn Asumistaidot kiintiöpakolaisten kotoutumisessa-hanke.

Oikeusministeriön (OM) ja Rikosseuraamuslaitoksen (RISE) panostus vankien asunnottomuuden ehkäisemiseen ohjelmakaudella oli noin 1 M€. Summa koostui RISEn AUNE -hankkeen toteutuksesta, RISE Varikko -hankkeen omarahoitusosuudesta, sekä noin viidenkymmenen yksikön AUNE -koordinaattorien osittaisesta työpanoksesta. Opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) rahoitus asumiskoordinaattorien palkkaukseen Helsingin, Espoon, Vantaan ja Tampereen nuorten ohjaamoihin pilotointivaiheessa vuosina 2016-2017 oli noin 0,5 M€. Ympäristöministeriö (YM) ja ARA rahoittivat lisäksi ohjelman koordinaatiotyötä ja kehittämistä noin 100 000 € vuodessa. YM/ARA kokonaispanostus kehittämis- ja koordinaatiotyöhön ohjelmakaudella oli noin 0,5 M€.

Kaupungit osallistuivat omarahoitusosuudella useiden hankkeiden toteutukseen. Muutama kaupunki käynnisti omalla rahoituksella myös kehittämishankkeita tai asunnottomuustyöhön panostavia uusia työtehtäviä. Esim. Kuopiossa palkattiin asumisasioihin erikoistuva työntekijä sosiaalitoimeen. Tarkkaa summaa kaupunkien omarahoituksesta asunnottomuustyön kehittämishankkeisiin ei ole tiedossa. Kaupunkien rahoitustavoite periaatepäätöksessä on 6 M€. Omalla tai yhteisrahoituksella kehittämishankkeita käynnistivät myös mm. Y-Säätiö ja SPR Nuorten turvatalot. Hyvä esimerkki yritys yhteistyöllä tehdystä kehittämistyöstä oli LähiTapiola Pirkanmaan kanssa kehitetty uusi vakuutus tuote huoneistoturvakauutus.

Rahoitusta kehittämistyöhön ja koordinaatioon vuosien 2016-2019 aikana ohjattiin em. rahoittajilta yhteensä noin 21,2 M€. Summassa ei ole huomioitu kaupunkien ja kolmannen sektorin toimijoiden omarahoitusta. Periaatepäätökseen kirjattu ohjelmakauden kokonaistavoite kehittämistyöhön ja koordinaatioon oli 24 M€. Mikäli kaupunkien ja kolmannen sektorin omarahoitus hankkeisiin toteutui suunnitellusti, saavutettiin periaatepäätökseen kirjattu tavoite selvästi.

Kuva 2. Rahoitus kehittämistyöhön ja koordinaatioon vuosina 2016-2019. Laskennassa ei ole huomioitu kaupunkien ja kolmannen sektorin toimijoiden omarahoitusta.

4.2. HANKKEISTA INNOVATIIVISIA AVAUKSIA JA UUSIA TOIMINTAMALLEJA

Asunnottomuuden ehkäisyn kehittämistyö käynnistyi useilla paikkakunnilla erillishankkeissa. Hankkeita toteuttivat järjestöt ja säätiöt, kaupungit sekä valtion laitokset, kehittämiskeskukset ja ympäristöministeriö. Ohjelmakaudella yhteiskehittämiseen osallistui peräti 45 hanketta. Kokonaisuudessa oli mukana myös laajoja koordinoivia hankkeita, joista keskeisimmät esitellään seuraavaksi.

AUNE verkostokehittäjät -hanke 2016-2019⁹ oli Y-Säätiön hallinnoima valtakunnallista asumissosiaalista kehittämistyötä koordinoiva STEAn avustama kumppanuushanke. Hanke toimii ohjelman yhteiskehittämisen alustana ja se toteutettiin tiiviissä yhteistyössä, kumppanuusjärjestöjen (Helsingin Diakonissalaitos, Sininauhasäätiö, Vailla vakinaista asuntoa ry ja Rauman Seudun Katulähetys ry), ohjelmakaupunkien ja ohjelmajohdon kanssa.

Hankkeen keskeisiä tuloksia olivat kansallisen ja avoimen yhteiskehittämisen periaatteella toimivan asunto ensin -työn kehittäjäverkoston rakentaminen sekä jatkuvan kehittämisen ideologian ja oppimisen kulttuurin juurruttaminen verkostoon. Yhdessä kumppanuusverkoston kanssa hanke organisoi erilaisia tilaisuuksia ja seminaareja, jotka toimivat yhteisen kehittämisen ja oppimisen foorumeina. Yhteiskehittämällä laadittiin mm. asunto ensin -laatusuositukset, rakennettiin asumissosiaalisen työn verkko-opintokonaisuus yhdessä Lahden Seudun Ammattikorkeakoulun kanssa, sekä laadittiin ehdotus asunnottomuustyön tulevaisuuden painopisteistä osana Asunto ensin 2.0 muutoslaboratoriotyöskentelyä. Ohjelmakaudella hanke toteutti yhdessä kumppanuusverkostonsa kanssa 65 asunnottomuuteen liittyvää koulutusta, yhteistyötilaisuutta tai tapahtumaa, joihin osallistui yli 2 350 henkilöä. Y-Säätiö ylläpiti myös asuntoensin.fi verkkosivuja, joilla vieraili vuonna 2019 peräti 30 000 kävijää, sekä julkaisi sähköistä uutiskirjettä. Hanke organisoi vuosittain myös kumppaneilleen kansainvälisen opintomatkan, joissa perehdyttiin erilaisiin asunnottomuustyön hyviin käytäntöihin. Hankkeen keskeisiä vaikutuksia olivat toimijoiden keskinäinen verkostoituminen ja verkostoissa oppiminen valtakunnallisesti, asunto ensin -periaatteen kehittyminen ja leviäminen sekä asumissosiaalisen työn tiedon, ymmärryksen ja osaamisen lisääntyminen.

Ulkoisen arvioinnin hankkeesta toteutti Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy. Raportti arvioinnista¹⁰ julkaistiin tammikuussa 2019. Raportin mukaan AUNE Verkostokehittäjät -hankkeen koetaan tehneen oikeita asioita ja oikeiden toimijoiden kanssa asunnottomuustyön edistämässä ja hankkeen alulle laittama yhteiskehittämisen kokonaisuus ja asunnottomuustyön kehittämisen koordinointi saavuttivat pysyvän aseman eri toimijoiden keskuudessa. STEA avustusehdotuksessa 5.12.2019 hankkeelle ehdotettiin kohdennettua toiminta-avustusta ja toiminta jatkuu ohjelmakauden jälkeen.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat – varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki -hanke (AKU) 2016-2019¹¹ oli ARAn hallinnoima yhdessä kuuden kaupungin (Espoo, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Tampere ja Vantaa) kanssa toteuttama kehittämishanke, jossa mm. laadittiin ennaltaehkäisevät asunnottomuussuunnitelmat hankekaupunkeihin. Hankkeessa järjestettiin myös

⁹ <https://asuntoensin.fi/ohjelma/asunnottomuuden-ennaltaehkaisyn-toimenpideohjelma-2016-2019/verkostokehittajat-hanke/>

¹⁰ AUNE Verkostokehittäjät -hankkeen ulkoinen arviointi. 2019. Tutkimus ja Kehitys Ajatustalo Oy. Antti Pelto-Huikko. <https://asuntoensin.fi/ohjelma/asunnottomuuden-ennaltaehkaisyn-toimenpideohjelma-2016-2019/verkostokehittajat-hanke/>

¹¹ https://www.ara.fi/fi-FI/Ohjelmat/Asunnottomuuden_ennaltaehkaisyn_kuntastrategiat

suosituksi osoittautuneita asumissosiaalisen työn teemapäiviä, joihin osallistui yli 2 200 osallistujaa. Lisäksi kaupunkeihin, luotiin ja juurrutettiin mm. Asuminen ja Talous puheeksi -toimintamallia sekä pilotoitiin uusia asumissosiaalisen työn toimintatapoja. Hankkeessa työskenteli peräti 20 työsuhteista kokemusasiantuntijaa ja lähes 90 vapaaehtoista tai palkkioperusteista kehittäjää tai mallintajaa.

Hankkeen keskeiset vaikutukset olivat ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön liittäminen osaksi hankekaupunkien strategista suunnittelua, ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön ymmärryksen ja osaamisen sekä kokemusasiantuntijuuden vahvistuminen hankekaupungeissa. Hanke sai Demokratia - 2019 tunnustuksen sekä Mielen Avain Tunnustuksen 2019 mm. kokemusasiantuntijuuden edistämisestä. Hanke päättyi vuoden 2019 lopussa.

Rikosseuraamuslaitoksen **Asunnottomuuden ennaltaehkäisyhankkeessa (RISE AUNE) 2016-2019**¹² tehtiin näkyväksi rikostaustaisten asumispolkuja, toteutettiin asumissosiaalisen työn koulutuskokonaisuus, laadittiin rikosseuraamusalan asumisen tuen prosessikuvaus, kehitettiin asunnottomana vapautuvien tilastointia sekä luotiin malleja hyödyntää kokemusasiantuntijoita mm. asunnottomuuden ennaltaehkäisytyössä. Esimerkiksi jokaiseen vankilaan ja rikosseuraamusyksikköön nimettiin asumissosiaalisesta työstä vastaava henkilö. Keskeistä oli myös yhteistyökäytäntöjen vahvistaminen kaupunkien ja asunnottomuustyötä tekevien järjestöjen kanssa.

Hankkeen keskeinen vaikutus liittyy asunnottomuuden ehkäisytyön linkittämiseen osaksi rikosseuraamuslaitoksen syrjäytymisen ennaltaehkäisyn ja yhteiskuntaan integroitumisen kokonaisuutta asunto ensin-periaatteen pohjalta. Ennaltaehkäisevä asunnottomuustyö vietiin onnistuneesti osaksi useiden yksiköiden ja alueiden strategista suunnittelua. Lisäksi vahvistettiin asumissosiaalisen työn osaamista rikosseuraamuslaitoksessa. Hanke päättyi vuoden 2019 lopussa.

Arjen mielekkään toiminnan kehittäminen asunnottomien asumispalveluissa -hanke (Toimekas) 2017-2019 oli Y-Säätiön koordinoima usean toimijan (Helsingin Diakonissalaitos, Helsingin Vieraskoti ry, Suomen Pelastusarmeijan Säätiö, Sininauhasäätiö, Työterapinen yhdistys ry sekä VVA ry) yhteishanke. Hankkeessa kehitettiin sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallinen kokonaisuus asunnottomien asumispalveluihin ja laadittiin matalan kynnyksen mielekkään arjen toiminnan opas. Lisäksi hankkeessa etsittiin ratkaisuja asukkaiden toimintaan osallistumista estäville ja edistäville tekijöille (esim. kannustinloukut, velat, karenssit ja niiden purkumahdollisuudet) sekä tehtiin asukkaiden koulutautumis- ja työllisyyspolkuja mahdollisiksi. Hankkeessa jalostettiin myös kokemusasiantuntijuuden toimintamalleja asunnottomien palveluihin. Hankkeen toimintoihin osallistui vuosittain noin 300 eri asukasta ja käyntimääriä viimeisenä toimintavuotena oli lähes 11 000.

Hankkeen keskeisiä vaikutuksia olivat asukkaiden myönteisten sosiaalisten suhteiden vahvistuminen, asukkaiden mielekkäämpi arki ja asumisen onnistuminen. Hanke päättyi vuoden 2019 lopussa. Sosiaalisen kuntoutuksen toiminnallinen kokonaisuus jatkaa osana asunnottomien asumispalvelujen arkea.

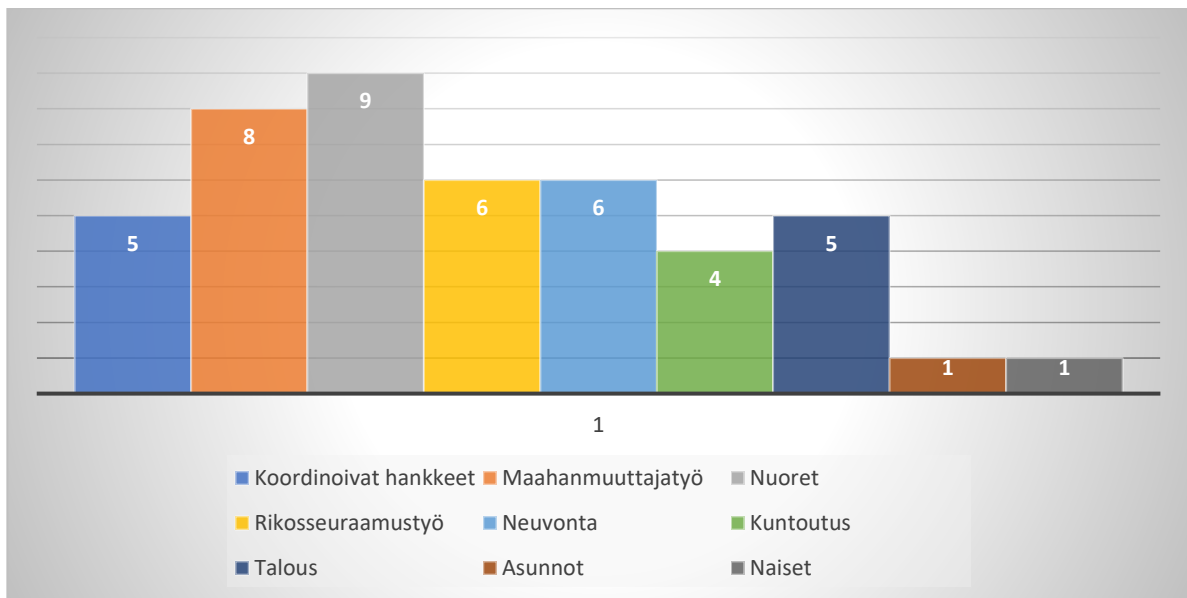
Naiserityisyys asunnottomuustyössä -hanke (NEA) 2018-2020 on Y-Säätiön koordinoima yhteiskehittämishanke, jonka osahankkeita toteuttavat Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö, Ensi- ja turvakotienliitto, Helsingin ensikoti ry, Turun ensi- ja turvakoti ry, Sininauhasäätiö, EJY ry, A-klinikkasäätiö ja Vailla vakinaista asuntoa ry. Hankkeessa kehitetään nais erityistä työtettä,

¹² <http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankkeet/aune-hanke.html>

tarkastellaan mitä erityisiä tarpeita naisilla on asumispolkujen eri vaiheissa sekä liitetään nais erityisyys osaksi asunnottomuustyön kokonaisuutta. Hankkeessa yhdistetään myös osaamista asunnottomuustyöstä, päihdetyöstä, väkivaltatyöstä sekä lapsiperhetyöstä ja se on mukana kansainvälisessä Erasmus + Women and Homelessness hankkeessa, jossa jaetaan eri maiden nais erityisen asunnottomuustyön hyviä käytäntöjä. Hankkeen lopputuotoksena valmistuu koulutuspaketti nais erityisyydestä asunnottomuustyöstä sekä julkaisu naisten asunnottomuusilmiöstä. Hanke jatkuu vuoden 2020 loppuun.

Vuokra-asukkaiden talousongelmien ehkäiseminen -kokeiluhanke (ASTA) 2018-2020¹³ on Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) hallinnoima hankekokonaisuus, johon ARA myöntää myös kolmen vuoden ajan avustuksia 1 M€ vuosittaisesta määrärahasta. Avustusta on vuoden 2019 loppuun mennessä myönnetty 20 osahankkeelle, joissa luodaan ja vakiinnutetaan monitoimijaiseen yhteistyöhön perustuvat paikalliset toimintamallit. Talousongelmien ennaltaehkäisytyön käytännön haasteet liittyvät erityisesti asiakkaiden varhaisen tavoittamisen ja motivoinnin kysymyksiin. Hankkeessa kehitettyjä lupaavia malleja ovat mm. asumisneuvonnan ja sosiaalisen luototuksen työparityöskentely sekä talousneuvolatoiminta. Takuusäätiön Asumistalousneuvonta-hanke (ASTA) tukee hanketoimijoita paikallisten palvelupolkujen mallintamisessa sekä levittää ja kehittää niihin asumistalousneuvonnassa tarvittavaa tietoa, koulutusta ja työvälineitä. Hanke päättyy vuoden 2020 lopussa.

Koordinoivien hankkeiden lisäksi kehittämistyötä tehtiin neljässäkymmenessä eri kokoisessa hankkeessa useiden eri asiakasryhmien kanssa. Määrällisesti eniten hankkeita työskenteli nuorten ja maahanmuuttajien asumisen kysymysten kanssa. Myös rikosseuraamustyön ja asumiseen liittyvän neuvonnan parissa työskenteleviä hankkeita oli useita.

Kuva 3. Ohjelman toteuttamiseen osallistuvat hankkeet toimintamuodon mukaan jaoteltuina vuosina 2016-2019. Hankkeita oli mukana ohjelmatyössä kaikkiaan 45.

¹³ www.ara.fi/asta

Kaikkien hankkeiden esittelemine ei ole tässä raportissa valitettavasti mahdollista. Pääosa hankkeista on esitelty lyhyesti asunto ensin -sivuilla <https://asuntoensin.fi/ohjelma/asunnottomuuden-ennaltaehkaisyn-toimenpideohjelma-2016-2019/ohjelmaa-toteuttavat-hankkeet/> Seuraavassa nostoja hankkeiden tuloksista jaoteltuna seuraavan neljän teeman kautta: asiakastyöhön potkua, uusia toimintamalleja, luovia tulokulmia ja lisää osaamista.

Hankkeet toivat selkeästi **lisää potkua asiakastyöhön**. Hankkeissa työskenneltiin yksilö-, pari- ja ryhmätyön muotoja hyödyntäen ja kehittäen satojen asiakkaiden kanssa ja kuljettiin asiakkaiden rinnalla polkuja kohti itsenäistä asumista. Hankkeissa myös rekrytoitiin ja valmennettiin vapaaehtoisia, vertaisia ja kokemusasiantuntijoita tukemaan asiakkaita erilaisissa rooleissa. Esimerkiksi SPR Nuorten Turvatalojen *Kotipolku -hankkeessa* koulutettiin sata vapaaehtoistyöntekijää itsenäistyvien nuorten kanssa toimimiseen. Pääkaupunkiseudun Nuorisotasuntojen *Oma plääni -hankkeessa* nuoret saivat puolestaan työelämävalmennusta, talous- ja asumistaitojen ohjausta sekä mahdollisuuden ryhmä- ja mentorointitoimintaan osallistumiseen. *Kotona kaupungissa -hankkeessa* (2017–2019) organisoitiin pakolaistaustaisten nuorten ja lapsiperheiden asumisvalmennusta Espoossa ja Oulussa. *Pyörövesta ulos -hankkeessa* järjestettiin asunto, tuki ja asumisen turva pääkaupunkiseudulla yli sadalle rikostaustaiselle asiakkaalle.

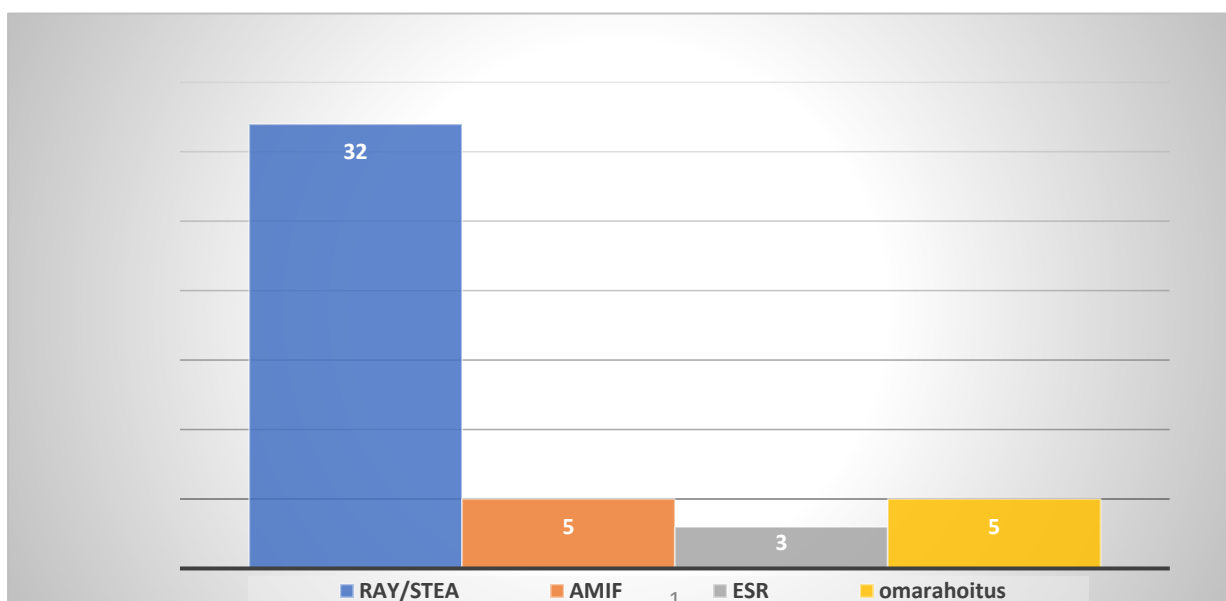
Lähes kaikissa hankkeissa kehitettiin myös **uusia toimintamalleja**. Sininauhasäätiön *Pop up asumisneuvonta -projektissa* rakennettiin helposti eri asiakasryhmien tarpeisiin sovellettava asumiskurssin toimintamalli, jota hyödyntävät tänä päivänä useat toimijat räätälöiden mallin pohjalta asiakkailleen asumisen taitoja vahvistavia kursseja. Sininauhasäätiön *Nuoli -hankkeessa* käynnistettiin 24/7 auki oleva nuorten kohtaamis- ja tukipiste Helsinkiin. Tukipiste on tarkoitettu erityistukea tarvitseville, päihteitä käyttäville nuorille aikuisille, joilla ei turvaverkostoa, arjen taitoja asumiseen tai turvallista yöpaikkaa. Palvelumalli osoittautui tarpeelliseksi jo muutamassa kuukaudessa ja tukipiste on useimmiten täynnä. Kuopion seudun nuorisotasuntojen ja Joensuun seudun nuorisotasuntoyhdistyksen hallinnoimassa *Soma -hankkeessa* kehitettiin järjestölähtöinen toimintamalli, jolla tuetaan 18-29-vuotiaiden lastensuojelutaustaisten nuorten aikuisten arkista toimintakykyä ja asumisen onnistumista sekä ennaltaehkäistään asunnottomuutta. Viadia Pirkanmaan *Kadulta kotiin -hankkeessa* rakennettiin puolestaan malli, jonka avulla kyettiin asuttamaan ja tukemaan julkisten tukipalvelujen ulkopuolelle jättäytyneitä asunnottomia ja vankilasta asunnottomina vapautuvia vankeja välivuokra-asumista hyödyntäen Tampereelle. Takuu-Säätiön *Pienlaina -projektissa* luotiin sosiaalisen pienlainoituksen malli pienituloisille, jolla esimerkiksi voi tukea ja turvata asumista. Hyviä toimintamalleja on hankkeissa kehitetty kymmeniä.

Osassa hankkeissa löydettiin poikkeuksellisen **luovia tulokulmia** asunnottomuustyöhön. Kalliolan settlementin *Hima & Strada -hankkeessa* koulutettiin asunnottomuutta kokeneista henkilöistä katuoppaita, jotka vetivät vuosien 2018-2019 aikana 128 toisenlaista kaupunkikierrosta. Kierroksille osallistui yli 1 500 henkilöä päättäjistä opiskelijoihin. Oppaiden osallisuuden vahvistamisen lisäksi kaupunkikierrokset osoittautuivat myös erinomaiseksi vaikuttamisen välineeksi ja keinoksi purkaa asunnottomuuteen liittyvää stigmaa. Hanke valittiin Baltian ja Pohjoismaiden alueelta 100 parhaan innovaation joukkoon. Osana *Oman muotoinen koti -hanketta* toteutettiin Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveysviraston Laajasalossa sijaitsevassa palvelutalo Rudolfissa nuorten ja vanhusten yhteisasumiskokeilu. Nuoret muuttivat palvelutaloon alkuvuodesta 2016 ja saivat vähennyistä vuokraansa viettämällä aikaa yhdessä vanhusten kanssa 3–5 tuntia viikossa. Yhteisessä olemisessä painottuivat arjessa tapahtuvat kohtaamiset. Kokeilu herätti laajaa kiinnostusta ja nuoret muuttivat

palvelutaloihin myös Espoossa, Oulussa, Rovaniemellä ja Vantaalla. Helsingin Pelastusliiton järjestämien *asumisturvallisuuskoulutukset* puolestaan täydensivät uudella mielenkiintoisella tavalla eri asiakasryhmille järjestettyjä asumisvalmennuksia. Erityisen kiinnostuneita asumisturvallisuuskoulutuksista olivat maahanmuuttajat. Y-Säätiön ja *Purjelaivasäätiön Meriheimo -hankkeessa* vahvistettiin seikkailukasvatuksen, ryhmäpurjehdusten ja palveluohjauksen menetelmin haastavassa elämäntilanteessa olevien 18–30-vuotiaiden nuorten aikuisten elämänhallintaa ja asumisen onnistumista. Gamu ry:n *Guider Game -peli* oli puolestaan oiva esimerkki siitä, miten pelillisyyttä hyödynnetään maahanmuuttajien asumis- ja työvalmiuksien parantamisessa. *Riskivakuutus-hankkeessa* ympäristöministeriön, Viadia Pirkanmaan ja LähiTapiola Pirkanmaan yhteistyönä rakennettiin uusi vakuutustuote huoneistoturvavakuutus, joka parantaa luottotietonsa menettäneen asunnon hakijan mahdollisuuksia saada vuokra-asunto. Useammassa hankkeessa kehitettiin myös uusia tapoja hyödyntää kokemusasiantuntijoiden osaamista asumisen onnistumisen turvaamisessa.

Useassa hankkeessa työskenneltiin aktiivisesti asunnottomuutta kokeneiden tai asunnottomuuden uhkaamien henkilöiden asumisvalmiuksien vahvistamiseksi. Esimerkiksi Nuorisoasuntoliiton *Onnistu asumisessa -hankkeessa* levitettiin ja juurrutettiin nuorten asumista tukevia hyviä työkäytäntöjä ja -materiaaleja yhteistyössä paikallisyhdistysten ja ohjaamojen kanssa. Moniheli ry:n *Katto-hankkeessa* puolestaan tehtiin asumisen infovierailuja maahanmuuttajaryhmiin, sekä koulutettiin ammattilaisia maahanmuuttajien asumisen erityiskysymyksistä. Asumissosiaalisen työn **osaamisen lisääminen** korostui juuri laajempien koordinoivien hankkeiden tehtävänä.

Ohjelman toteutukseen osallistuneiden hankkeiden tuloksellisuudesta kertoo osaltaan myös se, että useassa hankkeessa kehitetyt toimintamallit ja käytännöt vakiintuivat osaksi hankeorganisaatioiden ja kumppaneiden pysyvää toimintaa. Ohjelmakauden aikana Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) kohdennetun toiminta-avustuksen saivat mm. AUNE verkostokehittäjät -hanke, Onnistu asumisessa -hanke, Soma -hanke, Katto -hanke, Pop up asumisneuvonta-hanke, Koti kaikille -hanke ja Omat avaimet -hanke. STEA oli merkittävin hankkeiden mahdollistaja rahoittaen peräti 32:ta hanketta. STEA avusti hankkeita myös euromääräisesti eniten yhteensä noin 10,6 miljoonalla eurolla.

Kuva 4. Hankkeet rahoittajan mukaan jaoteltuna.

4.3. ENNALTAEHKÄISEVÄ ASUNNOTTOMUUSTYÖ JÄSENTYI KAUPUNGEISSA

Kuusi kymmenestä ohjelmakaupungeista (Espoo, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Tampere ja Vantaa) sitoutui mukaan osana ohjelmatyötä valmisteltuun ARAn koordinoimaan Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat - varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki -hankkeeseen. Hankerahoituksella kaupunkeihin palkattiin hanketyöntekijät, joiden työpanos uusien ennaltaehkäisevien työmuotojen kehittämisessä em. kaupunkeihin osoittautui merkittäväksi. Ennaltaehkäisevä asunnottomuustyö jäsenyi ja esimerkiksi Asuminen puheeksi -toimintamalli kehitettiin juuri em. kaupungissa yhteistyössä AKU-hankkeen kanssa.

Espoossa työskentely asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi käynnistettiin ripeästi ja asunnottomuusverkostoksi nimetty yhteistyöverkosto kokoontui säännöllisesti ja ohjasi asunnottomuustyön toteutusta. Verkostossa asetettujen tavoitteiden toteutumista arviointiin aktiivisesti ja tarvittaessa sovittiin uusista toimienpiteistä. Espoossa rakennettiin/hankittiin/vuokrattiin yksityisiltä markkinoilta ohjelmakaudella eniten uusia asuntoja asunnottomuustyöhön, yhteensä peräti 462 kappaletta. Toimintaa suunnattiin Espoossa aktiivisesti ennaltaehkäiseviin palveluihin. Asumisneuvonta vakiinutettiin myös aikuisten sosiaalipalveluihin ja asumisneuvojen määrää lisättiin, mikä mahdollisti matalan kynnyksen ohjauksen kaikille sitä tarvitseville kuntalaisille, riippumatta siitä, kenen vuokranantajan asunnossa asui. Kokemusasiantuntijan roolia asunnottomien palveluissa vahvistettiin Espoossa mm. käynnistämällä kokemusasiantuntijan vastaanotto Samarian terveysasemalla ja lähityötä kehitettiin asunnottomuustyön välineeksi. Asumissosiaalinen työ tehtiin näkyväksi ja taloussosiaalityön kehittäminen käynnistettiin. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy sisällytettiin osaksi Espoon työikäisten hyvinvointisuunnitelmaa 2017-2021, Espoon asunto-ohjelmaa 2018-2022 sekä ja Espoon toimenpideohjelmaa lapsiperheköyhyyden vähentämiseksi 2019-2021 Espoo oli mukana myös RISEn hankkeessa kehittämässä verkostomaista toimintamallia sakko -ja lyhytaikaisvangeille. Asunnottomien palveluiden kehittämisessä hyödynnettiin Espoossa myös innovatiivisia menettelyjä, josta esimerkkinä Essi-Allianssin yhteistyömalli, runsaasti palveluja käyttävälle asiakasryhmälle. Kaupunki selvitti myös tutkimuksella asunnottomuuden kokeneiden espoolaisten ihmisten kokemuksia. Ohjelman yhteistyö kaupungin asunnottomuustoimijoiden kanssa oli tiivistä ja kiitettävän rakentavaa.

ARAn keräämien asunnottomuustilastojen mukaan vuonna 2016 Espoossa oli 570 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 hieman vähemmän eli 547 asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,24 % vuonna 2018. Alustavien tietojen mukaan yksin elävien asunnottomien määrä laski Espoossa vuonna 2019 lähes sadalla henkilöllä. Ohjelman aikana Espoon asukasmäärä kasvoi lähes 15 000 henkilöllä.

Helsingissä asumisneuvontatyöllä on tuloksekas historia ja asumisneuvontatyössä saavutettiin myös ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön merkittävimmät tulokset AUNE -ohjelmakaudella. Asumisneuvonnan jalkautuvaa tiimiä vahvistettiin psykiatrisella sairaanhoitajalla keväällä 2017 ja vapaaehtoisiksi asumiskummeiksi koulutettiin kaikkiaan 34 henkilöä. Asumisneuvonnassa luotiin myös uusia digitaalisia palveluja, toteutettiin pop up -asumisneuvontaa, aloitettiin alueelliset asunnonhakuryhmät sekä kehitettiin yhteistyöprosesseja KELAn kanssa. Lisäksi käynnistettiin uusi kehittämishanke valtion kehittämisrahoituksella osana ASTA -hanketta, jossa asumisneuvonta ja sosiaalinen luototus kehittävät työparityöskentelyn käytänteitä ja yhteistyörakenteita liittyen vuokra-asukkaiden taloudellisten ongelmien ehkäisyyn. Asumisneuvontatiimi teki vuonna 2019 peräti 5 005 häätöjä estävää interventiota, se esimerkiksi valmisteli 885 maksusopimusta ja esti 521 kertaa

vuokravelan päättymisen oikeuteen. Helsingin asumisneuvontatyön kustannuksia vähentävä nettovaikutus oli vuonna 2015 yli 1,5 M€ ja vuonna 2019 jo lähes 6,5 M€.

Kaupunki kehitti myös asunnottomien palvelutarpeen arviointiprosessia ja asunnottomien palvelujen asiakasohjausta. Kaupungin hallitus päätti kokouksessaan 12.03.2018 ottaa asunnottomien määrän yhdeksi huono-osaisuusindeksin seurantamittariksi ja vuonna 2019 kaupunki käynnisti ennaltaehkäisevän asunnottomuusohjelman valmistelun tuleville vuosille. Helsinki kehitti myös asunnottomuuden tilastointikäytäntöään vuonna 2018. Kaupunki ei solminut valtion kanssa sopimusta AUNE-ohjelmaan osallistumisesta, mutta erityisesti kaupungin sosiaalitoimi oli aktiivisesti mukana ohjelmatyössä asunnottomuuden ehkäisemiseksi ja kitkemiseksi.

Vuonna 2016 Helsingissä oli 3 500 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 huomattavasti vähemmän, eli 1818 asunnotonta. Helsingin vuoden 2018 luvut eivät ole kuitenkaan täysin vertailukelpoisia aikaisempien vuosien kanssa, koska kaupunki uudisti tuolloin asunnottomuuden tilastointikäytäntöään. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,33 % vuonna 2018. Helsingin asukasmäärä kasvoi vuodesta 2016 vuoteen 2018 noin 20 000 henkilöllä.

Hyvinkää liittyi ensimmäisenä KUUMA-kuntana mukaan ohjelmatyöhön allekirjoittamalla sopimuksen valtion kanssa ohjelman toteuttamisesta vuonna 2017. Keskeiset asunnottomuutta ennaltaehkäisevät tulokset ohjelma-aikana Hyvinkäällä olivat kohtuuhintaisen asuntotuotannon lisääminen, asumisneuvonnan vahvistaminen ja asunnottomuustyön koordinaation integrointi muihin palveluihin. Lisäksi Hyvinkäällä kehitettiin KOITAS-projektissa alueellisesti toimiva työtapa tukemaan asunnottomien siirtymistä Mäntylän asuntolasta normaaleille asuntomarkkinoille. Hyvinkää liittyi Keski-Uudenmaan sote -kuntayhtymään vuoden 2019 alussa, josta alkaen kuntayhtymä vastasi Hyvinkään sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä ja tuotannosta.

Vuonna 2016 Hyvinkäällä oli 170 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 selkeästi vähemmän, eli 63 asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,15 % vuonna 2018.

Jyväskylässä ennaltaehkäisevän asunnottomuustyö käynnistettiin vauhdikkaasti AKU-hankkeen hankekoordinaattorin aloittaessa työn jo maaliskuun alussa 2016. Keskeiset asunnottomuutta ennaltaehkäisevät tulokset ohjelmakaudella Jyväskylässä olivat asumisneuvonnan vahvistaminen kehittämällä yhteistyömalli Jyväskylän Vuokra-asuntojen kanssa ennaltaehkäisevään vuokravelkaprosessiin, kotiin annettavan päihdekatekaihoidon Kotikonsti pilotointi ja vaikuttavuuden arviointi, matalankynnyksen kohtaamispaikka Hanskan perustaminen, sekä kokemusasiantuntijakoulutusten toteuttaminen eri kohderyhmille, kuten asunnottomat, päihde- ja mielenterveys kuntoutujat, vangit, romanit ja maahanmuuttajat. Ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön keskeiset tavoitteet sisällytettiin Jyväskylässä vahvasti osaksi Keski-Suomen sote-uudistuksen järjestämissuunnitelmaa.

Vuonna 2016 Jyväskylässä oli 128 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 enemmän, eli 202 yksin elävää asunnotonta. Aikuissoseaalityössä tehostettiin vuonna 2018 asunnottomuuden tilastointia ja asunnottomuus saattoi tästä syystä tulla näkyvämmäksi. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,15 % vuonna 2018.

Kuopiossa ennaltaehkäisevää asunnottomuustyötä koordinoimaan koottiin monialainen työryhmä, johon myös järjestöt ja säätiöt kutsuttiin mukaan. Keskeiset asunnottomuutta ennaltaehkäisevät

tulokset ohjelmakaudella olivat monialaisessa yhteistyössä rakennettu Koti kaikilla 2030 – asunnottomuuden ennaltaehkäisyn ohjelma, joka hyväksyttiin kaupungin valtuustossa 2019 Kuopion asunnottomuustyön malliksi. Myös yleinen ilmapiiri asunnottomuuden hoitoa kohtaan parani Kuopiossa ja asunnottomuustyöhön saatiin enemmän asuntoja kuin tavoiteltiin. Kaupunki myönsi sosiaalista luottoa poikkeuksellisesti myös toimeentulotukea saaville sosiaalityön asiakkaille. Hyvinä asunnottomuutta ennaltaehkäisevinä työmuotoina kaupunki nosti seurantakyselyssä esiin mm. Avain asumisneuvontatoiminnan, sekä K3-, AKU- ja Soma -hankkeiden toteuttamisen.

Vuonna 2016 Kuopiossa oli 110 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 hivenen enemmän, eli 124 yksin elävää asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,11 % vuonna 2018.

Lahdessa erityisen leiman ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön toteuttamiselle antoi Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän perustaminen 1.1.2017. Yhtymä tuotti sosiaali- ja terveydenhuollon sekä ympäristöterveyden palvelut Lahdessa ohjelmakaudella. Aiesopimuksen ohjelman toteutuksesta valtion kanssa allekirjoitti Lahden kaupunki, mutta hyvinvointiyhtymä oli mukana valmistelemaan sopimusta ja tuotti pääosan asunnottomien palveluista ohjelmakaudella. Vuokra-asuntotilanne Lahdessa oli tasapainossa ja todennäköisesti parempi kuin muissa ohjelmakaupungeissa. Keskeiset asunnottomuutta ennaltaehkäisevät tulokset ohjelmakaudella olivat tietoisuuden kasvaminen asunnottomuudesta ja siihen liittyvistä ongelmista sekä palvelujen ja asuntojen saatavuuden parantuminen. Matalan kynnyksen asumis- ja talousneuvonnan palvelun käynnistäminen ja kehittäminen ASTA-hankkeen, vuokratiloyhtiön ja kaupungin yhteistyönä sekä kaupungin ja kuntayhtymän asunnottomuustyön toimintamallien rakentaminen. AKU-hankkeessa käynnistettiin lisäksi monialaisen asumisen verkoston ja asumisen työryhmän työskentely sekä laadittiin Koti kaikille 2025 -Taidot, tieto ja tuki jokaiselle! suunnitelma asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn. Nuorisoasuntoja Lahteen valmistui ohjelmakaudella yli 250 kappaletta.

Vuonna 2016 Lahdessa oli 51 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 selvästi vähemmän, eli 12 yksin elävää asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä 0,01 % vuonna 2018, mikä on ohjelmakaupungeista selkeästi vähiten.

Oulu panosti ohjelmakaudella mahdollisimman normaalien asumisratkaisujen tarjoamiseen erityisryhmille sekä päihdepalvelujen kehittämiseen. Keskeisin asunnottomuutta ennaltaehkäisevä tulos ohjelmakaudella oli välivuokrauksen toimintamallin kehittäminen ja käyttöönotto, jonka mukaisesti vuokrattiin yli 150 asuntoa yksityisiltä vuokramarkkinoilta. Asunnot osoitettiin myönteisen turvapaikkapäätöksen saaneille sekä muille asunnottomille, joiden oli mahdotonta saada asuntoa muuta kautta. Asutetuille osoitettiin vahva tuki ohjaajapalveluista sekä kotoutumisen tuki maahanmuuttajapalveluista. Lisäksi tilapäistä asumista tarjoavan Kenttätien palvelukeskuksen toimintaa kehitettiin vastaamaan entistä paremmin asiakkaiden yksilöllisiä tarpeita ja kuntoutumista kohti itsenäistä asumista. Palvelukeskuksen yhteyteen avattiin myös avoin kohtaamis- ja tukipiste Huili oululaisille asunnottomille. Uusina hyvinä ennaltaehkäisevinä työtapoina Oulu toi lisäksi esiin asumiseen liittyvän neuvonnan liittämisen osaksi kolmen asumisneuvonnan yhteyshenkilön työnkuva, ilmoitus- ja yhteistyökäytäntöjen kehittämisen KELAn kanssa sekä sosiaalisen kuntoutuksen ja asumisen ohjauksen yhteistyön.

Vuonna 2016 Oulussa oli 38 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 selvästi enemmän, eli 92 yksin elävää asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,05 % vuonna 2018.

Porissa panostettiin asumispalveluista itsenäiseen asumiseen siirtyneiden asumisen turvan varmistamiseen ja asumispalvelujen rakenteen keventämiseen. Keskeiset asunnottomuutta ennaltaehkäisevät tulokset ohjelmakaudella olivat asumisneuvonnan vahvistaminen perusturvassa ja edelleen kehittäminen vuokrataloyhtiöissä sekä toipumisorientaatio -lähestymistavan vahvistaminen erityisesti päihdepalveluissa. Uutena hyvänä asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä työtapana Pori nosti seurantakyselyssä 2017 esiin Varikko erityisasumisen, joka sallii asumisen myös päihtyneenä.

Vuonna 2016 Porissa oli 66 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 hivenen enemmän, eli 82 yksin elävää asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,1 % vuonna 2018.

Tampereella toteutettiin vuonna 2019 yhdessä Tampereen ja Helsingin Yliopistojen tutkijaryhmän kanssa muutoslaboratoriotyöskentely, jossa yhteistyönä määritettiin viisi tulevaisuuden asunnottomuustyön painopistettä ja käynnistettiin työryhmät valmistelemaan tarvittavat toimenpiteet. Keskeiset asunnottomuutta ennaltaehkäisevät tulokset ohjelmakaudella Tampereella olivat asumis- ja talousneuvonnan laajentaminen ja integraatio, esimerkiksi Tampereen ASTA -hankkeessa turvattiin vuokravelkaisten lapsiperheiden asumista jalkauttamalla talousohjausta ja neuvontaa eri kaupungin toimipisteisiin mm. hyvinvointikeskuksiin. Kunnalliset vuokrataloyhtiöt osoittivat vuosina 2016-2019 olemassa olevasta asuntokannasta yli 1 800 asuntoa asunnottomille ja asunnottomuuden uhkaamille henkilöille. Lisäksi laadittiin useita asumisen oppaita ja videoita erityisryhmille. Hyvänä asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä työtapana Tampere nosti seurantakyselyssä esiin sosiaali- ja terveysalan asiakastyötä tekeville, tuetun asumisen palveluntuottajille sekä muille yhteistyökumppaneille AKU- hankkeessa järjestetyt asumissosiaalisen työn teemapäivät. Asunnottomuuden ennaltaehkäisy kirjoitettiin Tampereella sisään kaupungin asunto- ja maapoliittisiin linjauksiin sekä hyvinvointipalveluiden palvelu- ja vuosisuunnitelmiin.

Vuonna 2016 Tampereella oli 225 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 lähes saman verran, eli 230 yksin elävää asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,11 % vuonna 2018.

Vantaalla kehitettiin aktiivisesti ennaltaehkäisevää ja asunnottomuuden uusiutumista vähentävää asunnottomuustyötä osana aikuissosiaalityön uudistamista ja asunnottomuuden perusteella annettavien palvelujen kehittämistyötä. Keskeiset asunnottomuutta ennaltaehkäisevät tulokset ohjelmakaudella Vantaalla olivat asumispalveluiden toimintojen yhtenäistäminen ja asiakaslähtöisemmän prosessin vahvistaminen, kokemusasiantuntijatoiminnan mallintaminen sekä yhteistyön tiivistäminen järjestöjen ja maankäytön kanssa. Uutena hyvänä asunnottomuutta ennaltaehkäisevänä työtapana Vantaa nosti seurantakyselyssä esiin aikuissosiaalityössä toteutettavan ennaltaehkäisevän asumisen sosiaaliohjauksen, jonka aloittamisprosessia kevennettiin ja johon asiakas voi tulla ilman lähetettä. Asiakkuus alkaa nyt yhteistapaamisella asiakkaan, hänen oma työntekijänsä ja asumisen sosiaaliohjaajan kanssa. Lisäksi aloitettiin kaikille asumispalveluiden työntekijöille toipumisorientaatiokoulutus. Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn pääkohdat vietiin Vantaalla osaksi kaupungin hyvinvointiohjelmaa sekä maa- ja asuntopoliittista linjausta.

Vuonna 2016 Vantaalla oli 284 yksin elävää asunnotonta ja vuonna 2018 vähemmän, eli 228 yksin elävää asunnotonta. Asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,11 % vuonna 2018.

KUUMA-kunnat liittyvät yhteistyöhön asunnottomuuden ehkäisemiseksi yhteistyöpöytäkirjalla keväällä 2018. KUUMA-kunnat panostivat erityisesti asumisneuvonnan vahvistamiseen ja kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen saatavuuteen. Vuonna 2019 KUUMA-kunnissa työskenteli 6 asumisneuvojaa

(Nurmijärvellä, Mäntsälässä, Keravalla, Tuusulassa ja Hyvinkäällä kussakin yksi ja Järvenpäässä yksi asumisneuvoja alkuvuoden 2019 ajan). Eniten asunnottomia suhteessa asukaslukuun vuonna 2018 oli Järvenpäässä (0,18 %) ja Keravalla (0,17 %).

Asukaslukuun suhteutettuna vuonna 2018 vähiten asunnottomia ohjelmakaupungeista oli Lahdessa, eli 0,01 % kaupungin asukasmäärästä. Lahdessa vuokramarkkina on hyvin tasapainossa ja kaupungissa on hyvin tarjolla kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja. Eniten asunnottomia suhteessa asukaslukuun oli puolestaan Helsingissä, jossa asunnottomia kaupungin asukasmäärästä oli 0,33 % vuonna 2018. Vuokra-asuntotilanne on Helsingissä edelleen kireä, vaikka kaupunkiin rakennetaan tällä hetkellä runsaasti asuntoja. Erityisesti on pula kohtuuhintaisista vuokra-asunnoista.

4.4. LISÄÄ ASUMISNEUVOJIA JA ASUNNOTTOMUUDEN KOKEMUSASiantuntijoita

Asumisneuvojen määrä kasvoi ohjelmakaupungeissa vuosien 2016-2019 aikana merkittävästi. Vuonna 2016 ohjelmakaupungeissa työskenteli kaupunkikohtaisen seurantakyselyn mukaan 65 asumisneuvojaa, ja vuonna 2019 jo 92 erilaisin rahoitusjärjestelyin palkattua päätoimista asumisneuvojaa.

Asumisneuvojista noin 35 % työskenteli kunnan sosiaalitoimessa ja suurin piirtein saman verran järjestöissä ja säätiöissä yhteensä. Reilu 20 % asumisneuvojista työskenteli kunnan vuokrataloyhtiössä. Muutaman asumisneuvojan työnantaja oli yritys. Ohjelman seurantakyselyn mukaan asumisneuvojat myös ehkäisivät merkittävän määrän häättöjä. He tekivät vuonna 2016 kaikkiaan 2 196 häättöä estävää interventiota ja vuonna 2019 peräti 5 438 häättöä estävää interventiota, joista suurin osa tehtiin Helsingin kaupungin asumisneuvontatyön toimesta. Asumisneuvontatyöhön kehitettiin myös uusia työmuotoja. Esimerkiksi Helsingin kaupungin asumisneuvontatyön tiimiin palkattiin vuonna 2017 psykiatrinen sairaanhoitaja tuomaan tiimiin erityisosaamista mielenterveysongelmista kärsivien asukkaiden kanssa tehtävään työhön ja vuonna 2018 Helsingin asumisneuvontatyössä käynnistettiin asumiskummitoiminta tukemaan maahanmuuttajien asumisen onnistumista. Vapaaehtoisia, koulutettuja asumiskummeja on kaikkiaan 34 henkilöä ja suuri osa heistä on somalialaistaustaisia kotiäitejä.

2019	Espoo	HKI	JKL	Kuopio	Lahti	Oulu	Pori	TRE	Vantaa	Kuuma	Yht.
Sosiaali-toimi	3	19	1	-	-	-	2	4	4	-	33
Kunnan vuokratalo-yhtiö	4	-	1	1	2	1	1	1	2	6	19
Järjestö/säätiö	3	5*	7	5	6	2	-	4	-	2*	34
Muu	-	-	-	-	2	1	-	1	2*	-	6
Yhteensä	10	24	9	6	10	4	3	10	8	8	92

Taulukko 2. Asumisneuvojen määrät ohjelmakaupungeissa vuonna 2019. Kaupunkikohtaisen seurantakyselyn tietoja vuodesta 2019. *=vuoden 2018 tieto.

Asumisneuvontatyyppeistä asumisen ohjaus- ja neuvontatyötä toteutettiin myös mm. nuorten ohjaamoissa. Vantaan, Espoon, Helsingin ja Tampereen ohjaamoissa työskenteli kussakin yksi asumisasihin erikoistunut työntekijä hankeluontoisesti vuosien 2016-2017 aikana. Tämä oli mahdollista opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) avustuksella. Lisäksi Nuorisotasuntoliiton (NAL) paikallisyhdistykset tarjosivat erilaisin järjestelyin asumisen neuvontaa ohjaamoissa useissa kaupungeissa. Vuosien 2016-2019 aikana asumisen neuvonta ja ohjaus nostettiin yhdeksi ohjaamojen osaamisalueeksi ja ohjaamojen työntekijöitä koulutettiin huomioimaan asumisasiat osana palvelukokonaisuutta. NAL hallinnoimalla Onnistu asumisessa -hankkeella oli merkittävä rooli asumisen näkökulman vahvistamisessa ohjaamoissa. Ohjaamotoimintaa kehittävän Kohtaamo-hankkeen tilastojen mukaan asumisen neuvontaa tarjottiin vuoden 2019 lopulla yli puolessa ohjaamoista, 18 ohjaamossa vähintään kerran viikossa sekä 13 ohjaamossa harvemmin kuin kerran viikossa tai etänä. Vuonna 2019 asumisasiat olivat viidenneksi kysytyin yksilötapaamisten aihe, ja ohjaamon kautta löysi asumisratkaisun yli 300 nuorta. Asumisen asioihin liittyvää neuvontaa tarjotaan jatkossakin ohjaamoissa ainakin NAL paikallisyhdistysten toimesta. Toivottavasti suurimpien kaupunkien ohjaamoissa työskentelee tulevaisuudessa myös asumisen asioihin erikseen perehtyneitä työntekijöitä.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) tilaaman asumisneuvontaselvityksen¹⁴ mukaan asumisneuvontaa toteutetaan Suomessa varsin laajasti ja ARAn määritelmän mukaista asumisneuvontatyötä järjestetään vähintään 54 kunnassa. Noin puolessa palvelua järjestävistä kunnissa asumisneuvonta sijoittuu kiinteistöyhtiöön tai asuntotoimeen ja osaksi sosiaalipalveluja asumisneuvonta on sijoitettu vähintään kolmanneksessa kunnista. Asumisneuvonnan erityinen vahvuus on selvityksen mukaan asunto- ja sosiaalisektorin välinen yhteistyö ja verkostomainen työskentelytapa, jossa asumisneuvonta toimii siltana eri palvelujen välillä. Asumisneuvonnalla on myös suora vaikutus vuokrallekojen vähenemiseen sekä häätöjen ennaltaehkäisyyn ja lisäksi asumisneuvonta voi parhaimmillaan vaikuttaa vuokralaisen ja vuokranantajan väliseen yhteistyöhön ja sen kehittämiseen.

Asunnottomuustyössä on jo varsin pitkä perinne kokemusasiantuntijoiden hyödyntämisessä palveluiden kehittämisessä. Ohjelman koordinaatioryhmässä, kuin myös ohjaus- ja yhteistyöryhmässä toimi alusta asti Vailla Vakinaista Asuntoa ry:n (VVA) kokemusasiantuntija. VVAN kokemusasiantuntijat tekivät myös käytännön asiakasohjaustyötä sekä osallistuivat kansainväliseen kokemusasiantuntijatoiminnan kehittämiseen osana Omat Avaimet -hankkeen toteutusta. VVAN kokemusasiantuntijatoiminta sai vuoden 2019 alusta STEA kohdennetun toiminta-avustuksen ja toiminta vakiintui tärkeäksi osaksi yhdistyksen toimintaa.

Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat-hankkeen (AKU-hanke) tavoitteena oli myös kehittää ja hyödyntää kokemusasiantuntijuutta neljällä toisiinsa linkittyvällä tasolla: asiakastaso, paikallistaso, kansallinen taso ja kansainvälinen taso. Kaikissa kuudessa hankekaupungissa kokemusasiantuntijuutta hyödynnettiin asiakastasolla ja paikallisella tasolla strategisessa suunnittelutyössä. Suurimmalle osalle kokemusasiantuntijoista mielekkäintä oli työskentely asiakastyössä ja hankekaupungeissa pilotoitiin erilaisia asiakastyö- ja vastaanottomalleja. Malleista osa jäi toimimaan myös hankkeen jälkeen. Esimerkiksi Espoossa kokemusasiantuntija toimii asiakkaan tukena palveluverkostossa ja pitää vastaanottoa Samarian terveysaseman yhteydessä. Osa kokemusasiantuntijoista piti puolestaan mielekkäänä kehittämistyössä ja strategisessa suunnittelussa

¹⁴ Asumisneuvonta Suomessa. 2019. Oosi, Kortelainen, Karinen, Jauhola, Luukkonen. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen raportteja 2/2019. <https://www.ara.fi/download/noname/%7B96F10A1A-248F-486E-8F83-C2E73186F8AC%7D/146422>

mukana olemista. Lisäksi osa kokemusasiantuntijoista kävi puhumassa erilaisissa paikallisissa, valtakunnallisissa sekä myös kansainvälisissä tilaisuuksissa. Esimerkkejä kokemusasiantuntijatyön tehtävänkuvista ennaltaehkäisevässä asunnottomuustyössä löytyy mm. Innokylästä¹⁵. Jyväskylässä järjestettiin myös kaksi kahdeksan kuukauden pituista kokemusasiantuntijakoulutusta, joista valmistui yhteensä 18 koulutettua kokemusasiantuntijaa. AKU -hankkeessa työskenteli ohjelmakaudella 20 työsuhteista kokemusasiantuntijaa eri pituisissa työsuhteissa osa- tai kokoaikaisesti. Hankkeen toimintaan osallistui osatoteuttajakaupungeissa lisäksi palkkioperusteisesti tai vapaaehtoisesti 89 henkilöä, jotka olivat kokeneet asunnottomuutta tai asunnottomuusuhkaa. KoKoA – Koulutetut Kokemusasiantuntijat ry valitsi Mielen Avain Tunnustuksen 2019 saajaksi AKU-hankkeen, joka edisti kokemusasiantuntijoiden käyttöä kaikissa palveluiden vaiheissa sekä toi yleisesti esille osallisuuden ja asiakkaan äänen kuulemista.

Hima & Strada -hankkeessa puolestaan koulutettiin asunnottomuutta kokeneista henkilöistä katuoppaita toisenlaisille kaupunkikierroksille ja avattiin asunnottomuutta kokeneille näin aivan uudenlainen osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuus. Seurantakyselyn mukaan vuonna 2019 ohjelmakaupungeissa toimi kaikkiaan 55 asunnottomuuden kokemusasiantuntijaa.

4.5. YLI 2 000 UUTTA ASUNTOA ASUNNOTTOMUUSTYÖHÖN

Ohjelmassa etsittiin erityisesti keinoja lisätä mahdollisimman normaaleja asumisratkaisuja asunnottomuustyössä ja monipuolistaa asunnottomuustyön käytössä olevaa asuntokantaa. Lisäksi tehtiin työtä kohtuuhintaisten valtion tukemien vuokra-asuntojen rakentamisen edistämiseksi ja kohdentamiseksi entistä tehokkaammin asunnottomuustyöhön.

Uusien kohtuuhintaisten vuokra-asuntojen kohdentaminen asunnottomuustyöhön oli yksi keskeisistä ohjelman toimenpiteistä. Periaatepäätökseen kirjattu uusien asuntojen tavoite oli 2 500 asuntoa tai asuntopaikkaa ohjelmakaudella. Kaupunkien kanssa neuvotelluissa aiesopimuksissa tavoitteeksi tarkentui 1 910 uuden asunnon kohdentaminen asunnottomuustyöhön. Tavoitteeseen pyrittiin hankkimalla pääosin STEAn avustuksella yksittäisiä pienasuntoja kiinteistöosakeyhtiöistä lähinnä pääkaupunkiseudulta, rakentamalla nuorisoasuntoja ehkäisemään nuorten asunnottomuutta, pilotoimalla välivuokramallia yksityisten vuokra-asuntojen saamiseksi laajemmin asunnottomuustyöhön, sekä toteuttamalla muutamia pienimuotoisia asumisyksiköitä erityisesti pitkäaikaisasunnottomien asumistarpeisiin. Kaupungeille tehdyn seurantakyselyn mukaan vuosina 2016-2019 uusia asuntoja asunnottomuustyöhön saatiin yhteensä 2 142 kappaletta, eli aiesopimuksissa neuvoteltu tavoite ylitettiin parilla sadalla asunnolla. Yleishyödyllisistä vuokra-asunnoista osoitettiin uusia asuntoja asunnottomuustyöhön 178 kappaletta. Nuorisoasuntoja valmistui peräti 1 107 kappaletta, kun mukaan laskettiin sekä Nuorisoasuntoliiton ja Nuorisosäätiön uudet nuorisoasunnot. Asumisyksiköitä valmistui kahdeksan ja niihin asuntoja yhteensä 192 kappaletta. Välivuokramallilla yksityisiä vuokra-asuntoja kohderyhmälle vuokrattiin 281 kappaletta. Lisäksi pääosin Y-Säätiön ja Sininauhasäätiön toimesta hankittiin 384 pienasuntoa kiinteistöosakeyhtiöistä, joista iso osa pääkaupunkiseudulle. Eniten uusia asuntoja asunnottomuustyöhön osoitettiin Espoossa 561 kappaletta.

Ohjelman aikana kehitettiin myös välivuokrauksen toimintamallia. Espoon kaupungin, Y-Säätiön ja ympäristöministeriön yhteistyönä toteutettiin vuosina 2016-2017 pilottihanke, jossa etsittiin toimivaa ja yksityisten asuntojen omistajien kannalta taloudellisesti turvallista välivuokrausmallia yksityisten

¹⁵ <https://www.innokyla.fi/web/malli7876581>

pienasuntojen saamiseksi vuokra-asutokäyttöön asunnottomuustyöhön. Pilotin aikana vuokrattiin 27 asuntoa 32 ruokakunnalle. Suurimmaksi haasteeksi muodostui vuokratasoltaan kohtuuhintaisten pienasuntojen löytäminen Espoosta, jossa vuokra-asuntomarkkina on kireä. Asuntojen omistajia ei kiinnostanut riittävästi asuntojen vuokraaminen yleishyödylliselle toimijalle, vaikka vuokraus tehtiin omistajille lähes riskittömäksi. Pilottihanketta ei jatkettu sopimuksen päättymisen 31.12.2017 jälkeen. Kuitenkin ne asunnot, jotka pilottiin vuokrattiin, pysyivät välivuokrauskäytössä Espoon kaupungin sosiaalityön asiakkaille siihen asti, kunnes asukkaat muuttivat pois.

Välivuokrausmallia kehitettiin myös Tampereella Y-Säätiön ja Tampereen kaupungin yhteistyönä sekä Viadia Pirkanmaan toimesta ja myös Oulussa Oulun kaupungin toimessa. Oulussa välivuokrattiin ohjelmakaudella peräti 157 asuntoa sosiaalitoimen asiakkaille ja toimintaa jatketaan edelleen. Tampereella Viadia Pirkanmaa välivuokrasi vuosien 2017-2019 aikana 29 asuntoa ja jälleen vuokrasi asunnot kadulla asuville pitkäaikaisasunnottomille ja vankilasta ilman asuntoa vapautuville. Asumisen onnistumista välivuokratuissa asunnoissa turvattiin tukipalveluin. Viadia Pirkanmaa laati myös välivuokra-asuttamisen oppaan¹⁶ ja jatkaa välivuokraustoimintaa ohjelmakauden jälkeen.

	Espoo	Helsinki	JKL	Kuopio	Lahti	Oulu	Pori	TRE	Vantaa	Kuuma kunnat	Yht.
Yleishyödylliset vuokra-asunnot	104		47	12				15			178
Nuorisoasunnot	369	177		31	346			58	61	65	1107
Asumisyksiköt				2	1	2	1	2			
Asumisyksiköissä asuntoja				49	29	40	17	57			192
RAKENNETUT ASUNNOT YHTEENSÄ	473	177	47	92	375	40	17	130	61	65	1477
YKSITYISILTÄ VÄLIVUOKRATUT ASUNNOT	28	15	11			157		42	28		281
MUUT ASUNNOT, ASUNTOJEN HANKINTA	60	141	30	11		20	13	23	79	7	384
KAIKKI UUDET ASUNNOT YHTEENSÄ	561	333	88	103	375	217	30	195	168	72	2 142

Taulukko 3. Uudet asunnot kohderyhmälle vuosina 2016-2019. Kaupunkikohtaisen seurantakyselyn tietoja täydennettynä säätiöiden ja järjestöjen tiedoilla.

Lisäksi vuosien 2016-2019 aikana olemassa olevasta ARA vuokra-asuntokannasta osoitettiin seurantakyselyn mukaan asunnottomuustyöhön lähes 7 000 asuntoa, mitä voidaan pitää hyvänä tuloksena. Kaupunkien laskentaperusteet em. asuntojen osalta kuitenkin vaihtelivat varsin paljon, joten lukua voidaan pitää vain suuntaa antavana.

¹⁶ <https://asuntoensin.fi/aineistopankki/valivuokra-asuttamisen-opas/>

4.6. YHTEISTÄ JA YHTEISMITALLISEMPAA VIESTINTÄÄ

Myös asunnottomuusviestintää tehtiin yhdessä. Vuoden 2017 alussa asunnottomuustoimijoiden viestinnästä vastaavat toimijat järjestäytyivät verkostoksi. Verkostoon kuului edustajia mm. ympäristöministeriöstä (YM), sosiaali- ja terveysministeriöstä (STM), Rikosseuraamuslaitoksesta, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta (ARA), Takuu-Säätiöstä, Y-Säätiöstä, Sininauhasäätiöstä, Sininauhaliitosta, Helsingin diakonialaitokselta, Nuorisotasuntoliitosta, Vailla Vakinaista Asuntoa ry:stä, Kriminaalihuollon tukisäätiöstä sekä Moniheli ry:stä. Verkosto jakoi matalalla kynnyksellä toisille asunnottomuuteen liittyvää informaatiota ja viesti yhteisin ydinviestein asunnottomuuteen liittyvistä asioista. *Asumisen turva on varmistettava aina, kun ihminen kohdataan palveluissa! asumisneuvonta on tehokas keino ennaltaehkäistä asunnottomuutta! ja asunnon turvaaminen vähentää rikoksien uusimista!* ovat esimerkkejä yhteisistä ydinviesteistä. Verkosto organisoi yhdessä viestintäkampanjoita, esimerkiksi 17.10.2017 asunnottomien yön yhteydessä Kutsumaton vieras - kampanjan. Kampanja sai varsin paljon näkyvyyttä erityisesti sosiaalisessa mediassa, jossa asunnottomuustyö profiloitui tageilla #asuntoensin ja #asunnottomuus. Verkosto viesti aktiivisesti vuosittain myös mm. asunnottomuustilastojen julkaisemisen yhteydessä. Verkoston sihteerinä toimi ohjelmajohtaja, hän kokosi verkoston yhteiseen tapaamiseen kahdesti vuodessa.

Setlementti Kalliolan Hima & Strada -hankkeen johdolla, yhteistyössä muiden järjestötoimijoiden kanssa laadittiin lisäksi Toimittaja, sinua tarvitaan muutoksessa! Opas asunnottomuudesta viestimiseen.¹⁷ Opas suunnattiin ensisijaisesti toimittajille ja bloggaajille tukemaan asunnottomuudesta viestimistä. AUNE Verkostokehittäjä-hanke puolestaan ylläpiti asunnottomuustyöhön keskittyvää verkkosivustoa www.asuntoensin.fi ja julkaisi kuukausittain asunnottomuustyön uutiskirjettä. Vuonna 2019 sähköinen uutiskirje tavoitti yli 2 000 lukijaa.

4.7. ASUMISSOSIAALINEN TYÖ OSAKSI SYRJÄYTYMISEN EHKÄISYTYÖN KOKONAISUUTTA

Toimenpideohjelman päämääränä oli liittää asunnottomuustyö entistä laajemmin osaksi syrjäytymisen torjuntatyön kokonaisuutta asunto ensin -periaatteen pohjalta. Tehtävä oli vaativa ja siihen vastattiin mm. vahvistamalla ja jäsentämällä asumissosiaalista työtä. Asumissosiaalista työtä vahvistettiin kouluttamalla asunnottomuustyön ammattilaisia syventämään ammatillista osaamistaan sekä kouluttamalla eri alojen ammattilaisia huomioimaan asumissosiaalisen työn näkökulma työssään. Esimerkiksi AUNE Verkostokehittäjä -hanke sekä AKU -hanke organisoivat kymmeniä koulutuksia eri puolella Suomea. Henkilöstöään asumissosiaalisen työhön kouluttivat myös mm. Rikosseuraamuslaitos sekä Helsingin diakoniasalaitos yhdessä Diakoniaopiston kanssa. Maaliskuussa 2019 käynnistettiin Lahden Seudun Ammattikorkeakoulussa (LAMK) ensimmäistä kertaa Suomessa asumissosiaalisen työn viiden opintopisteen avoin verkko-opintokokonaisuus, joka suunniteltiin yhdessä Verkostokehittäjä- ja AKU -hankkeiden kanssa. Koulutus sai opiskelijoilta hyvää palautetta ja opintokokonaisuus jatkaa tulevaisuudessa osana LAMK tarjontaa. Koulutuksesta julkaistiin LAMK 2019 vuosikatsauksessa artikkeli¹⁸ Increasing competence in housingrelated social work in cooperation with working life.

Sosiaali- ja terveysministeriön (STM) syksyllä 2018 asettama selvityshenkilöryhmä, joka pohtii sosiaalityön tulevaisuutta sekä laatii konkreettiset toimenpide-ehdotukset sosiaalityön tulevaisuuden vision toteuttamiseksi, huomioi selvityksessään asumissosiaalisen työn näkökulman ja nosti näkyvästi

¹⁷ <https://asuntoensin.fi/assets/files/2019/03/toimittaja-sinua-tarvitaan-muutoksessa-opas-asunnottomuudesta-viestimiseen-002.pdf>

¹⁸ https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/265343/LAMK_2019_55.pdf?sequence=2&isAllowed=y

esiin asumissosiaalisen työn yhtenä tulevaisuuden sosiaalityön toteuttamismuotona. Työ asumissosiaalisen työn osaamien liittämiseksi osaksi sosiaalialan ammattilaisten perusosaamista on käynnistetty, mutta työ on vielä varsin alussa. Asumissosiaalisen työn käsite vaatii jalostamista ja koulutusten levittäminen eri koulutusasteille ja oppilaitoksiin lisäpanostusta.

Asunto ensin -periaate haastoi asunnottomien asumispalvelujen lisäksi erityisesti päihdehoidon asumispalveluja pohtimaan asumisen merkitystä ja roolia päihdehoidossa sekä kehittämään toimintaansa asumisen turvan ja haittojen vähentämisen näkökulmat entistä paremmin huomioiden. Asumisen turvan rinnalla asiakkaan valinnanvapautta ja vaikutusmahdollisuuksia painottava sekä kuntoutumisen, voimaantumisen ja yhteisöihin integroitumisen merkitystä korostava lähestymistapa tukee asumispalvelujen ja asukkaan asumisen onnistumista erityisryhmästä riippumatta.

Asumissosiaalisen työn linkittäminen entistä tiiviimmin osaksi syrjäytymisen ehkäisytyön kokonaisuutta on vahvasti myös rakenteellinen kysymys. Sektori-, hallinto- ja aluerajat ohjaavat edelleen vahvasti mm. sosiaali-, terveys- ja asumisen palvelujen toteutusta. Rakentamalla kuuteen kaupunkiin asunnottomuuden ennaltaehkäisyn suunnitelmat ja linkittämällä ne eri tavoin osaksi kunkin kaupungin strategista suunnittelua tehtiin asumissosiaalista työtä rakenteellisella tasolla näkyväksi ja vahvistettiin asumissosiaalisen työn asemaa kaupunkien strategisessa suunnittelussa. Asunnottomuuden poistamisen suunnitelman on laatinut myös Turun kaupunki. Helsingin kaupunki valmistelee asunnottomuuden ehkäisyn suunnitelmaa parhaillaan.

Osana ohjelman toteutusta laadittiin Asumissosiaalisen työn malli maakunnille kumppaneineen¹⁹ tukemaan asumissosiaalisen työn tuloksekasta suunnittelua ja toteutusta. Malli laadittiin tukemaan sote-uudistuksen toteutusta, mutta sitä voi soveltaa esim. sosiaali- ja terveydenhuollon kuntayhtymien valmistelussa, sekä myös tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus ohjelman toteutuksessa. Mallissa avataan keskeiset käsitteet, kuvataan asunnottomuutta ilmiönä sekä listataan asunnottomuustyön keskeisiä strategisia ohjausvälineitä. Lisäksi siinä kuvataan asunnottomuustyön osa-alueet ja nostetaan esiin esimerkkejä asunnottomuustyön hyvistä työkäytännöistä. Mukana on myös tiivis katsaus asunnottomuustyön säännösperustaan, kansainvälisiin sopimuksiin ja asunto ensin -periaatteeseen. Lopuksi kuvataan toimijoiden rooleja ja alleviivataan asumissosiaalisen työn ja sote- uudistuksen yhteistä päämäärää ja yhteistyön merkitystä. Malli antaa perusvälineet asumissosiaalisen työn ymmärtämiseen ja huomioimiseen osana sosiaali- ja terveyspalvelujen rakenneuudistusta, joka on edessä tulevaisuudessa tavalla tai toisella.

4.8. NOSTOJA TOIMENPITEISTÄ JA TULOXSISTA

Tässä kappaleessa avataan lyhyesti periaatepäätökseen kirjattuja toimenpiteitä, joita loppuraportissa ei muutoin käsitellä. Teemoja ovat mm. mielenterveys- ja päihdepalvelujen saatavuuden parantaminen sekä talousasiat asumisen näkökulmasta.

Monialaisen liikkuvan tukityön malleja pilotoitiin useammassa kaupungissa ja myös järjestöissä. Esimerkiksi Jyväskylässä kehitettiin Kotikonsti -toimintaa, jossa päihdepalvelut vietiin asiakkaan kotiin ja Porin kaupungin LiiTu-toiminnassa sosiaali- ja terveysalan ammattilaisista koostuva tiimi tuotti yhdessä palveluja asiakkaiden kotiin. Hollannin asunnottomuustyössä tuloksekkaaksi osoittautunutta FACT-mallin (Flexibel Assertive Community Treatment) kaltaista usean eri tahon ammattilaisista ja kokemusasiantuntijoista koostuvaa tiimityötä ei Suomessa ole asunnottomuustyössä toistaiseksi

¹⁹ <https://asuntoensin.fi/asumissosiaalisen-tyon-malli-tukemaan-asumissosiaalisen-tyon-toteutusta/>

testattu. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen (ARA) johdolla toteutettiin vuonna 2017 selvitys mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asuntokannan tilasta ja asumista tukevista palveluista²⁰. Selvitys liittyy mielenterveys- ja päihdekuntoutujien asumisen rakennemuutokseen ja asumispalvelujen laadun kehittämistyöhön. Selvityksen toteutti Referenssi Oy. Selvityksen johtopäätöksissä todetaan, että asumispalveluissa on tapahtumassa rakennemuutos, mutta se tapahtuu hitaasti ja varovaisesti. Asumispalvelujärjestelmä on edelleen portaittainen ja vain noin 17 %:ssa yksiköistä asunto on pysyvä koti, josta ei tarvitse muuttaa pois tuen tarpeen muuttuessa. Kiinteistökanta on melko nuorta, mutta sen kunnosta on vaikea tehdä luotettavaa arviota. Syksyllä 2017 koottiin lisäksi AUNE -foorumi teemalla asumispalvelut ja päihdeet laatimaan ehdotus toimenpiteistä, joilla varmistetaan päihdeet sallivien ja päihdeettömien asumispalvelujen kattava saatavuus. Koordinaatioryhmä päätti em. pohjalta kokouksessaan 27.3.2018 päihde- ja asumispalvelutoimijoiden yhteisen työpajan organisoinnista, sekä kokeilujen käynnistämisestä, joissa päihdepoliklinikat tms. jalkautuvat asumisyksiköihin tuottamaan kynnyksettömiä päihdepalveluja. Lisäksi päätettiin etsiä keinoja motivoida valtion tukemien vuokra-asuntojen rakentajia tuottamaan asunnottomille kohdennettavia hajasijoitettuja vuokra-asuntoja osana ARA vuokratulojen rakentamista ns. 20/80 mallilla. AUNE Verkostokehittäjät -hanke järjesti aiheesta koulutukset teemalla päihdeet & Asuminen 25.3.2019 sekä terveys & asuminen 21.5.2019. ARA tarkennuttu ohje investointiavustusten hyödyntämisestä hajautetun asuntokannan lisäämiseksi asunnottomuustyöhön julkaistiin ARA kotisivuille vuoden 2019 alkupuolella. Tulevan ohjelmakauden yhdeksi painopisteeksi on perusteltua nostaa kotiin tuotettavien liikkuvien päihde- ja mielenterveyspalvelujen edelleen kehittäminen.

Idea nuorille aikuisille suunnatusta ”yökodista” kehitettiin ensin yhdessä Suomen Punaisen Ristin (SPR) turvatalotoiminnan kanssa tavoitteena hyödyntää turvatalotoiminnasta saatuja hyviä kokemuksia myös 18-24 -vuotiaiden nuorten aikuisten itsenäistymisen tukemiseen ja asunnottomuuden hoitamiseen. SPR sai STEAlta projektiavustuksen vuosille 2018-2020 Kotipolku -hankkeen toteuttamiseen. Hankkeessa tuetaan yksilö- ja verkostotyön keinoin ja vapaaehtoisten panosta hyödyntäen akuutissa asunnottomuuden uhkatilanteessa olevia ja asunnottomaksi joutuneita nuoria sekä nuoria, joiden asunnottomuus uhkaa pitkittyä. Keskeisiä kumppaneita ovat Helsingin, Espoon ja Vantaan kaupungit. Myöhemmin STEA myönsi projektiavustuksen myös Sininauhasäätiön koordinoimalle Nuoli-hankkeelle vuosille 2019 – 2021 ja hankkeen toimesta käynnistettiin keväällä 2019 alle 29-vuotiaille haavoittuvimmassa asemassa oleville, kadulla asuville sekä aktiivisesti päihdeitä käyttäville nuorille suunnattu kynnyksetön ympärivuorokautisen kohtaamis- ja tukipisteen toiminta pääkaupunkiseudulle.

Oleskeluluvan saaneiden, turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien asumisen turvaamiseksi toteutettiin useita erillishankkeita erityisesti ohjelman alkuvaiheessa, kun poikkeuksellinen määrä turvapaikanhakijoita saapui Suomeen. Turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajille jaettiin eri tavoin tietoa vuokralaisten oikeuksista, velvollisuuksista ja vuokralainsäädännöstä sekä myös valmennettiin suomalaiseseen asumiskulttuuriin. Oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista iso osa löysi asumisratkaisun itse pääosin yksityisiltä asuntomarkkinoilta, eivätkä he hakeutuneet valtion tukemien vuokra-asuntojen asuntojonoihin siinä määrin kuin oletettiin. Osa yksityisille vuokramarkkinoille hakeutuneista turvapaikanhakijoista törmäsi myös laittomaan vuokraustoimintaan.

Vantaan kaupunki on valmistellut pienet tuvat -työnimellä kulkevaa hanketta jo pitkään Koisoniittyy. Suunnittelussa on viisi vaikeasti asutettaville henkilöille räätälöityä pienasuntoa, jotka oli tavoite

²⁰ <https://www.ara.fi/download/noname/%7B6DBD8FC7-6E5C-4C7B-B085-17970A9B7FAA%7D/135847>

rakentaa ohjelmakaudella Koisoniityn asumisyksikön läheisyyteen. Asukkaille on tarkoitus kehittää myös asumisen onnistumista tukevia uudenlaisia palveluja. Hankkeen käynnistyminen siirtyi ja viimeisimmän arvion mukaan hanke käynnistyy vuonna 2020.

Lisäksi ohjelmassa etsittiin aktiivisesti uusia keinoja turvata asumisen onnistumista ja ennaltaehkäistä häätöjä. Valtakunnanvoudinviraston kanssa sovittiin mm. entistä kattavampien häätötilastojen tuottamisesta osana viraston tietojärjestelmä uudistusta, joka viimeisten tietojen mukaan valmistuu vuonna 2020. Kansaneläkelaitoksen (KELA) kanssa etsittiin yhdessä keinoja parantaa toimijoiden välistä tiedonkulkua, ehkäistä häätöjä ja kehittää asumisen tilastointia.

4.9. KOORDINAATIO YHDISTI, SITOUTTI JA RAAMITTI

Ohjelmatoimijoiden suuri määrä ja useat rahoituslähteet vaativat ohjelmalta muutosjohtamista, jossa päämäärätietoisuus yhdistettiin osallistavaan ja yhteistä kehittämistä tukevaan toimintakulttuuriin. Tähän vastattiin panostamalla koordinaatiotyöhön ja yhteiskehittämiseen. Koordinaatiolla ja yhteiskehittämällä varmistettiin, että toimenpiteiden kannalta keskeiset tahot olivat mukana, synnuyttiin luottamusta, osaamista ja yhteistä oppimista sekä rakennettiin kokonaisuutta, jossa yksittäiset kaupungit ja hankkeet eivät jääneet yksin, vaan toimivat keskinäisessä vuorovaikutuksessa ja vahvistivat toisiaan ongelmien ratkaisemisessa.

Yhteiskehittäminen oli ohjelmatyössä avointa vuorovaikutusta ja toisilta oppimista painottava toimintatapa. Käsite on lähellä joukkoistamista, jossa suunnitteluprosessiin otetaan mukaan tulevat käyttäjät tai asiakkaat. Yhteiskehittämistä ohjaavia periaatteita olivat kaikkien toimijoiden tasavertainen osallistuminen, sitoutuminen ja toisten asiantuntijuuden arvostaminen, avoimuus uusille ideoille ja erilaisille näkemyksille, erilaisten tarpeiden tunnistamisesta eteneminen kohti yhteisesti jaettuina tavoitteita, tekemällä eteneminen eli ideoista siirtyminen nopeasti konkretiaan, sekä voimauttava ja avoin toimintakulttuuri. Yhteiskehittämistä koordinoivat yhdessä ohjelmajohtaja Y-säätiön hallinnoiman ja usean järjestön yhdessä toteuttaman AUNE Verkostokehittäjät -hanke. Yhteiskehittämistä tukemaan organisoitiin ohjelman aikana useita kymmeniä erilaisia yhteistyön foorumeita, työpajoja, koulutuksia ja tapahtumia. Foorumeissa vaihdettiin kokemuksia, jaettiin eri tavoin tietoa ja osaamista, sekä etsittiin yhdessä ratkaisuja akuutteihin haasteisiin. Valmistelevana yhteistyöfoorumina toimi AUNE Verkostokehittäjät -hankkeen laaja asiantuntijatiimi, jossa oli mukana parisen kymmentä asunnottomuustyön toimijaa kunnista, järjestöistä ja säätiöistä eri puolelta Suomea kokemusasiantuntijat mukaan lukien.

Ohjelmaan osallistuvien hankkeiden toteutusta tuettiin ohjelmajohtajan, verkostokehittäjät -hankkeen sekä koordinoivien hankkeiden toimesta monin tavoin. Kaksi kertaa vuodessa järjestetyistä Hankkeiden yhteistyöpäivistä muodostui tärkeä hanketoimijoiden yhteistyötä vahvista perinne. Hanketyötä tuettiin myös mm. teemakoulutuksilla, tiedottamisella sekä tarvittaessa hankekohtaisella konsultaatiolla. Ohjelmajohtaja ja AUNE Verkostokehittäjät -hankkeen edustajat toimivat myös hankkeiden ohjausryhmissä aina pyydettyä, ohjausryhmäjäsenyyksiä heillä oli yli kaksikymmentä.

Hankkeiden yhteistyöpäivissä työstettiin yhdessä myös ohjelmajohdon hankekoordinaation arviointia hanketyön näkökulmasta. Y-Säätiön tutkija Saija Turusen tuella vuoden 2018 hankepäivissä etsittiin yhdessä vastauksia myös siihen, miten yhteiskehittäminen vaikutti hankkeiden edellytyksiin saavuttaa asunnottomuutta ehkäiseviä tavoitteitaan, ja mikä ohjelmajohdon koordinaatiotyön merkitys oli hankkeiden tulosten ja vaikutusten toteutumisessa. Hanketoimijoilta saadun palautteen pohjalta

Turunen jäsensi ohjelmaston koordinaation ja yhteiskehittämisen merkityksen hankkeille alla kuvattujen kolmen teeman kautta. Kursivoidut tekstit ovat lainauksia hanketoimijoiden palautteista.

Koordinaatio raamitti ja strukturoi hankkeiden työtä. Koordinaatio auttoi hankkeita löytämään oman paikkansa kokonaisuudessa ja lisäsi yksittäisten hankkeiden uskottavuutta. Koordinaatio myös vähensi päällekkäisyyttä ja loi positiivista painetta. *Koordinaatiotyö pakotti hankkeet määrittämään tarkemmin tekemistään ja auttoi löytämään oman paikkansa asunnottomuustyön kokonaisuudessa. Ohjelma antoi myös mandaatin toimia. Mikäli koordinaatiota ei olisi tehtäisiin paljon enemmän päällekkäisyyttä, tarvittaisiin enemmän resursseja ja uusien toimintamallien juurruttaminen olisi vaikeampaa.*

Koordinaatio oli yhteistyön ja yhteisen tekemisen ylläpitäjä. Koordinaatio toi toimijat yhteen ja antoi yhteisen päämäärän, eri tekemisen tasot keskustelivat. *Koordinaatio tarjosi valmiin verkoston, johon uusille toimijoille oli helppoa tulla mukaan. Keskinäinen konsultointi lisääntyi, ei tarvinnut pohtia yksin samoja asioita. Tehosti hyvien ideoiden jakamista.*

Koordinaatio tiesi ja tiedotti. Koordinaatio tarjosi väylän jakaa ja saada tietoa. Ymmärrys asumissosiaalisesta työstä lisääntyi ja uusia näkökulmia löytyi. *Tietoisuus asunnottomuustyöstä lisääntynyt eri tasoilla omassa organisaatiossa. Koulutukset lisäsivät ymmärrystä asumissosiaalisesta työstä. Tieto löytyi aina jostain.* Kehittämisideoina hanketoimijat nostivat arvioinnissa esiin myös huolen siitä, miten isoja eroja on siinä, kuinka kaupungit käyttävät hankkeita strategisesti.

Hankkeiden kanssa yhdessä tehdyllä arvioinnilla vastattiin joiltain osin myös hankkeiden keskeisen rahoittajan Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus (STEA) toiveeseen arvioida sen rahoittamien hankkeiden yhteisvaikutusta asunnottomuuden vähentämisessä. Ilman erillishoidusta ei kattavamman arvioinnin tekeminen hankkeiden yhteisvaikutuksesta ollut kuitenkaan mahdollista. Ohjelmien ulkopuolisessa arvioinnissa²¹ tutkijat ottivat kuitenkin varovasti kantaa hankkeiden merkitykseen. Tutkijoiden mukaan ohjelmien myötä on tullut jatkuvuutta toimintoihin, useat hankkeet ovat saaneet jatkoa, tai samaa teemaa on työstyetty seuraavan ohjelmakauden aikana eri painotuksilla. Tutkijoiden mukaan hankkeiden vaikutusten erottaminen ohjelmien yleisistä tuloksista oli haasteellista, sillä suuri osa hankkeista myötävaikutti ohjelmien keskeisiin tavoitteisiin, eli asunnottomuuden ehkäisyyn sekä asuntojen hankintaan asunnottomille.

Osana ohjelman kaupunkikohtaista seurantakyselyä vuodelta 2019 kerättiin kaupungeilta myös palautetta koordinaatiotyöstä, olihan kaupunkien kanssa tehtävä yhteistyö keskeinen osa ohjelmatyötä. Kaupungeilta kysyttiin arviota myös valtakunnallisen ohjelmatyön merkityksestä asunnottomuustyössä sekä ajatuksia siitä, miten kaupunkien ja ohjelmatyön välistä yhteistyötä kannattaisi kehittää jatkossa. Lisäksi ohjelmajohtaja vieraili vuoden 2019 lopulla ohjelmakaupungissa ja kävi palautekeskustelun kunkin kaupungin asunnottomuustyöstä koordinoivan verkoston kanssa. Kaupungilta saadun palautteen mukaan valtakunnallinen ohjelmatyö oli kaupungeille erittäin tärkeä ja se toi työhön näkyvyyttä ja tukea. *Ohjelmatyö on tukenut kaupungin asunnottomuustyön kehittämistä, on ollut mahdollisuus tutustua kansainvälisiin ratkaisuihin ja on saatu myös materiaalia toiminnan kehittämisen taustaksi. Ohjelmatyöltä on saatu osaamispääomaa ja voitu jakaa osaamista eri toimijoiden kesken.* Kaupunkien esiin nostamat keskeiset kehittämistoiveet liittyivät puolestaan yhteistyöhön asunnottomuustyön strategisessa suunnittelussa, ohjaamisessa sekä juurruttamisessa.

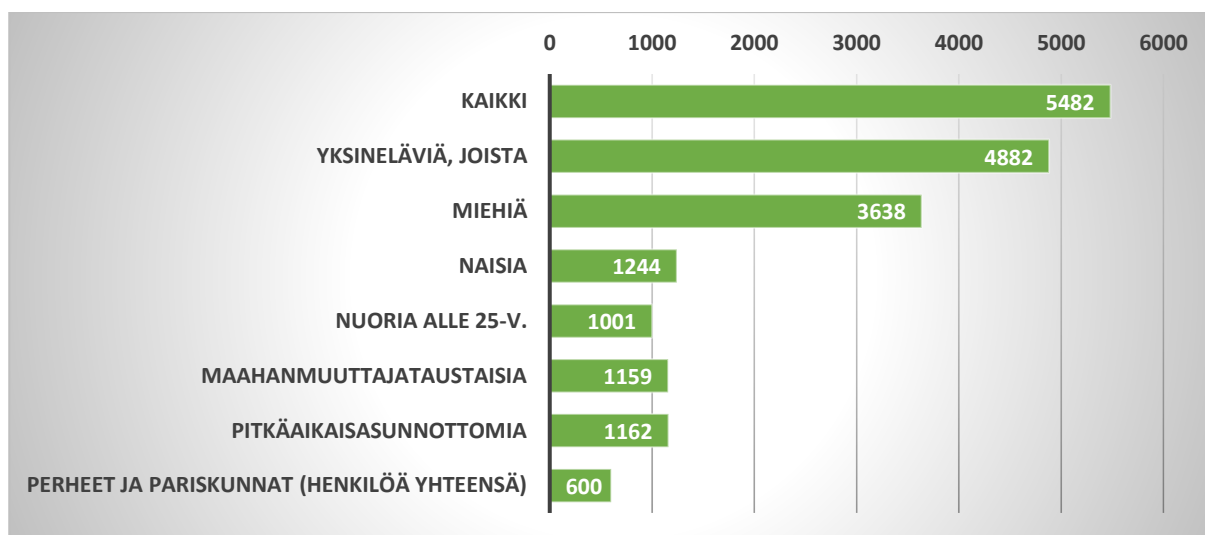
²¹ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Toivoisimme, että ohjelmatyö olisi jatkossa mukana sote-valmistelussa ja asunnottomuustyön juurruttamisessa maakuntien toimintoihin. Kaupunkien ja kuntayhtymien sitouttaminen tiiviimmin eri tasoilla tehtävään asunnottomuustyöhön on tärkeää, jokaisella kaupungilla tulee olla strategia, johon asunnottomuustyön tavoitteet sisältyvät kohti asunnottomuuden puolittamista ja poistamista.

5. KESKEISET VAIKUTUKSET

5.1. ASUNNOTTOMUUS VÄHENI JA ASUNNOTTOMUUDEN KUVA MUUTTUI

Raporttia kirjoitettaessa vuoden 2019 asunnottomuusluvut eivät vielä olleet valmistuneet, joten asunnottomien määrän muuttumista esitellään raportissa vuosien 2016-2018 asunnottomuustietojen perusteella. ARAn selvityksen²² mukaan Suomessa oli vuoden 2018 lopussa asunnottomia henkilöitä yhteensä 5 482. Heistä 4 882 oli yksineläviä asunnottomia ja pitkäaikaisasunnottomia heistä oli 1 162. Pitkäaikaisasunnottomuus väheni kymmenettä vuotta peräkkäin. Asunnottomia perheitä oli 159 ja pariskuntia 105, joissa oli yhteensä 600 henkilöä. Asunnottomien yksinhuoltajaperheiden tilanteesta saatiin tietoa ensimmäistä kertaa, yksinhuoltajia oli 123, mikä on 77 % kaikista asunnottomista perheistä. Asunnottomia oli 99 kunnassa ja eniten asunnottomia oli pääkaupunkiseudulla (Helsinki, Espoo, Vantaa) 3 018, Turussa 504 ja Tampereella 254. Yli puolet kaikista Suomen asunnottomista oli pääkaupunkiseudulla ja yli kolmannes Helsingissä.

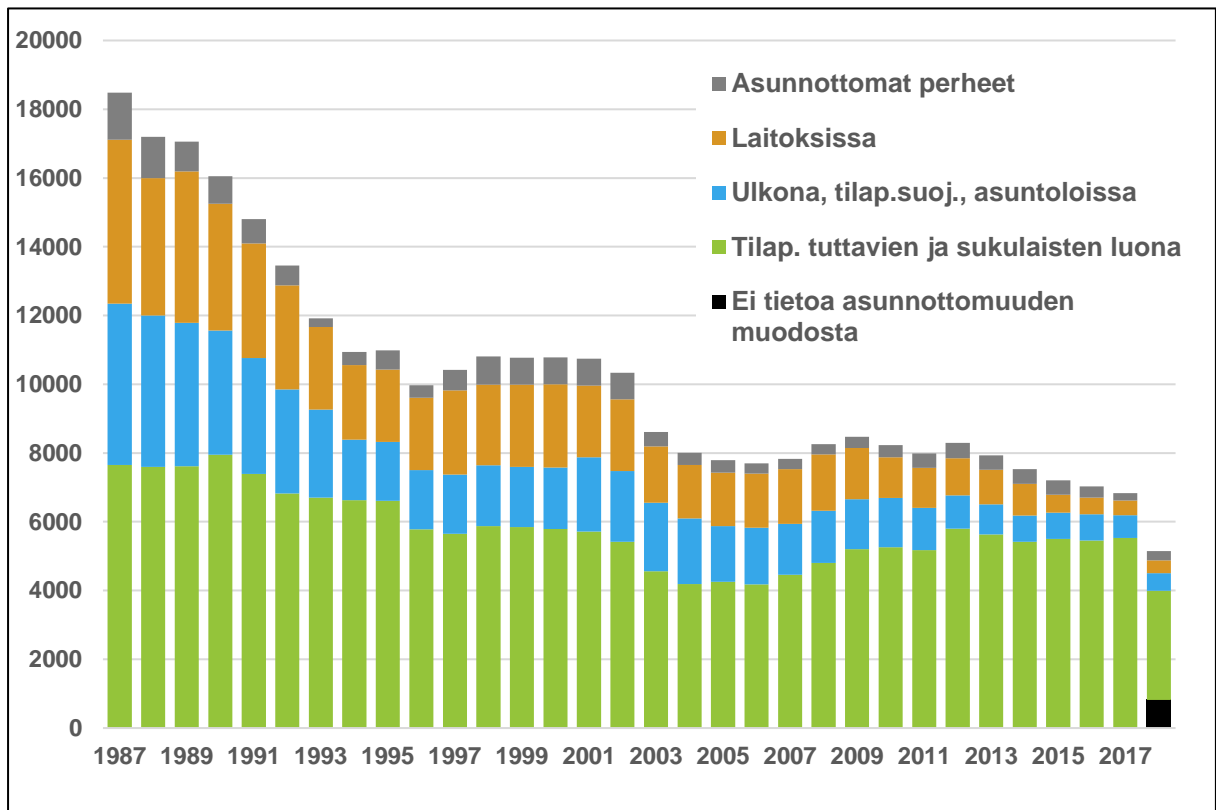
Kuva 5. Asunnottomuus eri ryhmissä 2018. Asunnottomien yksinhuoltajaperheiden tilanteesta saatiin tietoa ensimmäistä kertaa, heitä on 77 % kaikista asunnottomista perheistä. ARAn tilastoja.

Asunnottomuus väheni vuodesta 2016 vuoteen 2018 yhteensä 1 168 henkilöllä, mitä voidaan pitää hyvänä saavutuksena. Työ asunnottomuuden ehkäisemiseksi tuotti siis tulosta. Asunnottomien määrä on laskenut Suomessa vuodesta 2012 lähtien. Vertailun vuoksi Ruotsissa akuutissa asunnottomuustilanteessa olevien määrä kasvoi 24 % vuodesta 2011 vuoteen 2017.

Viralliset asunnottomuustilastot eivät anna kuitenkaan tyhjentävää kuvaa asunnottomuudesta. Helsinki tarkensi asunnottomuustilastointiaan vuonna 2018 vastaamaan entistä paremmin muiden kaupunkien noudattamaa tilastointitapaa. Tämän vuoksi Helsingin ja koko Suomen vuoden 2018 luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempien vuosien asunnottomuuslukujen kanssa. Nuorisoasuntoliiton arvion

²² [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2018\(49593\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Tilastot_ja_selvitykset/Asunnottomuus/Asunnottomat_2018(49593))

mukaan asunnottomien nuorten aikuisten määrä oli selvästi suurempi, kuin viralliset tilastot näyttivät. Lisäksi asunnottomuuteen liittyy ilmiönä paperittomuus. Paperittomana pidetään henkilöä, jolla ei ole laillista oleskeluoikeutta Suomessa, tai jonka oleskelu maassa ei ole viranomaisten tiedossa. Paperittomien henkilöiden määrää ei lasketa virallisiin asunnottomuuslukuihin Suomessa. Asiantuntija-arviot paperittomien määrästä vaihtelevat noin 500-3 000 henkilön välillä. Paperittomista suuri osa oleskelee arvioiden mukaan pääkaupunkiseudulle. Helsingissä järjestetään paperittomille hätämajoitusta kaupungin, seurakuntien ja järjestöjen yhteistyöllä. Hätämajoitusta järjestetään myös Euroopan unionin alueen liikkuvalla väestöllä. Pääkaupunkiseudun kunnat ovat myös neuvotelleet yhteisistä ratkaisuksista paperittomien kiireelliseen asumistarpeeseen vastaamiseksi.

Kuva 6. Asunnottomien määrä 1987–2018. Helsinki tarkensi asunnottomuustilastointiaan vuonna 2018, minkä vuoksi Helsingin ja koko Suomen vuoden 2018 luvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempien vuosien asunnottomuus lukujen kanssa. ARA tilastoja.

Varsin uutena ilmiönä on viime vuosina asunnottomuustyössä törmätty myös sisäilmakodittomuuteen. Asiasta on saatavilla varsin vähän tutkittua tietoa, eikä sisäilmasta sairastuneiden määrästä ja sairastumistyypeistä ole koottu virallisia tilastoja Suomessa. Epävirallisten arvioiden mukaan Suomessa on tuhansia sisäilma- ja ympäristöperäisiin tekijöihin sairastunutta henkilöitä, joista osa ei pysty asumaan kodissaan ja on vailla vakituista itselleen soveltuvaa asuntoa. Rinteen hallitusohjelmassa linjattiin myös sisäilmaongelmista kärsivien auttamisesta. Selvitettäväksi kirjattuja asioita olivat mm. millaista apua ja tukea homeloukkuun jääneet tarvitsevat sekä voiko valtio tukea rakennusten korjaamista ja puhtaiden asuntojen rakentamista sisäilmasta sairastuneille. Sisäilmasta sairastuneiden tilanteesta lisätietoa saa mm. Homepakolaiset ry kautta www.homepakolaiset.fi

Kaupunkikohtaiseen seurantakyselyyn vastanneiden mukaan uusien asunnottomien määrää oli vaikea laskea. Vastaajien mukaan uudet asunnottomat olivat heterogeeninen ryhmä ihmisiä eri

väestöryhmistä. Vuonna 2019 useampi kaupunki arvio uusien asunnottomien joukossa olevan kuitenkin entistä enemmän nuoria.

Rikosseuraamuslaitoksen seurantatietojen mukaan vuoden 2018 aikana vankilasta vapautui asunnottomaksi 713 vankia, joista vankeusvankeja oli 545, sakkovankeja 164 ja tutkintavankeja 4. Tämä on noin 13 % vapautuneista. Eniten vankeja vapautui asunnottomaksi Helsinkiin. Vakituinen asunto oli reilulla puolella vapautuneista. Merkillä pantavaa on, että asumistieto puuttui 40 % vapautuneista. Tähän ryhmään kuului todennäköisesti iso osa ns. lyhytaikaisvangeista. On siis todennäköistä, että asunnottomana vapautuvien määrä oli seuraavassa taulukossa kuvattua suurempi, koska asumistiedot puuttuivat näin suurelta osalta vapautuneista. Asunnottomuustiedot kerättiin vankien vapauttamissuunnitelmista.

2018	Vankeusvanki	Sakkovanki	Tutkintavanki	Yhteensä
Ei asuntoa	545	164	4	713
Vakituinen asunto	2 032	328	12	2 372
Kuntoutusyksikkö	158	37	0	195
Ei tietoa	431	730	1 090	2 251
Yhteensä	3 166	1 259	1 106	5 531

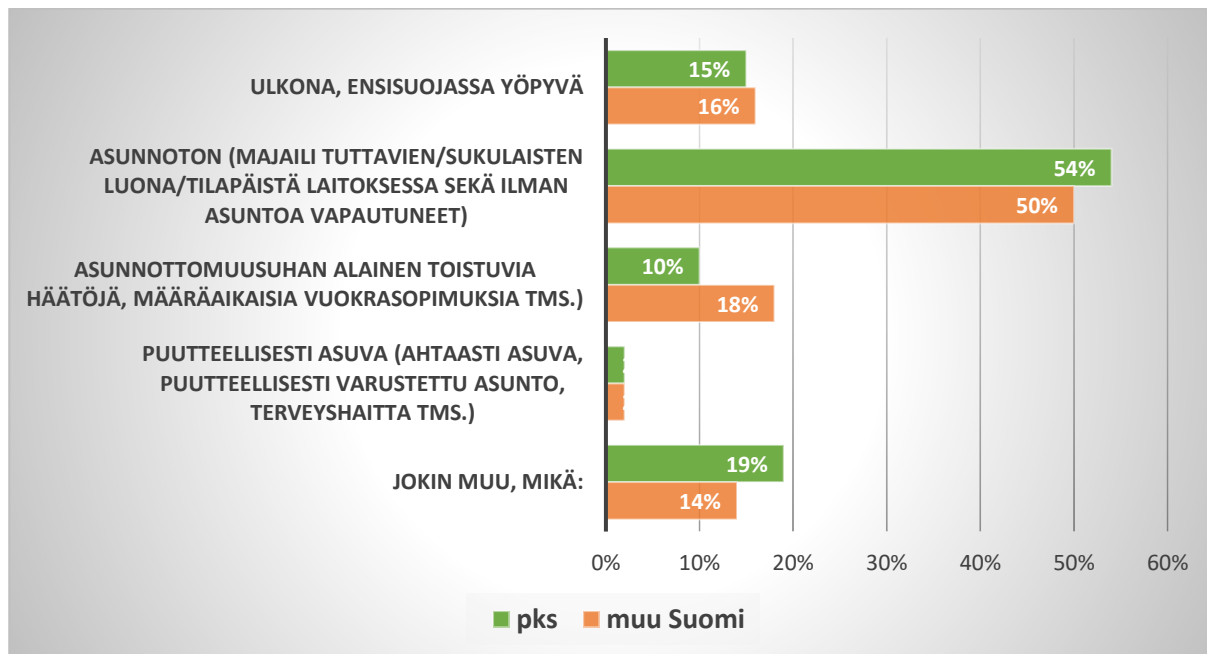
Taulukko 4. Asunnottomana vapautuneet vangit 2018. RISEn seurantatietoja.

5.2. KOLME NELJÄSTÄ ASUNNOTTOMIEN PALVELUJEN ASUKKAASTA ONNISTUI ASUMISESSA Asumisen onnistumisen arviointi perustui seurantaan, jolla kerättiin ohjelmakaupungeista tilastotietoa asunnottomien asumispalveluihin tulleiden asukkaiden asunnottomuustaustasta sekä erityisesti asukkaiden asumisen onnistumisesta. Tietoja saatiin seitsemän kaupungin asunnottomien asumispalvelujen asiakkaista, eniten Helsingistä. Tiedot saatiin lisäksi Lahdesta, Tampereelta, Espoosta, Porista, Jyväskylästä ja Vantaalta. Yhteenveto tiedoista koostettiin 5.12.2019 Y-Säätiössä. Yhteenvedossa vertailtiin myös pääkaupunkiseudun (Helsinki, Espoo ja Vantaa) lukuja muualta Suomesta saatuihin lukuihin. Vertailulla etsittiin vahvistusta olettamukselle, että pääkaupunkiseudulle kattavammin jalkautunut asunto ensin -periaatteen mukainen työskentely näkyisi asumispalvelujen asukkaiden parempana asumisen onnistumisena.

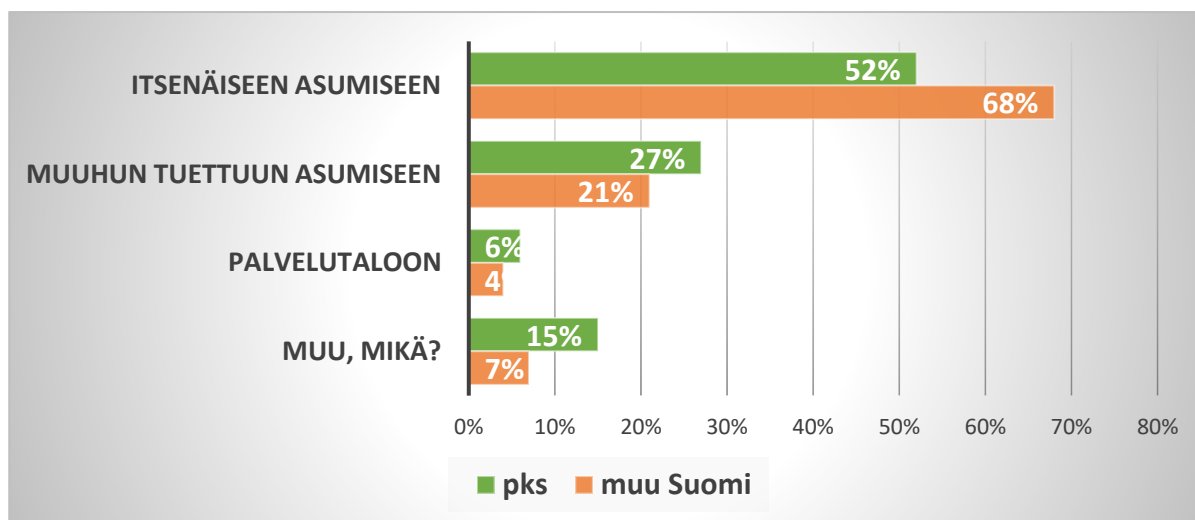
Vuosien 2016-2019 aikana tulotiedot (tulolomake) täytettiin 1 598 asiakkaasta. Naisia oli asiakkaina enemmän pääkaupunkiseudulla (22 %). Muualla Suomessa oli taas asiakkaina enemmän alle 29-vuotiaita (21 %). Asunnottomien asumispalveluihin asiakkaaksi tulija majaili pääkaupunkiseudulla useammin ulkona tai ensisuojaissa kuin muualla Suomessa. He olivat olleet asunnottomina myös pidempään, keskimäärin lähes kaksi vuotta. Muualla Suomessa asumispalveluihin tulleet asiakkaat olivat olleet asunnottomina keskimäärin vajaan vuoden, he olivat olleet useammin myös asunnottomuusuhan alaisia. Muualla Suomesta muutettiin asiakkaaksi useammin asumisyksikköön (93 % tulijoista), pääkaupunkiseudulla asumisyksikköön muutti 79 % asiakkaista.

Vuosien 2016-2019 aikana palvelun/asumisen päätti ja poismuuttolomake täytettiin 1 253 asukkaasta. Asumispalvelujaksot kestivät pääkaupunkiseudulla keskimäärin 2,9 vuotta ja muualla Suomessa huomattavasti lyhyemmän ajan eli keskimäärin 1,4 vuotta. Suunnitellusti palvelun päätti 605 asukasta vuosina 2016-2019. Heistä vain 28 (alle 5 %) jatkoi asumista samassa asunnossa itsenäisesti. Asunto

ensin -periaatteen mukainen mahdollisimman pysyvän asumisratkaisun järjestäminen näyttää em. tiedon valossa toteutuvan vielä varsin huonosti. Suurin osa suunnitellusti asumisen päättäneistä eli 577 asukasta muutti uuteen asuntoon tuen päättyessä. Pääkaupunkiseudulla reilu puolet muutti itsenäiseen asumiseen, muualla Suomessa lähes 70 % asukkaista. Pääkaupunkiseudulta muutettiin useammin muuhun tuettuun asumiseen tai muuhun ei tiedossa olevaan asumismuotoon.

Kuva 7. Asunnottomien palvelujen asukkaiden ensisijainen asumismuoto ennen palvelua (n= 1 585). Ohjelman asiakaskohtaisia seurantatietoja.

Kuva 8. Suunniteltu poismuutto/palvelun päättäminen, minne asiakkaat muuttivat? (n= 605 asukasta). Ohjelman asiakaskohtaisia seurantatietoja.

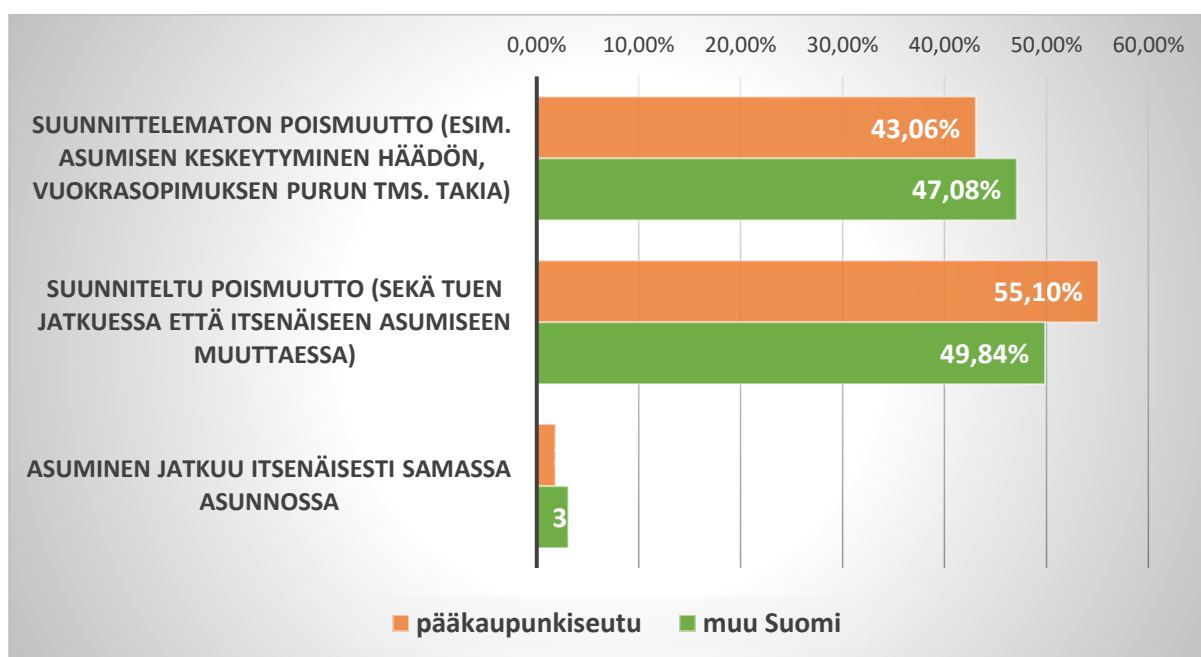
Suunnittelemattomasti palvelu/asuminen päättyi 627 asukkaan kohdalla. Tähän lukuun on laskettu mukaan asumispalveluissa asumisen aikana kuolleet asukkaat. Heitä oli kaikkiaan 126 henkilöä. ohjelman aikana pääkaupunkiseudun asunnottomien asumispalveluissa kuolleiden asukkaiden määrä oli peräti 95 henkilöä ja muun Suomen asunnottomien asumispalveluissa 31 henkilöä. Kun poistetaan

kuolleet asukkaat tilastoinnista, saadaan em. suunnittele mattomasti palvelu/asuminen päättyi ryhmän asiakasmääräksi 501 asiakasta. Asiakasmäärä on varsin suuri ja tämän ryhmän asumisen onnistumisen turvaamiseksi tarvitaan uusia entistä paremmin heidän tarpeitaan vastaavia palveluja.

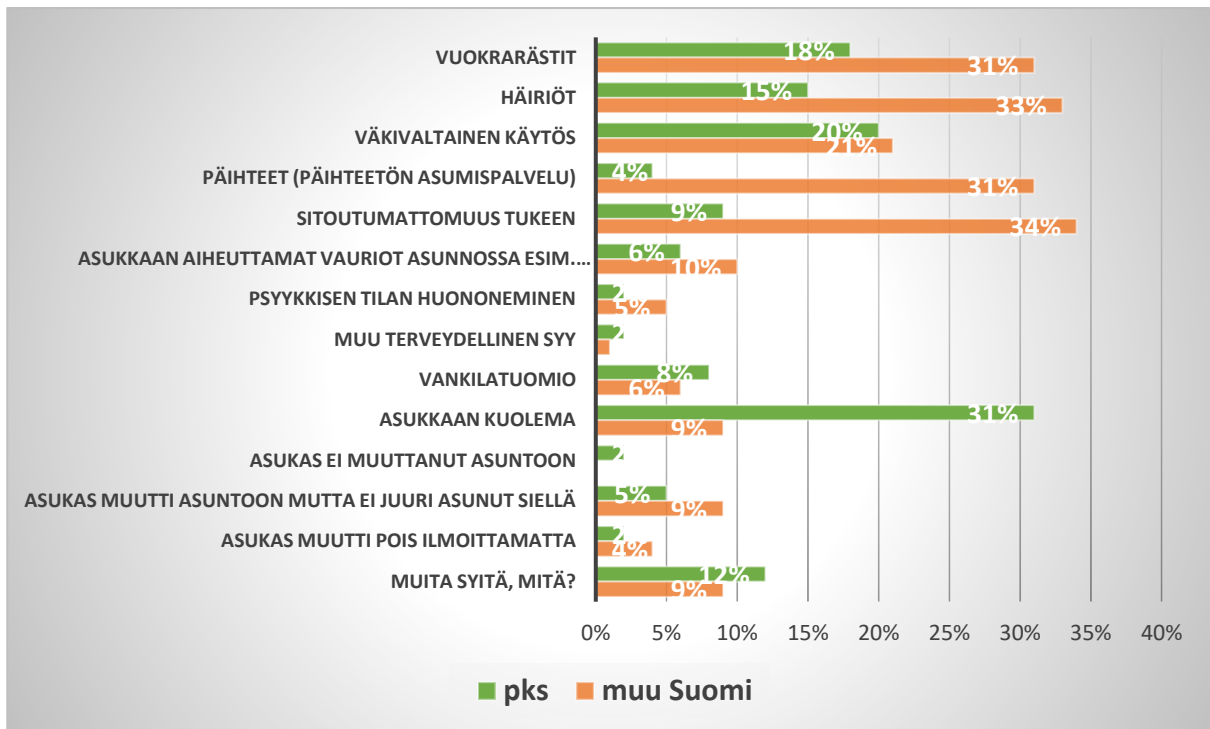
Pääkaupunkiseudulla asuminen päättyi suunnitellusti jonkin verran useammin, eli 55 % päättyneistä asumis-/tukijaksoista päättyi suunnitellusti. Muualla Suomessa vastaavasti 50 % päättyneistä asumis-/tukijaksoista päättyi suunnitellusti. Pääkaupunkiseudun ja muun Suomen kesken oli merkittävä ero siinä, mikä ilmoitettiin palvelun/asumisen suunnittele mattoman päättymisen syyksi.

Pääkaupunkiseudulla asukkaan kuolema oli kaikkein yleisin suunnittele mattoman päättymisen syy. Muualla Suomessa yleisimmät suunnittele mattoman päättymisen syyt olivat asukaan sitoutumattomuus tukeen, häiriöt ja vuokratästit. Tilastoa tulkittaessa täytyy myös muistaa, että iso osa asumispalvelujen asiakkaista jatkoi asumista tuetusti asumispalveluissa vuoden 2019 lähestyessä loppuaan. Tarkkaa lukumäärää ei seurantatiedoista heidän osaltaan ole saatavissa.

Tilastojen valossa näyttääkin siltä, että asunto ensin -periaatetta sovelletaan pääkaupunkiseudulla asunnottomien asumispalveluissa muuta Suomea tunnollisemmin ja kattavammin. Tämä myös selittää ainakin osittain sitä, miksi asuminen on onnistunut pk-seudulla jonkin verran muuta Suomea paremmin. Lisäksi on hyvä huomioida, että seurantatietoja on täytetty myös joistakin päihitteettömyyttä edellyttävistä asunnottomille tarkoitetuista asumisyksiköistä, jotka todennäköisesti sijaitsivat pääosin muualla Suomessa.

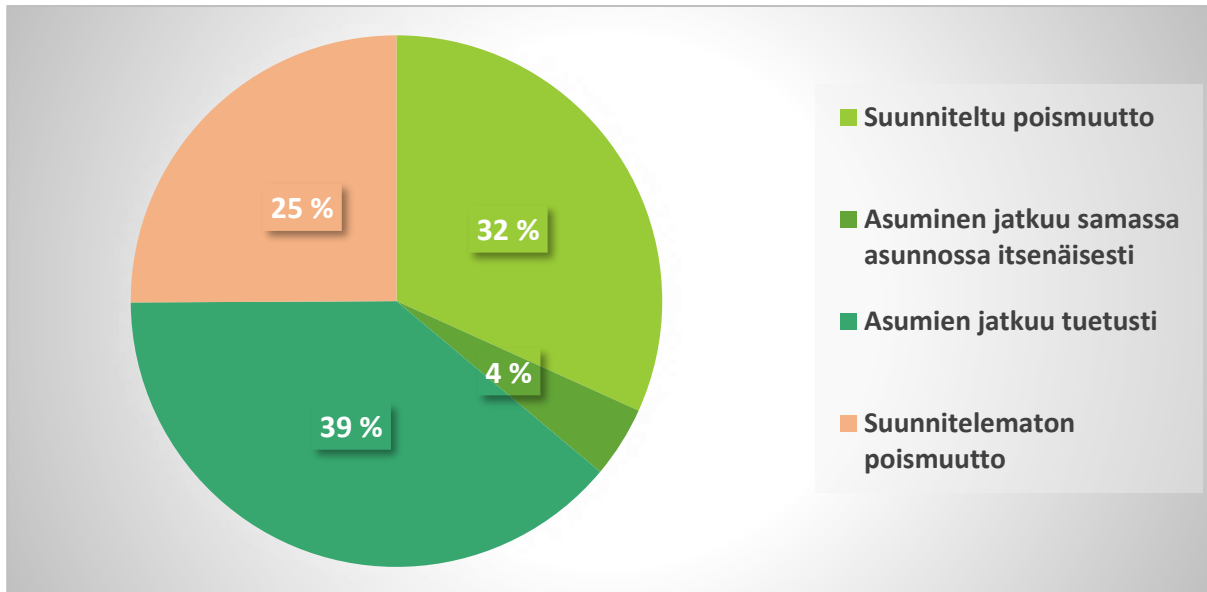
Kuva 9. Palvelun/asumisen päättämisen syyt. Ohjelman asiakaskohtaisia seurantatietoja.

Kuva 10. Suunnittelemattoman poismuuton/palvelun päättymisen syyt. Luvut ovat vastauksien määriä, eivät henkilöitä. Ohjelman asiakaskohtaisia seurantatietoja.

Lopuksi yhteenveto asumisen onnistumisesta koko ajanjaksolta, jona tietoja asunnottomien asumispalvelujen asukkaiden asumisesta kerättiin, eli vuosilta 2012-2019. Em. aikana tulotiedot täytettiin 3 867 asukkaasta ja poismuuttotiedot kaikkiaan 2 475 asukkaasta. Suunnitellusti palvelun päätti 1 184 asukasta. Asuminen jatkui itsenäisesti samassa asunnossa tuen päättymisen jälkeen heistä 158 asukkaan kohdalla, mikä on pieni määrä. Suunnittelemattomasti palvelun/asumisen päätti 913 asukasta. Luvuista on poistettu palvelun aikana kuolleet asukkaat 227 henkilöä. Tuetusti asumista jatkoi 1 413 asukasta. Vertaamalla em. poismuuttotietoja samalla aikajaksolla palveluun tulleiden määrään arvioitiin asunnottomien asumispalvelujen asukkaiden asumisen onnistumista ohjelmakausien aikana. Vertailun mukaan noin 75 % asukkaista onnistui asumisessaan (asukas muutti suunnitellusti pois, asumisen jatkui ilman tukea tai tuetusti). Noin 25 % asukkaista muutti pois suunnittelemattomasti. Vuosina 202-2015 tiedot suunnittelemattomien poismuuttojen syistä kerättiin osittain seurantalomakkeiden avovastauksista ja niiden luokitteluun liittyi epävarmuustekijöitä. Tästä syystä näitä tuloksia voidaan pitää vain suuntaa antavina. Onnistuneen asumisen/tuen päättämisiä oli vuosina 2012 - 2019 lähes yhtä paljon kuin vuonna 2017, kun ohjelman väliraportti laadittiin.

On hienoa, että kolme neljästä asunnottomien palvelujen asukkaasta onnistui asumisessaan, se kertoo osaltaan asunnottomuustyön kehittymisestä ja tulokellisuudesta. Asunnottomuuden uusiutumisen ehkäisemiseen tulee kuitenkin aktiivisesti etsiä uusia työmuotoja ja levittää hyviksi havaittuja käytäntöjä. Mielekkään arjen tekemisen mahdollisuuksien tarjoamisesta osana asunnottomien asumispalveluja on hyviä kokemuksia. Ohjelman aikana käynnistettiin myös asunnottomien kanssa työskentelevien toimijoiden kouluttaminen tunnistamaan entistä paremmin neuropsykiatrisista oireyhtymistä kärsivien erityistarpeita ja soveltamaan autistisen ajattelun periaatteita työssään. Se on yksi merkittävä keino turvata entistä paremmin asumisen onnistumista.

Kuva 11. Arvio asunnottomien asumispalvelujen asukkaiden asumisen onnistumisesta vuosien 2012-2019 aikana. Noin 75 % heistä onnistui asumisessaan. Kuolleet 227 henkilöä poistettiin vertailusta. Paavo 2 ja AUNE -ohjelmien asiakaskohtaisia seurantatietoja.

5.3. SUOMALAISTA ASUNNOTTOMUUSTYÖTÄ ARVOSTETAAN MAAILMALLA

Vaikka asunnottomuus on Suomessa laskenut jo kuusi vuotta peräkkäin kasvaa asunnottomuus Euroopassa huolestuttavasti. On perusteltua nostaa asunnottomuuden kitkeminen entistä vahvemmin myös EU-tason tavoitteeksi. Myönteisiä päätöksiä asunnottomuuden vähentämiseksi on EU:ssa myös tehty. Euroopan parlamentti hyväksyi Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin²³ keväällä 2017. Pilarin kolmannen luvun kohdassa 19 linjataan sosiaalisesta asuntotuotannosta ja kodittomille annettavasta asumisavusta. Vaikka linjaukset ovat varsin yleisellä tasolla, velvoittavat ne jäsenmaita kiinnittämään huomiota kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuteen ja asunnottomien tilanteen parantamiseen. Jäsenmaiden on myös raportoitava edistymisestään em. asioissa osana vuosittaista maaraporttia.

Eurooppalainen asunnottomien asiaa ajavan kattojärjestö Feantsan jäseniä Suomesta ovat Helsingin Diakonissalaitos, Vailla vakinaista asuntoa ry, Suomen Settlementiliitto, Nuorisoasuntoliitto ja Y-Säätiö. Suomalaisia toimijoita osallistui ohjelmakaudella kymmeneen kansainvälisiin työryhmiin ja työpajoihin, joissa etsittiin yhdessä ratkaisuja asunnottomuuden kitkemiseen. Kiinnostus suomalaista asunnottomuustyötä kohtaan jatkui suurena ja kasvava määrä vierailijoita eri puolelta maailmaa saapui ohjelmakaudella tutustumaan suomalaiseen asunnottomuustyöhön. Y-Säätiö kumppaneineen vastasi pääosin ohjelmien järjestämisestä kansainvälisille vierailijaryhmille. Kansainvälisestä yhteistyöstä opittiin myös paljon. Esimerkiksi välineitä traumatietoisien lähestymistavan kehittämiseen nais erityiseen asunnottomuustyöhön sekä välivuokraustoiminnan rakentamiseen saatiin aktiivisesta vuoropuhelusta englantilaisten asunnottomuustyön ammattilaisten kanssa.

Y-Säätiö ja FEANTSA perustivat vuonna 2016 myös Housing First Europe Hub oppimisolustan asunnottomuustyön kehittämiseksi Euroopassa. Hub kerää yhteen tietoa, kokemusta ja tutkimusta asunto ensin -periaatteen soveltamisesta sekä tukee kehittämishankkeita. Hubin kahdesta

²³

[https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet fi.pdf](https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/social-summit-european-pillar-social-rights-booklet-fi.pdf)

päätoimisesta työntekijästä toinen työskentelee Y-Säätiössä Suomessa ja toinen Feantsan toimistolla Brysselissä. Verkosto on parin viimevuoden aikana kasvanut huomattavasti. Se organisoii mm. koulutusohjelmaa, jossa koulutetaan asunto ensin -kouluttajia.

Suomalaista asunnottomuustyötä arvostetaan maailmalla suuresti, mistä kertoo mm. Y-Säätiön toimitusjohtaja Juha Kaakisen kutsuminen lokakuussa 2019 Yhdistyneiden Kansakuntien Inclusive United Cities for All: Affordable Housing and Homelessness -tapahtumaan avaamaan suomalaisen asunnottomuustyön menetelmiä ja tuloksia. Vuonna 2017 Y-Säätiö julkaisi myös suomalaisesta asunnottomuustyöstä kertovan käsikirjan A Home of Your Own - Housing First and ending homelessness in Finland tukemaan asunnottomuustyön kansainvälistä viestintää ja vuonna 2019 asunnottomuustyön mahdollisia tulevaisuuksia luotaavista artikkeleista koostuvan kirjan Homelessness in 2030. Feantsan ja Fondation Abbé Pierren kokoaman raportin Overview of Housing Exclusion in Europe 2018²⁴ mukaan Suomi oli ainoa EU-maa, jossa asunnottomuus laski vuonna 2017. Esimerkiksi Tanskassa asunnottomuus kasvoi edellisvuodesta noin 8 % ja Englannissa peräti 169 %. Asunnottomuus on viime vuosina laskenut Suomen lisäksi Euroopassa ainoastaan Norjassa, jonka asunnottomuustyössä on paljon samalaisia piirteitä Suomen kanssa: kattavat julkiset sosiaali- ja terveystalvet, vahva sosiaalinen asuntotuotanto, kehittyneet asunnottomien talvet, sekä asunnottomuustyön kansallisen ohjaus. Kansainvälinen arvostus kertoo osaltaan suomalaisen asunnottomuustyön tuloksellisuudesta.

5.4. HÄÄTÖJEN MÄÄRÄ KÄÄNNETTÄVÄ LASKUUN

Häätöjen määrä oli yksi ohjelman keskeisiä seurantamittareita. Häätötiedot julkaisee vuosittain Valtakunnanvoudinvirasto osana ulosottolaitoksen tilastoja. Vuodesta 2009 lähtien häätöjen (häätö ja lukkoseppähäätö) määrä on noussut suhteellisen tasaisesti, mutta maltillisesti. Ulosotto Suomessa, ulosottolaitoksen tilastoja vuodelta 2017 julkaisun²⁵ mukaan häätöjä toteutettiin vuonna 2017 kuitenkin peräti 2 201 kappaletta. Määrä on lähes 22 % enemmän kuin vuonna 2016, eli häätöjen määrä kasvoi vuonna 2017 poikkeuksellisen paljon. Huomionarvoista on myös se, että vuonna 2017 vireille tulleista häädöistä päättyi häädön toimeenpanoon noin 31 %, vuonna 2015 noin 26 %. Yhä useampi vireille tullut häätö päättyi siis häädön toimeenpanoon 2017. Valtakunnanvoudinvirasto päivitti häätöjen tilastointikäytäntöä ja osin myös käyttämäänsä terminologiaa vuonna 2017. Tilastointikäytännön päivityksen vaikutus huomioitiin seuraavan taulukon laadinnassa. Vuonna 2018 toimeenpantujen häätöjen määrä oli Ulosotto Suomessa 2018 julkaisun²⁶ mukaan 2 337 kappaletta eli noin 6 % enemmän kuin vuonna 2017.

Yksi selitys häätöjen määrän huomattavalle kasvulle oli perustoimeentulotuen KELA siirto, joka toteutettiin vuoden 2017 alussa. Muutosta selittänee osaltaan myös haasteet vuokralaisten oman talouden hallinnassa, mihin viittaa osaltaan luottotietomerkintöjen määrän jo jonkin aikaa jatkunut kasvu. Perusteltujen tulkintojen tekeminen vaatii asian tarkempaa selvittämistä ja tutkimista. Tarkennuksia häätötietoihin on luvassa Valtakunnanvoudinviraston tietojärjestelmä uudistuksen myötä toivottavasti vuodesta 2020 alkaen.

²⁴ <https://www.feantsa.org/en/report/2018/03/21/the-second-overview-of-housing-exclusion-in-europe-2017>

²⁵ https://valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvviitteet/lrJgBnOAx/Ulosotto_Suomessa_2017.pdf

²⁶ https://valtakunnanvoudinvirasto.fi/material/attachments/vvv2/vvviitteet/kJEYwmT4Z/Ulosotto_Suomessa_2018.pdf

Vuosi	Vireille tulleita häätöjä	Muutos edellisestä vuodesta	Toimeenpantuja häätöjä*	Muutos edellisestä vuodesta
2007	7 899	1,1 %	2 607	-1.1 %
2008	7 328	-7,2 %	1 448	-44,5 %
2009	7 510	2,5 %	1 409	-2,7 %
2010	7 370	-1,9 %	1 411	0,1 %
2011	7 342	-0,4 %	1 499	6,2 %
2012	7 234	-1,5 %	1 519	1,3 %
2013	7 051	-2,5 %	1 654	8,9 %
2014	7 586	7,6 %	1 723	4,2 %
2015	7 016	-7,5 %	1 790	3,9 %
2016	6 598	-6,0 %	1 809	1,1 %
2017	7 000	6,1 %	2 201	21,7 %
2018	7 360	5,1 %	2 337	6,2 %

Taulukko 5. Vireille tulleiden ja toimeenpantujen häätöjen määrän muutokset vuosina 2007 - 2018. Sisältää tilastoinnissa luokat "häädetty" ja "lukkoseppähäätö". Ulosottolaitoksen tilastoja.

Jotta asunnottomien määrään väheneminen voi jatkua, täytyy meidän löytää keinoja kääntää häätöjen määrä laskuun. Asumisen turva on kyettävä varmistamaan entistä paremmin myös häätöuhkatilanteissa. Ohjelman seurantakyselyn mukaan Vuonna 2016 asumisneuvoja ohjelmakaupungeissa työskenteli 65 ja he toteuttivat noin 2 200 häätöä estävää interventiota. Vuonna 2019 ohjelmakaupungeissa työskenteli jo 92 asumisneuvojaa ja he toteuttivat peräti 5 438 häätöä estävää interventiota. Asumisneuvonta tuottaa selkeästi tulosta ja asumisneuvonnan laajentamiselle ja vakinaistamiselle saatiin tuki myös maan hallitukselta, kun Pääministeri Sanna Marinin (ja aikaisemmassa pääministeri Antti Rinteen) hallitusohjelmaan kirjattiin asumisneuvonnan lakisäätöistä ja laajentamisesta kaikille asumismuodosta riippumatta.

Yhteistyöhön KELAn, kaupunkien, järjestöjen ja palveluntuottajien kesken on myös panostettu ja uusia entistä tuloksekkaampia yhteistyötapoja etsitään myös asumisen onnistumisen turvaamiseksi. Yksi lupaavimmista on Viadia Pirkanmaan ja KELAn keskisen vakuutuspiirin pilotti, jossa Viadian haastavassa elämäntilanteessa olevien asiakkaiden KELA asioiden hoito keskitettiin vakuutuspiirissä yhdelle monialatiimille. Lisäksi Viadian henkilökunta sai kahden monialatiimin työntekijän puhelinumeron. Em. järjestelyin asioiden käsittely nopeutui, virheiden määrä väheni ja moni asiakas pelastui ahdingolta. Vastaavia yhteistyötapoja pystytään toivottavasti rakentamaan asunnottomuustoimijoiden kanssa eri puolelle Suomea. Edellytykset häätöjen määrän kääntämiseksi laskuun ovat olemassa.

Seutu/kaupunki	%
Helsinki	35 %
Pirkanmaa	43 %
Itä- ja Keski-Uusimaa	49 %
Länsi-Uusimaa	55 %
Keski-Suomi	55 %
Päijät-Häme	57 %
Oulun seutu	65 %
Varsinais-Suomi	66 %

Taulukko 6. Kuinka suuri osa vireille tulleista hädöistä päätyi hädön toimeenpanoon. Sisältää luokat hädetty, lukkoseppähäätö ja vastaaja muuttanut. Ulosottolaitoksen tilastoja 2018.

5.5. ULKOINEN ARVIOINTI - TOIMENPITEET KUSTANNUSTEHOKKAITA

Ympäristöministeriö teetti vuodenvaihteessa vuonna 2018 asunnottomuusohjelmien (Paavo 1 ja 2 sekä AUNE) ulkopuolisen arvioinnin. Arviointiraportti Ohjelmista asunnottomuustyön vakiinnuttamiseen²⁷ julkaistiin 18.6.2019. Arvioinnissa selvitettiin, miten ohjelmien tavoitteet saavutettiin, mitä panostuksia ja toimia valtio, kunnat ja järjestöt tekivät sekä miten toimivia ja vaikuttavia käytetyt keinot olivat asunnottomuuden vähentämisessä ja ehkäisemisessä. Arvioinnin toteutuksesta vastasi Sari Pitkänen Kuntoutussäätiöstä. Muut arvioitsijat olivat Harju Henna, Törmä Sinikka, Huotari Kari, Mayer Minna, Pyykkönen Sinikka.

Arviointiraportissa tutkijat toteavat asunnottomuusilmiö muuttuneen ohjelmien aikana niin, että asunnottomuusriski koskee nyt aiempaa laajempia ihmisryhmiä ja liittyy yhä enemmän taloudellisiin ongelmiin, kuten ylivelkaantumiseen sekä kohdistuu erityisesti syrjäytymisvaarassa oleviin nuoriin. Raportissa arvioijat toteavat ohjelmien onnistuneen tärkeimmässä tavoitteessa eli asunnottomuuden vähentämisessä. Ohjelmien aikana sekä pitkäaikaisasunnottomuus että muut asunnottomuuden muodot vähenivät. Samaan aikaan muissa EU -maissa asunnottomuus kasvoi.

Arvioitsijat nostivat esiin myös AUNE-ohjelmassa saavutettuja tuloksia. Arvioinnin havaintojen perusteella asuntojen hankkimisen ja rakentamisen määrälliset tavoitteet saavutettiin hyvin. Toisaalta haasteet riittävien tukipalveluiden saatavuudessa vaikuttivat siihen, ettei kaikkiin tarjolla oleviin asuntoihin aina saatu asukkaiksi asunnottomia. Arvioinnin havaintojen mukaan asunnottomien itsenäinen asuminen mahdollistui asunto ensin -periaatteen myötä aiempaa paremmin, mutta valinnanvapaus ja vaikutusmahdollisuudet eivät toteutuneet riittävästi vaihtoehtojen puuttumisen vuoksi. Arvioijien mukaan käytännön tasolla kehitettävää on etenkin kunnissa, sillä järjestöt ovat olleet asunto ensin -periaatteen edelläkävijöitä ja pystyivät tarjoamaan yksilöllisemmin ja joustavammin asuntoja ja tukea asunnottomille. Arvioinnin aikana AUNE-ohjelman toteuttaminen oli vielä kesken, eli esiin nostetut tulokset eivät kerro ohjelman lopputuloksista, vaan vuoden 2018 lopun tilanteesta.

Osana arviointia toteutetun ohjelmien taloudellisten ja muiden vaikutusten analyysin mukaan asunnottomuusohjelmien myönteisimmät vaikutukset liittyivät asunnottomien määrän tason laskuun

²⁷ https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161686/YM_11_2019_Asunnottomuusohjelmien%20arviointi.pdf?sequence=1&isAllowed=y

sekä estettyjen häätöjen määrään. Asunnottomien määrän vähenemisellä saatiin noin 14 000 euron vuosittain säästö henkilöä kohden ja häädöistä noin 5 000 euroa estettyä häätöä kohden. Tutkijoiden mukaan arvioinnissa ei myöskään noussut esille merkittävää muuta selittävää tekijää asunnottomien määrän vähenemiseen kuin ohjelmien toteuttaminen. Ohjelmien kustannukset ja tuotokset ovat arvioitsijoiden mukaan hyvin linjassa keskenään ja toimenpiteet näyttävät olleen myös kustannustehokkaita. Ohjelmien tulosten koettiin olleen myös riittäviä suhteessa käytettyihin resursseihin ja ohjelmien rahoituksen koettiin kohdentuneen onnistuneesti olemassa oleviin tarpeisiin. Arvio on kuitenkin vain karkea, sillä epävarmuustekijöitä ja vaikuttavia asioita on useita.

Tutkijoiden mukaan Asumisen neuvonta ja asumiseen liittyvä ohjaus ovat kustannustehokas tapa ehkäistä asunnottomuutta ja sitä kautta tuoda säästöjä yhteiskunnalle, arviolta 50 asumisneuvojaa voi tuoda vuosittaisella tasolla säästöjä 2,2-4,3 miljoonaa euroa. Asumisen neuvonnan lähitulevaisuuden tarpeet ovat suuret velka- ja maksuongelmien yleistymisen takia. Asumisneuvonnan kustannusvaikutuksia on seurattu mm. ARA:n toimesta osana asumisneuvonta-avustuksen myöntämistä. Seurannan mukaan Helsingin asumisneuvontatyön kustannuksia vähentävä nettovaikutus oli vuonna 2015 yli 1,5 M€ ja vuonna 2019 peräti lähes 6,5 M€. Laskelmassa häädön kustannus oli 5 000 euroa.

Osana ohjelman toteutusta tehtiin myös muutamia mielenkiintoisia selvityksiä ennaltaehkäisevien toimintamallien tuloksellisuudesta. Jyväskylässä AKU -hankkeen osaprojektissa pilotoitiin asiakkaan kotona tapahtuvaa tuettua päihdekierteen katkaisuhuitomallia ja selvitettiin Kotikonsti-toiminnan vaikutusta asiakkaiden toistuvien terveyspalvelujen käyttöön. Selvityksen²⁸ mukaan asiakkaiden käynnit lääkärissä ja päivystyksessä vähenivät samoin kuin sairaalavuorokaudetkin Kotikonstin aikana. Helsingin kaupunki puolestaan kehitti psykiatrian välimuotoisia palveluja parantamaan heikoimmin avohoidossa pärjäävien asemaa. Tuloksellisesta kehittämistyöstä Auroran liikkuvan avohoito on hyvä esimerkki. Palvelu rakentui omahoitajuudelle, tiimityölle, hoitovastuulle ja pituudeltaan rajaamattomalle hoitosuhteelle. Kotikäyntejä siinä tehtiin asiakkaan tarpeiden mukaan. Liikkuvan avohoidon vaikuttavuustutkimuksen 2018 mukaan laitoshoitopäivien määrä väheni liikkuvan avohoidon asiakkailla noin 80 %, lisäksi asiakkaiden yleinen elämäntilanne parantui. Molemmat uudet palvelumallit kertovat ennaltaehkäisevän työotteen mahdollisuuksista ja molemmilla palveluilla on kiistatta estetty myös asunnottomuutta.

Ulkopuolisen arvioinnin yksi keskeisistä johtopäätöksistä oli, että asunnottomuuden ehkäisy ja poistaminen eivät ole vakiintuneet vielä riittävästi kuntien toimintaan. Tämän vuoksi tutkijat suosittelivat 2019 alkavalla hallituskaudella toteutettavaksi valtakunnallisen kuntien asunnottomuustyön vakiinnuttamishankkeen. Ohjelmissa aikaansaatuisten tulosten pysyvyyden varmistamiseksi ja leviämiseksi myös ohjelmakaupunkien ulkopuolelle asunnottomuustyössä tarvitaan tukijoiden mukaan edelleen valtakunnallista ohjausta. Lisäksi arvioijat suosittelivat mm. asunto ensin -periaatteen edelleen kehittämistä ja levittämistä, asunnottomuuden ja asunnottomuusriskin puheeksi ottamisen lisäämistä peruspalveluissa, asumissosiaalisen työn käsitteiden selkeyttämistä, sekä huomioimaan asunnottomuuden ennaltaehkäisy myös osana yhteiskunnallisten päätösten sosiaalisten vaikutusten arviointia. Kiistatta myös kattavampi tutkimus ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön tuloksellisuudesta ja kustannusvaikuttavuudesta on jatkossa tarpeen.

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishelmien (Paavo 1 ja 2) kansainvälisessä tutkija-arvioinnissa tutkijat muistuttivat, että asunnottomuuden väheneminen tai lisääntyminen on sidoksissa paitsi

²⁸ <https://www.ara.fi/download/noname/%7B841F17C3-1130-4F61-92BD-A31DC2B7AE14%7D/147557>

asunnottomuuspolitiikkaan myös muihin yhteiskuntapolitiikassa tapahtuviin muutoksiin ja kehityskulkuihin. Asunnottomuus on alati muuttuva ilmiö ja asunnottomuustyö vaatii jatkuvaa kehittämistä. Työtä asumissosiaalisen työn liittämiseksi entistä tiiviimmin osaksi syrjäytymisen ehkäisytyön kokonaisuutta tuleekin jatkaa aktiivisesti.

6. TULEVAISUUDEN HAHMOTTELUA

Pääministeri Sanna Marinin (ja aikaisemmassa pääministeri Antti Rinteen) hallitusohjelmassa²⁹ ja hallituksen toimintasuunnitelmassa asetettiin kunnianhimoinen tavoite puolittaa asunnottomuus Suomesta vaalikauden aikana ja poistaa kahdessa vaalikaudessa, eli vuoteen 2027 mennessä. Tavoite on kunnianhimoinen, perusteltu ja ainutlaatuinen koko Euroopassa. Hallitus asetti selkeän tavoitteen sekä linjasi keskeisistä toimenpiteistä, joilla kohti tavoitetta edetään. Hallitusohjelmaan kirjattuja asunnottomuustyön kohdennettuja toimenpiteitä ovat mm. toimivaksi todetusta asunto ensin -periaatteesta kiinni pitäminen, huomion kiinnittäminen erityisesti asumisneuvonnan saatavuuden parantamiseen ja asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn erityisinä painopisteinä nuoret ja maahanmuuttajat. Hallitusohjelmassa päätettiin myös yhteistyöohjelman käynnistämisestä asunnottomuuden puolittamiseksi yhdessä keskeisten kaupunkiseutujen, palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa, asumisneuvonnan lakisääteistämisestä sekä asunnottomuuden tilastoinnin kehittämisestä. Asunnottomuuden torjunta on huomioitu myös mm. MAL -sopimustavoitteissa. Hallitusohjelmassa osoitetaan myös resursseja toimenpiteiden toteuttamiseen esimerkiksi noin 3 M€/vuosi kehittämisavustuksesta kunnille vuosina 2020-2021 uusien palvelumuotojen kehittämiseen asunnottomuuden kovan ytimen tilanteen parantamiseksi. Yhteistyöohjelma asunnottomuuden puolittamiseksi valmistellaan raportin valmistumishetkellä ympäristöministeriössä. Sosiaali- ja terveysministeriö puolestaan valmistele asunnottomuustyöhön kohdennetun kehittämisavustushaun käynnistämistä kaupungeille.

Asunto ensin-periaatteesta on tullut keskeinen asumissosiaalista työtä ohjaava periaate niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa. Ideologiaa ohjaa ajatus asunnosta ihmisoikeutena ja ihmisen perusoikeutena. Tukitoimista ensimmäinen on asunnon järjestäminen. Muu kuntoutuminen mahdollistuu asumisen kautta. Asunto ensin- periaate on leviämässä vähitellen myös mielenterveys- ja päihdepalveluihin. Vuonna 2019 toteutettiin yhdessä Tampereen ja Helsingin yliopistojen tutkijatiimin kanssa kolme asunnottomuustyön kehittämiseen panostavaa muutoslaboratorio työskentelyä. Työskentelyä johti professori Annalisa Sannino Tampereen yliopistosta. Yksi muutoslaboratorioista, työnimeltään Asunto ensin 2.0, keskittyi asunnottomuustyön kehittämistarpeiden määrittämiseen ja suunnitelman laatimiseen asunto ensin -periaatteen kehittämiseksi seuraavan neljän vuoden aikana. Työskentely koostui asiantuntijahaastatteluista ja kuudesta työpajasta. Työpajoihin koottiin laaja ryhmä toimijoita eri puolelta Suomea valtiolta, kaupungeista ja kolmannelta sektorilta kokemusasiantuntijat mukaan lukien. Työryhmä tuotti yhteisen ehdotuksen tulevaisuuden asunnottomuustyön painopisteistä sekä tiiviit ehdotukset käytännön toimenpiteistä kunkin painopisteen toteuttamiseksi. Painopisteet ovat alustavasti seuraavat 1) Kohtuuhintaisten asuntojen saatavuuden vahvistaminen 2) Vaativimpien asiakkaiden asuminen ja palvelut 3) Työtoiminta ja arjen mielekäs tekeminen 4) Asunnottomuuden varhaisten riskien tunnistaminen ja ennaltaehkäisy 5) Mielenterveys-, päihde-, terveys- ja

²⁹ <https://valtioneuvosto.fi/rinteen-hallitus/hallitusohjelma>

asumispalvelujen integraatio sekä 6) Asumissosiaalinen työ kuntien ja kuntayhtymien rakenteisiin. Työryhmä viimeistelee ja julkaisee ehdotuksensa alkuvuodesta 2020.

Edellytykset asunnottomuuden puolittamistavoitteen toteuttamiseksi ovat rakentumassa. Poliittiset päätökset on tehty, ministeriöiden valmistelutyö on käynnissä ja tulevaisuuden asunnottomuustyön kehittämistarpeet ja käytännön toimenpiteet niihin vastaamiseksi on määritetty laajassa yhteistyössä asunnottomuustoimijoiden kanssa. Suomalaisen asunnottomuustyön yksi keskeinen vahvuus viimeisen kymmenen vuoden aikana on ollut laaja eri toimijoita ja erilaista osaamista yhteen kokoava yhteisen tekemisen kulttuuri. Tätä yhteiskehittämisen perinnettä kannattaa hyödyntää myös tulevaisuudessa ja valmistella yhteistyöohjelmakokonaisuus lopulliseen muotoonsa yhdessä kaupunkien, kuntayhtymien ja kolmannen sektoritoimijoiden kanssa niin että kokonaisuudesta muodostuu saumaton yhteistä päämäärää tukeva kokonaisuus. Nyt tarvitaan vielä entistäkin tiiviimpää ja monialaisempaa yhteistä tekemistä toiminnan kaikilla tasoilla. Mikään taho ei yksin kykene poistamaan asunnottomuutta, mutta hyvin organisoidulla yhteistyöllä asunto ensin -periaatetta hyödyntäen se on mahdollista.

LIITTEET:

Liite 1. Koordinaatioryhmän kokoonpano 2019

OHJELMAN KOORDINAATIORYHMÄ 1.1.2019

Jarmo Lindén, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA (pj.)

Tuula Tiainen, Ympäristöministeriö

Virva Juurikkala, STM, varalla Ritva Liukonen

Hanna Dhalmann, Asumisen rahoitus -ja kehittämiskeskus ARA

Sina Rasilainen, Asumisen rahoitus -ja kehittämiskeskus ARA

Heidi Lind, Rikosseuraamuslaitos

Maritta Närhi, Tampereen kaupunki, varalla Taru Herranen

Taru Neiman, Helsingin kaupunki, tilalle Satu Tuomainen

Anne Kinni, Helsingin kaupunki

Juha Kaakinen, Y-Säätiö

Sari Timonen, Y-Säätiö

Jenni Eronen, Vailla Vakinaista Asuntoa ry

Sanna Tiivola, Vailla Vakinaista Asuntoa ry

Tiina Irjala, Nuorisoasuntoliitto ry.

Jari Karppinen, AUNE -ohjelma (siht.)

Liite 2. Asumisen onnistumisen seurantalomakkeet

AUNE ASUKASKOHTAINEN TULOLOMAKE

1. Lomakkeen täyttäjätiedot

Sähköpostiosoite, Lomakkeen täyttäjän nimi

2. Kaupunki

Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Oulu, Pori, Tampere, Turku, Vantaa, muu

3. Asumismuoto

Asumispalveluyksikkö ja yksikön nimi, Hajautettu asuminen

4. Aukkaan ikä

Alle 29 vuotta, 29-65 vuotta, Yli 65 vuotta

5. Aukkaan sukupuoli

Mies, Nainen

6. Onko asiakkaalla alaikäisiä lapsia (joko huollettavia tai ei)?

Ei/ei tietoa, On 1, On 2, On 3, Enemmän kuin 3

7. Ensisijainen asumismuoto ennen palveluun tuloa

- Ulkona/ensisuojassa yöpyvä
- Asunnoton (esim. majailua tuttavien, sukulaisten luona, tilapäistä majoittumista, laitoksessa, koska ei voida kotiuttaa, vankilasta ilman asuntoa vapautuva)
- Asunnottomuusuhan alainen (esim. toistuvia häätöjä, määräaikaista vuokrasopimuksia tms.)
- Puutteellisesti asuva (esim. ahtaasti asuva, puutteellisesti varustettu asunto, terveyshaitta)
- Jokin muu, mikä

8. Asunnottomuuden kesto ja toistuvuus yhteensä

Viimeisen noin 3 vuoden aikana, jos tiedossa. Kirjoita kesto vuosina siten, että myös kuukaudet on ilmoitettu vuosina.

Esimerkki: Aukas on ollut asunnottomana yhteensä kahdeksan kuukautta. Katso alla olevasta taulukosta, paljonko kahdeksan kuukautta on vuosina ja kirjoita tämä lomakekenttään: 0,67.

Esimerkki 2: Aukas on ollut asunnottomana yhteensä kaksi vuotta ja viisi kuukautta. Katso alla olevasta taulukosta, paljonko viisi kuukautta on vuosina, lisää tämä kahteen vuoteen ja kirjoita sitten vastaus lomakekenttään: 2.41.

1 kk = 0.08 vuotta, 2 kk = 0.17 vuotta, 3 kk = 0.25 vuotta, 4 kk = 0.33 vuotta, 5 kk = 0.41 vuotta, 6 kk = 0.5 vuotta, 7 kk = 0.58 vuotta, 8 kk = 0.67 vuotta, 9 kk = 0.75 vuotta, 10 kk = 0.83 vuotta, 11 kk = 0.92 vuotta

Kuinka monta kertaa ollut asunnottomana

9. Tarvittaessa voit kuvata asunnottomuuden kestoja tähän

10. Tarvittaessa voit täydentää tai tarkentaa tähän omin sanoin

AUNE ASUKASKOHTAINEN POISMUUTTOSEURANTALOMEKE

1. Lomakkeen täyttäjätiedot

Nimi, Sähköpostiosoite

2. Kaupunki

Espoo, Helsinki, Jyväskylä, Kuopio, Lahti, Oulu, Pori, Tampere, Turku, Vantaa, muu

3. Asumispalvelun tiedot.

Asumisyksikkö, Hajautettu asuminen

4. Asukkaan ikä

alle 29 vuotta, 29-65 vuotta, yli 65 vuotta

5. Asukkaan sukupuoli

Mies, Nainen

6. Tukijakson kesto yhteensä (Täytä vaikka asuminen jatkuisi toisessa asumispalvelussa ja tuessa suunnitellusti)

Esimerkki: Tukijakson kesto on kahdeksan kuukautta. Katso alla olevasta taulukosta, paljonko kahdeksan kuukautta on vuosina ja kirjoita tämä lomakekenttään: 0.67.

Esimerkki 2: Tukijakson kesto on kaksi vuotta ja viisi kuukautta. Katso alla olevasta taulukosta, paljonko viisi kuukautta on vuosina, lisää tämä kahteen vuoteen ja kirjoita sitten vastaus lomakekenttään: 2.41.

1 kk = 0,08 vuotta, 2 kk = 0.17 vuotta, 3 kk = 0.25 vuotta, 4 kk = 0.33 vuotta, 5 kk = 0.41 vuotta, 6 kk = 0.5 vuotta, 7 kk = 0.58 vuotta, 8 kk = 0.67 vuotta, 9 kk = 0,75 vuotta, 10 kk = 0.83 vuotta, 11 kk = 0.92 vuotta

7. Asumisen/tuen päättymisen (valitse yksi seuraavista vaihtoehdoista)

- Suunniteltu poismuutto (sekä tuen jatkuessa että itsenäiseen asumiseen muuttaessa)
- Asuminen jatkuu itsenäisesti samassa asunnossa
- Suunnittelematon poismuutto (esim. asumisen keskeytyminen hädän, vuokrasopimuksen purun tms. takia), pois muuton syy:

8. Suunniteltu poismuutto: Minne asukas muutti?

itsenäiseen asumiseen, muuhun tuettuun asumiseen, palvelutaloon muu, mikä?

9. Suunnittelematon poismuutto (sytä voit vastata useampaan kohtaan)

- Vuokratästit
- Häiriöt
- Väkivaltainen käytös
- Päihteet (sääntörikkomus, kun asumispalveluyksikkö on päihteetön)
- Sitoutumattomuus tukeen
- Asukkaan aiheuttamat vauriot asunnossa (esim. tulipalon, vesivahingon, juhlinnan tms. seurauksena)
- Psykkisen tilan huononeminen
- Muu terveydellinen syy
- Vankilatuomio
- Asukkaan kuolema (tässä tapauksessa voit ohittaa kysymykset 10-12)

- Asukas ei muuttanut asuntoon
- Asukas muutti asuntoon mutta ei juuri asunut siellä
- Asukas muutti pois ilmoittamatta
- Muita syitä, mitä?

10. Vastaa tähän, jos vastasit edelliseen kysymykseen syyksi vuokratästit (ja tiedät miksi asukas ei maksanut vuokraa)

- Rahat ei riitä vuokraan
- Vaikeuksia hoitaa raha-asioita
- Mielen terveysongelma
- Päihdeongelma
- Peliongelma
- Ei hakenut sosiaalietuuksia
- Muu syy, mikä?

11. Suunnittelematon poismuutto, miten vuokrasuhde päättyi?

- määräaikaista vuokrasopimusta ei jatkettu vuokranantajan päätöksellä
- Määräaikaista vuokrasopimusta ei jatkettu vuokralaisen päätöksellä
- Vuokranantaja irtisanoi sopimuksen
- Vuokralainen irtisanoi sopimuksen
- Vuokrasopimus purettiin
- Vuokralainen häädettiin

12. Suunnittelematon poismuutto: Minne asukas muutti?

- Itsenäiseen asumiseen
- Puolison/sukulaisen/kaverin luo
- Palvelutaloon
- Sairaalaan
- Vankilaan
- Jäi asunnottomaksi
- Ei tietoa muu, mikä?

13. Tarkenna tarvittaessa tietoja asukkaan poismuutosta:

14. Arvioi asumisen/tukityön onnistumista (voit halutessasi kuvata tässä toimintatapoja, joista katsot olleen erityisesti hyötyä ja toisaalta voit kertoa myös haasteista, jotka vaikeuttavat tukityön onnistumista).

Liite 3.

AUNE KAUPUNKIKOHTAINEN SEURANTALOMAKE VUODELTA 2017

1. Kaupunki

Helsinki, Espoo, Vantaa, Lahti, Tampere, Oulu, Jyväskylä, Kuopio, Pori, Hyvinkää, Kehyskunnat

Muutokset kaupungin asunnottomuustyön vastuutoimijoissa täytetään vain niiltä osin, kun toimijoissa on tapahtunut muutoksia vuoden 2016 seurantakyselyn jälkeen.

2. Asunnottomuustyöstä vastaava johtava viranhaltija

Nimi, sähköposti, puhelin, asema

3. AUNE - yhteyshenkilö

Nimi, sähköposti, puhelin, asema

4. Lomakkeen täyttäjät, mahdollisia lisätietoja varten

5. Asunnottomuustyötä kaupungissa ohjaavan työryhmän jäsenet (täytetään vain, mikäli tiedot

Nimi, sähköposti, puhelin, asema, montako kertaa vuodessa ryhmä kokoontuu sekä mahdollinen vakioajankohta

Ohjelman kohderyhmälle osoitetut asunnot (asunnot kohdennetaan ensisijaisesti asunnottomille ETHOS asunnottomuuden määrittely, sekä henkilöille, joilla on akuutti asunnottomuuden riski kaupungin kehittämispainopisteet huomioiden)

6. Uudet asunnot kohderyhmälle 2017 (merkitään ne asunnot, jotka on otettu käyttöön kohderyhmälle 2017)

Rakennetut tai peruskorjatut asunnot 2017

- Yleishyödylliset vuokra-asunnot (kpl)
- Nuorisoasunnot (kpl)
- Asumisyksiköt (kpl)
- Asumisyksiköissä asuntoja (kpl)
- Yhteensä (kpl)

Yksityisiltä vuokranantajilta 2017 välivuokratut asunnot (ensivuokrattu 2017 ja osoitettu kohderyhmälle (kpl)

Muut vuokra-asunnot, esim. järjestöjen ja säätiöiden 2017 hankkimat asunnot kohderyhmälle (kpl)

Yhteensä kaikki uudet asunnot kohderyhmälle yhteensä (kpl)

7. Olemassa olevasta asuntokannasta (ei uudet) kohderyhmälle 2017 osoitetut asunnot

- Kunnallisten vuokraloyhtiöiden osoittamat asunnot (kpl)
- Järjestöjen/säätiöiden osoittamat asunnot (kpl)
- Muut asunnot (kpl)

Yhteensä nykyisestä asuntokannasta osoitetut asunnot(kpl)

Asumisneuvonta

Asumisneuvontatyötä vuoden 2017 aikana päätoimenaan tehneet työntekijät. Asumisneuvojalla tarkoitamme työntekijää, jonka tehtävänä on ensisijaisesti asumisen ongelmatilanteiden ratkominen yhdessä asukkaan ja isännöinnin kanssa. Tyypillisesti on kyse vuokratästä ja/tai asumisen häiriötilanteiden ratkaisemisesta. Asiakkaaksi tullaan yleensä rästi- tai häiriöpuuttumisen kautta.

8. Asumisneuvojen määrä kaupungissa vuonna 2017

- Sosiaalitoimessa työskentelevät asumisneuvojat (kpl)
- Kunnan vuokratyöyhtiöissä työskentelevät asumisneuvojat (kpl)
- Järjestöissä ja säätiöissä työskentelevät asumisneuvojat (kpl)
- Muualla (yritykset tms.) työskentelevät asumisneuvojat (kpl)

Yhteensä asumisneuvoja (kpl)

Häädöt (häätötiedot saat mm. Valtakunnanvoudinviraston vuosittain julkaisemasta tilastosta).

9. Häädöt kaupungissa vuonna 2017

- Toimeenpannut häädöt kpl (häädetty ja lukkoseppähäätö, Valtakunnanvoudin tilastointikäytäntö)
- Vireille tulleet häädöt kpl (oikeuteen toimitettu häätöhakemus, Valtakunnanvoudin tilastointikäytäntö)
- Asumisneuvonnan estämät häädöt (asumisneuvonnan interventiot, joilla estetty häätöuhan toteutuminen ja turvattu asumisen jatkuminen esim. häätötuomion täytäntöönpano peruttu, vuokratästä/häätöhakemus pois oikeudesta, estetty vuokratästä/häätöhakemuksen lähtö oikeuteen, tuloksellinen maksusuunnitelma vuokratästä hoitamiseksi tms.)

Asunnottomuuden kehitys

Uusien asunnottomien määrän tilastointi on uusi asunnottomuustyon seurantamittari. Uusien asunnottomien määrän saat vertaamalla tuoreita asunnottomuustietoja edellisen vuoden vastaaviin tietoihin henkilötasolla. Poistamalla edellisenä vuonna asunnottomana olleet saat uusien asunnottomien määrän. Vertailun tekeminen vaatii asunnottoman henkilön tunnistamista eli käytännössä sotu -tietojen käyttöä (esim. sosiaalitoimen ja asuntotoimen viranhaltijat yhdessä voivat tehdä). Kohtalaisen arvion uusien asunnottomien määrästä saat myös vähentämällä pitkäaikaisasunnottomien määrän kaikkien asunnottomien määrästä. Tätä laskutapaa voidaan käyttää tilanteissa, joissa henkilötietojen vertailuun perustuva laskentatapa ei ole mahdollinen. Asunnottomuustiedot löytyvät ARA asuntomarkkinaselvityksestä

10. Uudet asunnottomat kaupungissa 2017

- Asunnottomia (henkilöä)
- Miten uusien asunnottomien määrä on laskettu?
- Millainen on uusien asunnottomien profiili?

11. Asunnottomien erityisryhmät kaupungissa 2017

- Vankilasta asunnottomana kaupunkiin vapautuneet (henkilöä)
- Asunnottomat naiset (henkilöä)
- Asunnottomat nuoret (alle 25 v)

Yhteensä asunnottomia (henkilöä)

12. Asunnottomuuden kokemusasiantuntijat

- Asunnottomuuden kokemusasiantuntijat, jotka ovat työskennelleet päätoimisesti 2017 (henkilöä)
- Tilapäisesti ja/tai osa-aikaisesti vuoden 2017 aikana työskennelleet kokemusasiantuntijat (henkilöä)

- Vapaaehtoiset asunnottomuuden kokemusasiantuntijat 2017 (henkilöä)

Yhteensä kokemusasiantuntijat (henkilöä)

Palvelut

13. Nimeä ainakin yksi toimiva ohjelman aikana kaupungissanne käyttöön otettu uusi asunnottomuutta ehkäisevä toimintatapa, työmuoto tai käytäntö? Mikä siinä on parasta?

14. Miten tuette asunnottomien palvelujen hankinnoissa asunto ensin -periaatteen toteutumista? (esim. asunto ensin-laatusuositusten huomioiminen?)

Toimenpiteet ja tulokset

15. Keskeisimmät kaupungissa vuosien 2016-2017 aikana toteutetut asunnottomuuden ennaltaehkäisytyön toimenpiteet? (esim. mitkä kolme aiesopimukseen kirjattua toimenpidettä on tuloksellisesti toteutettu?)

16. Mihin asunnottomuuden ehkäisyssä kaupungissanne tulee erityisesti panostaa vuosina 2018-2019? (esim. mitkä kolme aiesopimukseen kirjattua tavoitetta vaativat erityistä panostusta tulevaisuudessa?)